

SOSYAL DEMOKRASİ EL KİTABI 1

Tobias Gombert ve diğer yazarlar

Sosyal demokrasinin temelleri

AKADEMIE
FÜR SOZIALE
DEMOKRATIE

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

ISBN 978-3-86872-560-5

3., güncelleştirilmiş baskı

Yayımlayan:

Friedrich-Ebert-Stiftung

Sosyal Demokrasi Akademisi

Bonn, Aralık 2009 / Türkçe baskı: İstanbul, Aralık 2010

Redaksiyon: Julia Blsius, Jochen Dahm, Tobias Gombert, Christian Krell, Martin Timpe

Yayın sorumluları: Dr. Christian Krell / Proje yönetimi: Julia Blsius (Jochen Dahm)

Baskı: Sena-Ofset, İstanbul

Sayfa düzeni ve dizgi: DIE.PROJEKTOREN, Berlin

Kapak fotoğrafı: Frdric Cilon, PhotoAlto

Çeviren: Recai Hallaç

Bu yayının içeriğinden, bölümlerin yazarları sorumludur. Burada dile getirilen görüşler, Friedrich Ebert Vakfı'nın görüşleriyle her konuda uyum içinde olmak zorunda değildir.

SOSYAL DEMOKRASİ EL KİTABI 1

Tobias Gombert ve diğ̈er yazarlar

Sosyal demokrasinin temelleri

İÇİNDEKİLER

Önsöz	4
1. Sosyal demokrasi nedir?	6
2. Temel değerler	9
2.1. Özgürlük	11
2.2. Eşitlik / Adalet	18
2.3. Dayanışma	36
2.4. Peki ötekiler ne diyor?	38
2.5. Uygulamada temel değerler	40
3. Karşılaştırmalı olarak toplum modelleri	56
3.1. Piyasa kapitalizmi ve demokrasi	59
3.2. Liberal görüşler	64
3.3. Muhafazakâr görüşler	67
3.4. Sosyal demokrasi ve demokratik sosyalizm	69
4. Thomas Meyer'in Sosyal Demokrasi Kuramı	82
4.1. Çıkış noktası	85
4.2. Liberterlik ve sosyal demokrasi	93

4.3. Değini: temel değerler, temel haklar ve araçlar üçlüsü	97
4.4. Pozitif ve negatif özgürlük hakları	102
4.5. Devletin etkin olma yükümlülüğü	100
5. Ülke modelleri	102
5.1. ABD	103
5.2. İngiltere	110
5.3. Almanya	118
5.4. Japonya	125
5.5. İsveç	132
6. Son olarak yeni bir başlangıç	140
Kaynakça	142
20 önemli kavram	145
Önerilen kitaplar	146
Diziyle ilgili yorumlar	152
Yazarlar hakkında	154

ÖNSÖZ

Siyasetin yönünü iyi belirlemek gerekir. Sadece eylemlerinin hedeflerini açıkça ifade edebilenler bu hedeflere ulaşabilir ve başkalarını da etkileyebilir. Bu nedenle elinizdeki kitapta sosyal demokrasinin 21. yüzyılda ne anlama geldiği sorusuna cevap aramak istiyoruz. Sosyal demokrasi hangi değerler üzerinde temellenmektedir? Hangi hedeflere ulaşmaya çalışmaktadır? Uygulamaya nasıl geçirilebilir?

Sosyal demokrasinin katı, değişmez, her zaman aynı şekilde uygulanabilecek bir kalıp olmayıp, sürekli yeniden pazarlığının yapılmasının ve demokratik mücadeleyle kazanılmasının gerektiği açıktır. Bu yüzden elinizdeki kitapla amaçlanan, nihai cevaplar vermek değil, okumaya ve düşünmeye davet etmektir.

Biz bu kitapla ilk planda Sosyal Demokrasi Akademisi'nin vasıflandırma programlarına katılanlara hitap ediyoruz. Elinizdeki kitap, bu akademide önemli bir temel metin olarak kullanılacaktır. Ancak aynı zamanda, sosyal demokrasiyi aktif olarak biçimlendirmek isteyen ve sosyal demokrasiye ilgi duyan herkes tarafından okunabilecek ve yararlanılabilecek bir kitaptır.

İzleyen sayfalarda sosyal demokrasiye farklı yaklaşımları keşfedebilirsiniz. Sosyal demokrasinin temel değerleri olan özgürlük, adalet ve dayanışma kitabın girişini oluşturuyor. Ardından, sosyal demokrasinin diğer siyasal akımlardan nerede farklılaştığı üzerine kafa yoruluyor. Thomas Meyer'in *Theorie der Sozialen Demokratie* (Sosyal Demokrasi Kuramı) başlıklı yapıtı da, beş ülkede sosyal demokrasi uygulamasını tartışmak için önemli bir temel oluşturuyor.

Sosyal Demokrasinin Temelleri, bir dizinin ilk kitabı. Sosyal Demokrasi Akademisi'nde verilen seminerlerin diğer birimleri için de el kitapları yayınlanacaktır.

Başlarken Tobias Gombert ve Martin Timpe'ye yürekten teşekkürü borç biliriz. Tobias Gombert el kitabının büyük kısmını kaleme aldı ve Martin Timpe bazı bölümlerde kendisine destek verdi. Ayrıca, her ikisi de, kitabın redaksiyon çalışmalarına olağanüstü bir yetkinlikle ve zengin bilgileriyle eşlik etti. Kitabın böylesine kısa bir sürede hazırlanmasını onların gayretine ve emeğine borçluyuz. Hem kendilerine, hem de kitaba katkıda bulunan tüm yazarlara, son derece verimli işbirliği için teşekkür ederiz.

Sosyal Demokrasi Akademisi'nin simgesi pusuladır. Friedrich Ebert Vakfı, Akademi'nin sunduğu programlar aracılığıyla, tutum ve yönelimlerin berraklaştırılabileceği bir ortam hazırlamayı amaçlamaktadır. Siyasi yöneliminizi belirlemek için sunduğumuz olanaklardan yararlanmanız bizi sevindirecektir. Sosyal demokrasi, insanların onu sürekli yeniden tartışmalarıyla ve savunmalarıyla hayat bulur.

Christian Krell

Sosyal Demokrasi Akademisi

Yöneticisi

Julia Bläsius

Sosyal Demokrasi

El Kitapları Proje Yöneticisi

Mart 2008, Bonn

1. SOSYAL DEMOKRASİ NEDİR?

Sosyal demokrasi nedir? Dört cevap

„*Sosyal demokrasi – bu kavramın adı üstünde değil mi? Demokrasinin her zaman toplumun tüm fertlerine açık olması ve sosyal dengeleri gözetmesi vaadini içeriyor mu? Zaten demokrasi başka nasıl olur?*“, diyor kimileri.

„*Sosyal demokrasi – Almanya’da zaten yok mu, biz bunu Almanya Modeli’nde sosyal piyasa ekonomisiyle uygulamadık mı?*“, diye soruyor berikiler.

„*Sosyal demokrasi – bu SPD’nin, yani Sosyal Demokrat Parti’nin meselesi, dolayısıyla sadece sosyal demokratları ilgilendirir, onların kuramıdır*“, diyor üçüncü bir grup.

„*Sosyal demokrasi, neden demokratik sosyalizm demiyoruz? Yerleşmiş olan terim de bu zaten*“, diyor bir başka grup da.

Peki kim haklı?

İşte en geç bu noktada, tartışmada bir kavram kargaşası kolaylıkla doğabilir: Peki kim haklı? Bu kargaşayla Babil Kulesi bir kez daha inşa edilir ki, hem yorucu bir iştir, hem de pek bir fayda sağlamaz.

Demek ki öncelikle, farklı tutumları kavrayabileceğimiz ve açıklayabileceğimiz bir ortak dil üzerinde anlaşmak gerek – izlenecek yönü tartışmak için önce ortak bir hareket noktası aramak zorundayız.

Sosyal demokrasinin ne anlama geldiğine yönelik dört soru açısından bunun anlamı şudur: Her dört grup da, sosyal demokrasi tartışmalarının önemli birer yönüne atıfta bulunuyor. Bazıları, sosyal demokrasinin temellerinden ve önkoşullarından, sosyal demokrasiden ne beklediğinden ya da haklı olarak ne beklenebileceğinden sözediyor.

Diğerleri daha ziyade, şimdiye kadar bunların ne kadarının uygulamaya konmuş olduğuyla, yani, mevcut toplumun ampirik olarak değerlendirilmesiyle ilgileniyor.

Üçüncülerse, sosyal demokrasi fikrinin toplumdaki taşıyıcılarının kimler olabileceği sorusunu ortaya atıyor. Bu da tamamen yerinde bir soru.

Dördüncü grup, yerleşmiş bir kavramı terketmenin ne gibi bir fayda sağlayacağını soruyor. Demek ki bu soru, sosyal demokrasinin temelindeki özelliğın ne olduğına ve diğerk görüşlerle arasındaki farklılığına yönelik.

O halde, sosyal demokrasiden söz ederken, önce bununla ne kastedildiğinin ve kime hitap edilmek istendiğinin ortaya konması gerek. Sosyal demokrasi değışken bir kavramdır ve insanlar farklı değer yargıları ile ilişkilendirirler bu kavramı. Toplumsal boyutlar taşır, çünkü etkisi toplumsaldır ve farklı çıkar gruplarınınca savunulur ya da reddedilir.

Yukarıdaki dört soru, bu kavramı kullanmadan önce, açıklamak ve bu kavramla hangi toplumsal hedeflerin kastedildiğini bilmek gerektiğini ortaya koyuyor.

„Sosyal demokrasi“ kavramı kuramsal tartışmalarda çok farklı biçimlerde ele alınır – yekpare ve bağlayıcı bir tanımı yoktur.

Peki bu farklı tanımlardan çıkan sonuç nedir? Eğer bilimsel bir tartışma söz konusu olsaydı, kavramsal temellerin ve bunların açıklamalarının birbiriyle karşılaştırılması, kavramların belirlenmesinin ardında yatan gerekçelerin incelenmesi ve ampirik sonuçların değerlendirilmesi gerekirdi. Tanımların kendi içlerinde çelişkili olup olmadığı, ampirik verilerin birbiriyle çelişip çelişmediğı ve kaynakların doğru yorumlanıp yorumlanmadığı araştırılırdı.

Bilimsel açıdan bakıldığında önemli sorular bunlar. Meslek olarak bilim alanında çalışmayan, ancak (boş zamanlarında) toplumsal siyasal konulara eğilen insanlar, kuramsal hareket noktalarıyla böylesine yoğun ilgilenmeye genellikle zaman bulamazlar. O halde, bilimsel tanımlama ve açıklamaları tamamen gözden kaçırmadan, nasıl bir yol izlenebilir?

Elinizdeki kitap, bu soruna çözüm getiremez, ancak bir tartışmanın başlangıcı olabilir. Burada bilinçli olarak, farklı siyasal ve bilimsel tutumlar ana hatlarıyla ortaya konup tanıtılacak. Çünkü insan, kendi yönünü ancak kendisi çezebilir; bu kitap, bunu okuyucuları adına üstlenmeyi ne amaçlıyor, ne de böyle bir şeyi başarabilir.

Aşağıda dört ayrı yaklaşımla ilgileneceğiz. Herkes, bunlardan hangilerini en ikna edici bulduğına kendisi karar verebilir. Girişte sorulan sorular, bizi şu bağlamlara ulaştırıyor: sosyal demokrasinin temel ilkelerini ve temel değerlerini inceleyen

Bir tanım gerekli

„Sosyal demokrasi“ için bilimsel tanımlar

Uygulamada izlenecek yol

Farklı yaklaşımlar

daha ziyade *normatif* bağlam, sosyal demokrasinin kuramıyla uğraşan *kuramsal* bağlam ve sosyal demokrasinin çeşitli ülkelerdeki uygulamalarını mercek altına alıp çözümleyen *ampirik* bağlam.

Farklı bölümlerde bu üç düzleme daha yakından bakacağız.

Normatif düzlem özellikle izleyen iki bölümde (2. ve 3. bölüm), temel değerler olan özgürlük, adalet ve dayanışma aydınlatılır ve farklı toplum modellerinin (liberalizm, muhafazakârlık, sosyalizm / sosyal demokrasi) bunların uygulamasını nasıl tahayyül ettikleri sorusu ortaya atılırken yansımasını bulacak.

Kuramsal düzlem:
Thomas Meyer,
sosyal demokrasi
kuramı

Kuramsal düzlem 4. bölümde Thomas Meyer'in sosyal demokrasi kuramından hareketle, genel özellikleriyle tanıtılacak. Meyer'in kuramını seçmemizin nedeni, bu kuramın, kendi içinde tutarlı bir akıl yürütme konusundaki başarısı. Kuram, ayrıca farklı düzlemleri içeriyor.

*Ampirik düzlem*i, ülkelerden verilen örneklerle sunan 5. bölümde de Thomas Meyer'in düşünceleri yol gösterici oldu. Meyer'in, *Praxis der Sozialen Demokratie* [Uygulamada Sosyal Demokrasi] kitabında yaptığı gibi burada da çeşitli ülkelerden örnekler verilerek, sosyal demokrasinin çok farklı araçlarla ve çok farklı başarı düzeylerinde uygulanabildiği gösterilecek.

2. TEMEL DEĞERLER

Bu bölümde

- özgürlük, eşitlik/adalet ve dayanışma, sosyal demokrasinin temel değerleri olarak açıklanacak;
- tarihsel ve felsefi olarak ele alınan temel değerler günümüz siyasetine uygulanacak;
- Almanya’da Federal Meclis’te temsil edilen partilerin temel değerlere yaklaşımı tartışılacak;
- eğitim, sağlık, çalışma hayatı ve yüksek öğretim alanlarında temel değerlerin uygulamadaki önemi ana hatlarıyla ele alınacak.

„Özgürlük! Eşitlik! Kardeşlik!“ Fransız Devrimi’nin sloganı buydu. Ve demokratik partiler bugün de büyük ölçüde bu temel değerlere atıfta bulunur. Temel değerlerin formüle edilmesi burjuva dönemiyle birlikte başlar ve dünya çapında zaferleri en geç 20. yüzyılın ortalarından itibaren gerçekleşir – bugün, bu değerler, devletlere ve toplumlara yönelik beklentiler olarak „common sense“ haline gelmişlerdir.

Birleşmiş Milletler’in hukuksal temellerinde de bunun yansımaları görürüz: Birleşmiş Milletler’in 1966’daki iki insan hakları sözleşmesiyle birlikte, yurttaşların, siyasal, iktisadi, sosyal ve kültürel temel hakları, mümkün olan en büyük geçerliliğe sahip kılınmış, zira, dünya ülkelerinin büyük çoğunluğu tarafından onaylanmıştır. Bugün, neredeyse küresel bir hak arama temeli haline gelmişlerdir. Temel hakların işlevi, temel değerlerin formel olarak hukuksal bir hak talebine dönüşmelerini güvenceye almaktır.

Ancak aynı zamanda, birlikte belirlenmiş olan temel hakların birçok ülkede uygulanmadığını ve imza sahibi devletlerde de insan haklarının zaman zaman ağır derecede çiğnendiğini tespit etmek gerekir.

Demek ki, temel hakların fiilen etkili olduğundan, dolayısıyla, temel değerlerin toplumlarda gerçekten uygulandığından birçok noktada kuşku duyulabilir. Bu kuramsal bir mesele değil, ülkeler ve bölgelerdeki toplumsal pazarlıklarla ve toplumsal aktörlerin güç dengeleriyle ilgili bir konudur.

*Özgürlük! Eşitlik!
Kardeşlik!*

*Birleşmiş Milletler’in
insan hakları
sözleşmelerinin
oluşturduğu temel*

*Temel değerler
ve temel haklar*

Yine de temel değerler ve bunların temel haklar olarak uygulanması siyasal yönelimin belirlenmesinde eleştirel bir itki ve kılavuzdur. Bu yüzden, siyasal yön tayininde de ilk adımı oluştururlar.

Temel değerler ve siyasetin genel yönelimi, 2007 yılında yoğun tartışmalara konu oldu. İki büyük kitle partisi olan SPD (Almanya Sosyal Demokrat Partisi) ve CDU (Hıristiyan Demokrat Birlik) yeni parti programları hazırladılar ve kabul ettiler. Bu programların işlevlerinden biri de, siyasal temel değerlerin günümüzde nasıl tanımlanabileceğini ve uygulanabileceğini tarif etmektir.

Sosyal demokrasi de normatif düzlemde temel değerleri ve temel hakları esas alır. Bunlar, hem normatif talepleriyle, hem de uygulamada etkili olup olmamalarıyla, bir siyasal pusulanın tayin edici unsurunu oluştururlar.

Temel değerler, 18. yüzyıldaki Aydınlanma'dan bu yana, hem tanımları açısından, hem de birbirleriyle ilişkilerinde defalarca değişime uğramıştır.

Bugün, büyük ölçüde, üç temel değer olan özgürlük, eşitlik/adalet ve dayanışmadan hareket edilebilir.

2.1. Özgürlük

Özgürlük, hiç kuşkusuz, bütün siyasal aktörlerin büyük ölçüde paylaştığı temel değerdir. Aydınlanmacı düşünceyle ve burjuva döneminin başlangıcıyla bağlantılı görülür. John Locke, Jean-Jacques Rousseau, Immanuel Kant, Karl Marx gibi filozoflar ve Eleştirel Kuram'ın temsilcileri, farklı tarihsel dönemlerde, özgürlüğün gerçekleştirilme olanaklarını düşünmüş ve tarif etmişlerdir.

Özgürlükle ilgili tartışma, kabaca söylenecek olursa, üç temel soru üzerine oturur:

- Özgürlük nasıl tanımlanmalıdır?
- Özgürlük toplumda nasıl gerçekleştirilebilir ve güvenceye alınabilir?
- Toplum içinde özgürlüğün sınırları nelerdir?

„Özgürlük“ kavramında özellikle İngiliz filozofu John Locke'un tanımı kabul görmüştür:

„İnsanın doğal özgürlüğü, dünyadaki her türlü üstün güçten muaf olmasında, bir insanın iradesine ya da yasama otoritesine tabi olmamasında, sadece doğanın yasasını hukuk ilkesi kılmasında yatar.

İnsanın toplum içindeki özgürlüğü, toplumda varılan uzlaşmayla görevlendirilmiş olanın dışında hiçbir yasa koyucu otoriteye bağlı olmamasında, yasama tarafından, kendisine duyulan güven temelinde kararlaştırılmış olanların dışında hiçbir iradenin egemenliğine ya da yasanın sınırlamalarına tabi olmamasında yatar.“
(Locke 1977: 213 vd.)

Locke geleneğinde üç farklı özgürlük boyutu tanımlanır: insanın kendi kişiliğine dair özgürlüğü, kendi düşüncesi ve duygusuna dair özgürlüğü ve hukuka uygun olarak kendisine ait olan nesnelere üzerinde tasarruf özgürlüğü. Özgürlüğün bu üç boyutu sayısız anayasada ve bu anayasaların, temel hakları tariflerinde yer almıştır. Birçok kuram, Locke'un özgürlük tanımına atıfta bulunmuş ve yorum getirmiştir.

Locke bütün insanların doğal olarak bu özgürlüklere sahip olduğu fikrinden hareket eder. Yani bunlar, toplumda gelişmiş olmayıp, „önceden“ verili özgürlüklerdir.

Fakat bu „doğal haklar“, ancak dönüştürülerek toplumda hayatiyet bulabilir. Bu durumda, her bir insanın toplum karşısındaki haklarına dönüşürler.

„Özgürlüğün“
kökenleri

Özgürlük nasıl
tanımlanmalı?

Doğal hak olarak
özgürlük

Özgürlük toplumda
nasıl güvenceye
alınabilir ve
gerçekleştirilebilir?

Locke'un yaklaşımı, ana ilkeleri itibarıyla ve çeşitli felsefi değişimlerle bugüne kadar etkili olmuştur ve bir temel değer olarak özgürlük hakkında tartışılırken bu fikirlere sıkça atıfta bulunulur. Locke, liberalizmin en önemli düşünürlerinden biri olarak görülmektedir.

Ancak bu tanımın sıkça kullanılıyor olması, burada tarihi bir metnin söz konusu olduğu, bu metnin, yazıldığı koşullardan bağımsız değerlendirilemeyeceği ve olduğu gibi günümüze aktarılamayacağı gerçeğini değiştirmez. Özgürlüğün toplumda nasıl güvenceye alınabileceği ya da gerçekleştirilebileceği konusunda da aynı şeyi görürüz.

John Locke (1632 –1704) liberalizmin ilk ve en önemli temsilcilerinden biriydi.

Locke, deneyimin insanlar için nasıl öğretici olabileceğini inceleyen ve ampirizm olarak adlandırılan düşünceyi geliştirdi. Buna göre, deneyimleri karşılaştırmak, kuramsal düşüncenin başlangıç noktasıdır.

John Locke 1690 yılında yayınladığı *Two Treatises of Government* ile İngiliz monarşisinin kuramsal temellerini sarstı ve özgürlükler üzerine kurulu bir toplum tasarımı geliştirdi.

Doğal eşitlik ve
eşit özgürlük

Tarihin tartışılması açısından belirleyici bir olgu, Locke'un (ve onu izleyen birçok Aydınlanma filozofunun), doğal bir eşitsizliğin, insanların büyük çoğunluğunun özgürlüksüzlüğüne temel oluşturabileceği fikrine karşı çıkmasıdır. Doğal eşitlik, dolayısıyla eşit özgürlük, kralların, egemenliklerini Tanrıyla meşrulaştırabileceklerini savundukları mutlakiyetçi toplumda devrimci bir iddiydı.

Ancak Locke, doğal olarak verili olan eşit özgürlükle yetinmez, bir toplum sözleşmesiyle, doğal özgürlüğü topluma tercüme eder.

Locke, özünde şunu savunur: Toplum içinde kişi üzerinde tasarruf özgürlüğü, insanın kendisi üzerindeki mülkiyetine dönüşür; düşüncenin ve hissetmenin özgürlüğü, toplumsal olarak, karar süreçlerine ve siyasal iktidara katılım yoluyla güvence altına alınmalıdır; yasaya uygun olarak edinilmiş nesnelere tasarruf edebilme özgürlüğü serbest ve herkese açık bir piyasayı gerektirir. *Yani doğal özgürlükler toplumda kendiliklerinden varlıklarını korumazlar, bunların, toplumsal düzenlemelerle güvenceye alınmaları gerekir.*

Şekil 1: John Locke'un özgürlük kavramı

Ancak, özellikle, özgürlüğün nasıl gerçekleştirilebileceği konusunda, daha 18. yüzyılda John Locke'un kuramına eleştiriler yöneltilmiştir. Eleştirenler içinde en önemli isim, Locke'a dört temel konuda karşı çıkan, ya da onun düşüncelerindeki eksikleri tamamlayan Jean-Jacques Rousseau olsa gerektir:

1. İyi bir toplum sözleşmesi, ancak, toplumun kuruluşu esnasında bütün insanların doğal haklarını teslim etmeleri ve bunları yurttaş hakları olarak yeniden elde etmeleriyle oluşabilir.
2. Çağın burjuva-monarşik toplum sözleşmesi, iyi bir toplum sözleşmesi değildir.
3. „Özgürlük“, ancak, kanunlar hakkındaki bütün siyasal kararların da herkes tarafından alınmasıyla kalıcı olarak gerçekleştirilebilir. Ancak o zaman her insan kendi iradesine tabi, dolayısıyla özgür olur.
4. Ancak Rousseau için „özgürlük“ aynı zamanda bir gelişme fikriyle de bağlantılıdır. Ona göre her insan, „yetenekler geliştirme yeteneğine“ („perfectibilité“) sahiptir (Benner/Brüggen 1996: 24). „Yetenekler“ ise önceden belirlenmiş olmayıp, toplumun öğrenme ve yaşama olanaklarıyla birlikte gelişirler.

Rousseau'nun, John Locke'un özgürlük kavramına yönelik eleştirisi

*İdeal: özgür ve eşit
insanlar topluluğu*

Özellikle birinci eleştiri ilk bakışta şaşırtıcı görünüyor. Neden bütün doğal haklar önce teslim edilsin ve sonradan toplumdaki geri alınsın? Böylece despotluğun yolu açılmış olmaz mı? Rousseau'nun bu fikri savunmadaki radikalliği insanı şaşırtabilir. Bu radikal ifadeyi seçmesinin nedenlerinden biri, herkes için özgürlüğe toplumsal olarak ulaşılacaksa, topluma, özel gelir ve imtiyazların, büyük mülklerin, dolayısıyla toplumsal eşitsizliğin sızması gerektiğini vurgulama isteğidir. Rousseau, özgür ve eşit insanlar topluluğunu hayal etmektedir.

Jean-Jacques Rousseau (1712–1778)
kuramsal çalışmalarıyla Fransız Devrimi'nin hazırlayıcıları arasında yer aldı.

Rousseau hem felsefi, hem de ampirik bir çalışma yaparak, toplumda eşitsizliğin gelişmesi üzerine temel bir metin kaleme aldı.

Diğer temel eserleri, demokratik devlet kuramıyla ve eğitimle ilgilidir.

*Sadece zenginler
için mi özgürlük?*

Rousseau, böylece özellikle özgürlüğün toplumdaki fiili etkisini sorgulamaktadır. Çağının toplumu için ulaştığı çözümler, ilan edilen özgürlüğün, sadece zenginlere yönelik bir güvence işlevi görecektir. Bu konudaki ifadelerini, yoksullara yanlış bir toplumsal sözleşmenin ve bu sözleşmedeki tek taraflı özgürlüğün savunusunu yapan bir zengin için aktararak keskinleştirir:

„Birleşelim’, dedi onlara [yoksullara, yay. notu], ki zayıfları baskıya karşı koruyalım, hırslıları dizginleyelim ve herkese, sahip olduklarının güvencesini verelim: Gelin, adaletin ve barışın kurallarını koyalım, herkes uymak zorunda olsun bu kurallara, hiç kimsenin itibarına metelik vermesinler ve güçlülere de zayıfları da aynı şekilde karşılıklı ödevlerle yükümlü kılıp, şansın keyfi oyunlarını bir ölçüde dengelesinler. Ezcümle: Gelin, güççerimizi kendimize karşı kullanacağımıza, en büyük gücü oluşturmak için birleştirelim.“

(Rousseau 1997: 215–217)

Rousseau'yla birlikte söyleyecek olursak, özgürlük pekâlâ bir „susturma sloganı“ olarak kullanılabilir. Bu yüzden, özellikle dikkat edilmesi gereken şey, herkese garanti edilen özgürlüğün toplumda gerçekten bütün insanlar için etkili olup olmadığıdır.

Rousseau'nun eleştirdiği üçüncü nokta, özgürlüğün bir diğer boyutuna, yani, egemenlikle olan ilişkisine atıfta bulunmaktadır. Locke (ve ondan önce daha da ısrarla Thomas Hobbes), yasamanın halk tarafından meşrulaştırılmasının gerektiğini, ama bizzat halk tarafından uygulanmasının gerekmediğini düşünürken, Rousseau radikal demokrat bir tutum takınır ve insanın, ancak kendisinin de oluşmasına katkıda bulunduğu yasalara bağlı olması halinde özgür (yani sadece kendi siyasal iradesine tabi) olabileceğini savunur.

Rousseau, dördüncü eleştirisiyle, Locke'un özgürlük kavramına temel bir noktada ilavede bulunur. İnsanın özgürlüğünün, insanların doğa tarafından „yeteneklerle“ değil, yetenekler geliştirme yeteneğiyle (bkz. Benner/Brüggen 1996:24) donatılmış olmasından kaynaklandığı görüşünü ileri sürer. Demek ki, insanın gelişimine ve kişiliğinin serpilmesine olanak sunmak, demokratik bir toplumun en önemli görevlerindendir.

Özgürlüğün (insan tekinin toplum içindeki, ama aynı zamanda devlet karşısındaki özgürlüğünün) nereye kadar uzanabileceği konusu, halen tartışmalıdır. İster „büyük dinleme taarruzu“¹, isterse, savunma bakanının özel bir tehlike durumunda yolcu uçaklarının düşürülmesi emrini verip veremeyeceği söz konusu olsun, birçok vesileyle, özgürlüğün sınırları toplumda tartışılmaktadır.

Özgürlüğün sınırlarının tanımlanmasında iki felsefi cevapla çok sık karşılaşılmaktadır:

„Hakikaten halk demokrasilerde istediğini yapar görünüyor. Ama siyasal özgürlük, istediğini yapmak anlamına gelmez. Bir devlette, yani kanunların olduğu bir toplumda, özgürlük ancak, insanın istenebilecek şeyleri yapabilmesi ve istenemeyecek şeyleri yapmaya zorlanmaması anlamına gelebilir. Bağımsızlığın ve özgürlüğün ne olduğunu hatırdan çıkarmamak gerekir. Özgürlük, yasaların izin verdiği her şeyi yapma hakkıdır. Eğer bir yurttaş, yasaların yasakladıklarını da yapabilseydi, özgürlüğünü yitirdi, çünkü diğerlerinin de aynı şeyi yapma gücü olurdu.“ (Montesquieu 1992: 212 vd.)

1 polisin ve savcılığın evleri dinleme yetkisi (çevirenin notu)

Özgürlükle
egemenlik
arasındaki ilişki

„Yetenekler
geliştirme yeteneği“

Özgürlüğün
toplumdaki sınırları
nerelerden geçer?

İki cevap

„Demek ki tek bir kesin (koşulsuz) emir vardır ve o da şudur: Sadece, aynı zamanda, genel bir yasa olmasını isteyebileceğin ilkeye göre hareket et.“ (Kant 1995: 51)

Montesquieu

Montesquieu’da özgürlüğün sınırı, yasalara uyma zorunluluğudur ve bu zorunluluğa, başka herkesin de yasalara uymasını talep etme hakkı eşlik eder.

Charles de Secondat Montesquieu

(1689–1755) bir hukuk bilgini ve ahlak filozofuydu. Bugün özellikle *Yasaların Ruhunu* (1748) başlıklı eserinden dolayı tanınmaktadır.

Savunduğu görüşler arasında anayasal monarşi ve kuvvetler ayrımı (yasama, yürütme, yargı) yer almıştır.

Kant

Kant’ın ifadesi daha kapsamlıdır ve farklı bir düzleme oturur, çünkü Kant özgürlüğün sınırlanmasını daha soyut ele alır: Her davranış, genel yasa olarak da uygulanıp uygulanmayacağına göre sorgulanmalıdır. Demek ki bu genişleme, sadece yasalara uyulmasıyla değil, yasal çerçeve içinde özgürlüğün kullanımıyla da ilgilidir. Bunu basit bir örnekle anlatalım: Çok benzin yutan, dolayısıyla çevreye zarar veren büyük bir arazi taşıtı kullanmak yasak değildir, ama bu, genel bir yasa olarak tanımlansa, büyük bir çevresel sorun oluşturur.

Özgürlüğün sınırları
ahlakidir ve genel
yarara bağlıdır.

Böylece Kant’ın düşüncesinde özgürlüğün sınırları *ahlaki* hale gelir ve bireyler açısından *genel yarar*la bağlantılı kılınır. Ancak, özgürlüğün sınırlarını bu şekilde birey açısından görmek, özgürlüğe herkes için toplumsal işlerlik kazandırmakta son derece yetersiz kalır. Çünkü yapılması gereken, sadece bireyin özgürlüğüne yönelik saldırıları ve müdahaleleri önlemek değil, özgürlüğün sınırlarını, özgürlükleri kısıtlı olanlar için de genişletmektir. Bu da, toplumsal olarak, ancak herkes için eşit özgürlükle gerçekleştirilebilir. SPD’nin Hamburg Temel İlkeler Programı’nda bu noktaya kısa ve öz bir ifadeyle değinilmiştir: „Her insan özgürlüğe yazgılı ve yeteneklidir. Bu yazgisına uygun yaşayıp yaşayamayacağı, toplum içinde belirlenir.“

Immanuel Kant (1724–1804) Aydınlanma çağının en etkili Alman filozoflarından biridir. Eserlerinde, dönemin hemen hemen tüm felsefi alanlarını ele alır.

En önemli eserleri arasında: *Saf Akıl Eleştirisi* (1781), *Pratik Akıl Eleştirisi* (1788), *Yargı Gücünün Eleştirisi* (1790), *Sonsuz Barış Üzerine* (1795) ve *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi* (1796/97) sayılabilir.

SPD'nin Hamburg Programı'nda „Özgürlük“

„Özgürlük, insanın kendi iradesine uygun yaşayabilme olanağına sahip olması demektir. Her insan özgürlüğe yazgılı ve yeteneklidir. Bu yazgisına uygun yaşayıp yaşayamayacağı, toplum içinde belirlenir. İnsanlar, onur kırıcı bağımlılıklardan, sefalet ve korkudan arınmış olmalı ve yeteneklerini geliştirme ve toplumsal ve siyasal hayata sorumluluk üstlenerek katılma fırsatına sahip olmalıdır. Ancak kendisini yeterince sosyal güvenlik içinde hisseden bir insan özgürlüğünü kullanabilir.“

(Hamburg Programı 2007: 15)

Bu yüzden yeni kuramlarda – örneğin Nobel Ödülü sahibi Hintli Amartya Sen'in kuramında –, mali bir eşitliğin çok ötesinde, toplumsal hayata kapsamlı bir katılımı da önkoşul olarak gerektiren, „gerçekleştirilebilirlikten“ de söz edilmektedir.²

Özgürlük tartışmaları incelendiğinde, sosyal demokrasiye yönelik başlıca şu talepler dile getirilebilir:

Özgürlük ve sosyal
demokrasi

Sosyal demokrasiye yönelik, özgürlük tartışmalarından doğan talepler:

- İnsanın kendi üzerindeki özgürlüğü ve toplumsal hayata ve toplumun kararlarına etkin olarak katılma özgürlüğü, istisnasız olarak sağlanmalı ve güveneye alınmalıdır.
- Özgürlük, her insanın özgürlüğü fiilen yaşayabilmesini şart koşar. Bunun için, buna olanak veren toplumsal düzenlemeler ve kurumlar gereklidir. Özgürlüğün temel hak olarak formal geçerliliği yeterli değildir.
- Özgürlük, siyasal kararların demokratik olarak alınmasını şart koşar.
- Özgürlük, insanların sorumlu ve akla uygun davranmasını gerektirir. Bu, demokratik bir toplumda eğitim ve öğretime düşen bir görevdir.

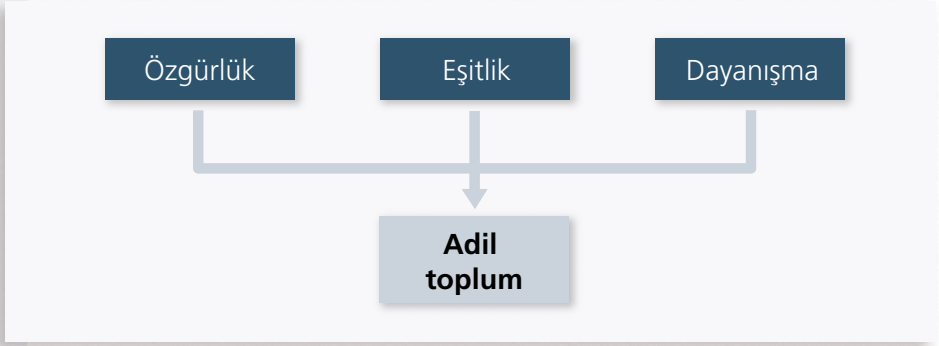
2 Almanya federal hükümetinin ilk iki yoksulluk ve zenginlik raporu da buna uygun olarak, yoksulluğun ölçülmesinde sadece maddi bir göstergelerle yetinmeyip, toplumsal hayata katılımı ve toplumsal hayattan dışlanmayı da içermektedir.

2.2. Eşitlik / Adalet

Eşitlik mi adalet mi?

Birçok insan, temel değerlerin ikincisini belirtmek istediklerinde kuşkuyla düşüyor: „Eşitlik“ mi temel değer, yoksa daha ziyade „adalet“ mi?

Bu kuşku, felsefe tarihi açısından bakıldığında kolaylıkla açıklanabilir:

Şekil 2: Adil toplum ve temel değerler

Tarihte, Fransız Devrimi'nden beri üç temel değer „özgürlük, eşitlik ve dayanışma“ geçerli oldu. Genel olarak, felsefi bir bakış açısıyla, ancak bu üç temel değer in fiilen uygulanması halinde adil bir toplumdan söz edilebilir.

Felsefi kavramlarla günümüzün siyasal ifadeleri arasındaki fark

Ancak, aynı zamanda, „eşitlik“ konusunda yapılan tartışmalarda, maddi ve düşünsel³ varlıkların adil paylaşımının nasıl olabileceği sorusu ortaya çıkar. İşte bu noktada 1980'lerden beri, „adalet“ kavramını, merkezi öneme sahip bir temel değer olarak „eşitlik“ kavramından ayrı, ya da bu kavramı netleştirmek üzere kullanma eğilimi giderek ağırlık kazandı. Bugün, özgürlük, *adalet* ve dayanışmadan söz etmek alışılmış bir şey haline geldi. Yine de felsefi tartışmalara bir göz atmakta yarar var.

Her bir bireye kişisel olarak atfedilebilecek „özgürlük“ kavramından farklı olarak, „eşitlik“ ve „adalet“ göreceli kavramlardır: Her insanı ve insanın bireysel özgürlüğünü, toplumun diğer üyeleriyle ilişkilendirirler.

Göreceli kavramlar olarak eşitlik ve adalet

Burada felsefi üst kavram „adalet“ kavramıdır. Aşağıda, „adalet“ kavramına daha belirgin bir tanım kazandırmaya çalışan uzunca bir alıntı yer almaktadır:

³ Düşünsel terimi fikri ya da manevi anlamında kullanılmıştır. (Çevirenin notu)

„Adalet nedir? Böyle bir soru sorulabilir mi? Ne sorusu, bir nesnenin ne olduğuna cevap arar. Adalet bir nesne değildir. Adalet bir ilişki kategorisidir. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerine daırdır. Belli türde ilişkiler adil olarak tanımlanır. Dolayısıyla, soru, ‚Adalet nedir?‘ değil, ‚Adalette söz konusu olan nedir?‘ diye sorulmalıdır [...] Adaletin konusu, bireyin kendi grupları içinde, toplumda, ilişkide bulunduğu insanlar arasında sahip olduğu konumdur. [...] İnsanlar, ilişkide oldukları diğer insanlar içindeki konumlarını belirleme, nasıl algılandıklarını, nasıl değerlendirildiklerini öğrenme ihtiyacındadırlar. [...] Eğer bir insanın kendi değerine dair algısı, başkalarının kendisine yönelik yargılarına uygun düşünüyorsa, kendisine adil davranıldığını hisseder. Bu yargı, maddi ve düşünsel varlıklardan aldığı payda, bunlardan men edilmesinde ya da bunların elinden alınmasında ifadesini bulur.“ (Heinrichs 2002: 207 vd.)

Demek ki, adalet, birçok koşula bağılı bir kavram olsa gerek: Bir insan bireysel olarak kendisine adil davranılmadığını hissedebilir, yine de, nesnel olarak, „adil“ bir paylaşım söz konusu olabilir. O halde, neyin adil olduğu, neyin olmadığı, ancak toplumsal anlaşmalarla belirlenebilir. Dolayısıyla, adaletin önkoşulları şöyle ortaya çıkar:

- (düşünsel ve/veya maddi) varlıkların toplumsal paylaşımı gerçekleştirilmeli
- ve bu varlıkların paylaşımı, herkes tarafından benimsenen, meşru kabul edilen ölçütlere göre yapılmalıdır.

Ancak bu iki önkoşul yerine getirildiğinde „adaletten“ söz etmek mümkün olur.

Eşitlik ise, maddi ve düşünsel varlıkların paylaşımının özel bir türüdür:

„[Toplumsal] [...] düzenin sonucu değil, hareket noktası, eşitliktir. Paylaşımına dair düşüncelerde, paylaşımın bir temel normuna ihtiyaç duyulur, bu normdan hareketle, bundan farklı bir paylaşım, adaletin ifadesidir. Bu birincil paylaşım normu, sayısal eşitliktir, paylaşılacak olanın, pay alacak olanların sayısına bölünmesidir. Adaletin tersine, eşitliğin ölçütlere ihtiyacı yoktur. [...] Eğer somut durumda, varlıkların paylaşımına dair ölçütler mevcut değilse, bazılarında diğerlerinden daha fazla ya da farklı şeyler vermenin nedenleri mevcut değilse, o zaman, keyfi davranmak istenmiyorsa, herkesin payının aynı olması gerekir.“ (Heinrichs 2002: 211 vd.)

Eşitlik ve adaletin kavram olarak iyi tanımlanması gerekir

Demek ki, eşitlik talebi, varlıkların paylaşımında bir eşitsiz muameleyi haklılaştırabilecek, toplumca benimsenmiş gerekçelerin olmadığını varsayar.

İşin püf noktası:

„Adil bir eşitsizlik“ nasıl gerekçelendirilebilir?

„Eşitlik“ ve „adalet“ kavramları, tanım olarak, farklı bilimsel kuramlar arasında bir çelişki doğmaksızın bu kadar geniş ele alınabiliyor olsa gerek. Ancak ilginç olan, kuramlarda „eşitsiz paylaşımın“ adil olarak değerlendirilmesinde başvurulan gerekçeler. İşte bu noktada birbirinden pekâlâ son derece farklı gerekçelendirme ve tanım çabaları ortaya çıkıyor. Bunların hepsini burada incelememiz mümkün değil. Yine de siyasetle ilgilenen bir insanın kendisine, siyasal uygulamada, yani „günlük icraatta“, bir siyasal önerinin neye göre „(gayri)adil“ olarak değerlendirilebileceğini sorması gerekir.

Aşağıda, „adalet“ kavramına, kısmen 1980’lerden, kısmen de 1990’lardan beri kuramsal ve siyasal olarak tartışılmış olan dört farklı yaklaşım tanıtılacak. Tanımların ve yaklaşımların farklılığı, adaletin gerekçelendirmesinin belirgin değil, üzerinde anlaşmaya varılmamış bir siyasal niyet olduğunu gösteriyor. Söz konusu yaklaşımlar şunlar:

„Adalet“e dört yaklaşım

- John Rawls’un liberal Adalet Kuramı
- liberal adalet kuramlarına sosyalist eleştiri
- Nancy Fraser’in tanınma ve yeniden dağıtım arasındaki tanımı
- adaletin siyasal boyutları

John Rawls (1921–2002) bugün liberal geleneğin en önemli ahlak felsefecilerinden biri sayılmaktadır. Harvard Üniversitesi'nde siyasal felsefe profesörlüğü yapmıştır.

1971 yılında yayınladığı *Adalet Kuramı* en önemli eseri olsa gerektir.

Adalet Kuramı – özellikle 1980'li ve 90'lı yıllarda – sosyal demokrasi içinde de tartışılmıştır.

2.2.1. John Rawls'un Adalet Kuramı⁴

Felsefe çevrelerinde John Rawls'un *Adalet Kuramı* tartışılmakta ve itibar görmektedir. Rawls daha 1971'de, liberal geleneğe uygun bir kuram sundu. Kuramı, 1980'ler ve 1990'larda Reagan ve Thatcher dönemlerinin piyasa radikalizmine ve Helmut Kohl hükümetinin talep

ettiği „fikri-ahlaki dönüşüme“ karşıt bir bakış açısı olarak özel bir siyasal etkiye sahip oldu (tarihsel bağlam açısından ayrıca bkz.: Nida-Rümelin 1997: 15 vd.). Özellikle sosyal demokrat çevrelerde John Rawls'un kuramı yoğun tartışmalar yarattı.

Rawls, kuramında, toplumdaki çıkar çatışmalarının çözümlenmesini yapar. Toplumun üyeleri, görece kıt olan malları, işbirliği yaparak, adil dağıtmaya çalışırlardır. Bunun için, çıkar çelişkileri, her bir alan için özgül kurumları (anayasa, ekonomi politikasının belirlenmiş çerçeveleri vb.) olan „adil bir temel düzen“ içinde ele alınır. Rawls, kuramında, bu adil düzen ve ilkeler önkabulünü kavramsallaştırmayı amaçlamaktadır.

Rawls, aşağıdaki varsayımlardan hareket eder:

- adalete dair, herkesin kabul edebileceği temel fikirler ve genel ilkeler ortaya konabilir;
- yurttaşların birbirlerini özgür ve eşit olarak görmeleri, günümüz demokrasilerinin başta gelen özelliklerindedir;
- bu temel üzerinde, toplumsal işbirliğinin ilkeleri bulunabilir.

John Locke gibi Rawls da bir başlangıç durumunu varsayar. Ancak bunu yaparken, reel olarak kabul edilen bir doğal durumu değil, sadece kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden özgür ve eşit insanların, adalet ilkeleri konusunda görüş birliğine varmak üzere biraraya geldikleri varsayımsal bir durumu kastetmektedir.

⁴ Burada John Rawls'un kapsamlı kuramının anlatılması mümkün değildir ve amaçlanmamaktadır. Amaçlanan, adaletin tanımındaki, siyasal etkinliklerde de sık sık ortaya çıkabilen sorunları örnekler üzerinde tartışmaktır.

John Rawls

„Adil bir temel düzenin“ oluşturulması

Bir düşünce deneyi: özgür, eşit ve çıkarlarını gözetemeyen bireylerin oluşturduğu „başlangıç durumu“

Rawls'a göre, bir cemaatin (ya da toplumun) üyelerince hakkaniyet koşullarına uygun olarak, uzlaşım içinde kararlaştırılmış olan temel düzen ve usuller adildir.

„En kötü ihtimal kuralı“

Ancak bu düşünce deneyinin bir ögesi de, kişilerin toplumsal konumunun henüz belirlenmemiş olmasıdır. Bu yüzden, Rawls'un iddiasına göre, herkes, en kötü durumda olanın olabildiğince iyi durumda olmasını kendi çıkarları gereği isteyecektir („en kötü ihtimal kuralı“).

Tartışmaya ve çalışmayı sürdürmeye dair alıştırma

John Rawls, fikirlerinde bir düşünce deneyine davet ediyor.

Daveti kabul ediyor musunuz?

O halde, eşit, özgür ve kendi yararı doğrultusunda akılcı düşünen kişilerden oluşan bu toplantıya katıldığınızı düşünün:

- Hangi ilkeler üzerinde anlaşabiliyorsunuz?
- Hangi ilkeler tartışmalı?
- Tartışmalı konulara hangi argümanlarla açıklık kazandırılabilir?
- Bu ilkelerin hangileri Almanya Federal Cumhuriyeti'nin mevcut toplumsal durumunda uygulamaya geçirilmiş, hangileri geçirilmemiştir?

Adaletin iki temel ilkesi

Burada Rawls'un kapsamlı kuramı içinden, bir şeyin adil olarak nitelenip nitelene-meyeceğinin sınanmasına yaradığı öne sürülen iki temel ilke seçilip, daha yakından incelenecektir.

Paylaşımada adaletin yeni bir tanımı

John Rawls'un da sahibi olduğu bir başarı, toplumsal malların yeniden dağıtımına dair klasik liberal tartışmayı geliştirerek, paylaşımada adaleti yeniden tanımlayan bir kurama dönüştürmüş olmasıdır. Rawls böylece, liberal geleneği ve özgürlük haklarını tanıma ve güvenceye alma iddiasını, eşitliğe/adalete dair sosyal demokrat fikirlerle bağlantılandırmıştır.

John Rawls *Adalet Kuramı*'nda iki ilke formüle eder:

İki temel ilke

1. ilke

„Her insan, bütün diğer insanlar için geçerli olan aynı özgürlük sistemiyle bağdaşan, eşit temel özgürlüklerin en kapsamlı sistemi üzerinde eşit hakka sahip olmalıdır.“ (Rawls 1979: 81)⁵

2. ilke

„Sosyal ve iktisadi eşitsizlikler şu özelliklere sahip olmalıdır: a) Adil tasarruf ilkesinin sınırlamaları altında en az avantajlı durumda olana en fazla yarar sağlamalıdır ve b) Adil fırsat eşitliği gereğince herkese açık olan makamlarla ve konumlarla bağlantılı olmalıdır.“ (Rawls 1979: 336)

Birinci ilke, bir temel özgürlükler manzumesine atıfta bulunur; bu temel özgürlüklerin herkes için geçerli olması gerekir ki, kişiler özgürlüklerinden yararlanabilsinler. „Aynı sistem“ ifadesiyse, her edim tarzının, somut kişiden soyutlanabilir olma özelliğini koruması gerektiğinin altını çizer. Yani, somut olarak, „yasa önünde eşitlikten“ ve güvence altına alınmış kişilik haklarından söz edilebilir. Birinci ilke hemen hemen tüm yazarlarca kabul edilmektedir.

Temel özgürlükler

Rawls (liberal geleneğe uygun olarak), birinci ilkenin, ikincisine karşı mutlak bir önceliği olması gerektiğini varsayar.⁶

Büyük ölçüde kabul gören birinci ilkenin tersine, farklılık ilkesi olarak ifade edilen ikinci ilkede durum biraz karışır. Burada Rawls tarafından, eşitsiz muamelenin adil olarak değerlendirilmesini sağlayacak soyut bir norm önerilmektedir. Adil eşitsiz paylaşım iki önkoşula bağlı olmalıdır:

Farklılık ilkesi

1. en az avantajlı durumda olanın da yararına olmalıdır
2. makamlar ve konumlar herkese açık olmalıdır

5 Kant'ın bir ifadesiyle benzer bir anlama gelen bir cümle. Kant şöyle demişti: „Kendisinin ya da kendi ilkesi gereğince her bir insanın keyfi iradesinin özgürlüğünün, herkesin özgürlüğüyle birlikte genel bir yasa uyarınca var olabildiği her eylem haklıdır.“ (Kant 1963: 33)

6 Ancak bu, Meyer'in ortaya koyduğu gibi, hem uygulamada, hem de mantken son derece sorunlu bir bakış açısı (bkz. s. 89 vd.).

Rawls „Adil eşitsiz paylaşımın“ ilk önkoşulunu, eşitsiz paylaşımın doğurması beklenebilecek sonuçlarına bağlar: Eğer herkese, yani bir toplumun en zayıf konumda olanlarına da, yarar sağlıyorsa, eşitsiz bir paylaşım (sonradan doğurduğu etkilerden dolayı) adil olarak değerlendirilebilir. Yani burada ertelenmiş bir etki sözkonusudur.

İkinci önkoşul „ulaşabilme adaletine“ dairdir: Ancak herkesin makamlara ve konumlara ulaşması ilke olarak mümkünse, eşitsiz bir paylaşım savunulabilir. Daha keskin bir ifadeyle bunun anlamı, „herkese adil bir fırsat tanındı“ demektir.

„Farklılık ilkesi“, sadece bilimsel olarak değil, siyasal açıdan da son derece tartışmalıdır. Ancak, bunun iyi kotarılmış bir adalet tanımı olup olmadığı sorusunu ortaya atabilmek için, önce öne sürülen fikirleri uygulamadan örnekler üzerinde denemekte fayda var. Çerçeve, Rawls’un iki „ilkesi“ uyarınca „adil“ olup olmadıkları incelenebilecek siyasal argümanlar bulacaksınız.⁷ En iyisi, önceden, içinizde bunların adil olduğu „duygusunun“ uyanıp uyanmadığını düşünmeniz olacaktır.

Tartışma: Kademeli gelir vergisi – evet mi hayır mı?

Her ne kadar toplumun büyük bir çoğunluğu Paul Kirchhof ve aşırı liberallerin ortaya attığı fikirlere karşı çıksa da, bu tür düşünceleri de eleştirel bir gözle incelemek gerekir.

Paul Kirchhof CDU’nun gölge maliye bakanı olarak 2005 federal meclis seçimleri kampanyasında herkes için % 25 oranında genel bir gelir vergisi oranı önermişti. Oysa, Almanya’da onyıllardır kademeli bir vergilendirme uygulanıyor: Bu vergilendirme herkes için vergiden muaf bir meblağ öngörüyor ve geliri, seviyesine göre artan bir vergilendirmeye tabi tutuyor.

Yani: Herkes, 0 gelir vergisi kademesinden kendi brüt gelirine kadar olan kademelerden geçiyor.

Soru:

Bu iki model, John Rawls’un görüşleri ışığında incelendiğinde, ne ölçüde adildir?

⁷ Ayrıca, eşitsiz muamelenin sadece farklılık ilkesi aracılığıyla incelenmesi, Rawls’u yanlış yorumlamak demek olur. Rawls, iki ilkenin birlikte adalet için önkoşul oluşturduğunu kabul eder.

2.2.2. Liberal adalet tasarımlarına yönelik sosyalist eleştiri

„Burada egemen olan şey, sadece özgürlük, eşitlik, mülkiyet [...]. Özgürlük! Çünkü bir malın, örn. işgücünün, alıcıları ve satıcıları, sadece kendi özgür iradelerine tabiler. Özgür, hukuken eşit kişiler olarak sözleşme yapıyorlar. [...] Eşitlik! Çünkü birbirleriyle sadece mal sahipleri olarak ilişki kuruyorlar ve eşdeğer olanı eşdeğer olanla değiştiriyorlar. Mülkiyet! Çünkü herkes sadece kendisine ait olan üzerinde tasarruf ediyor.“ (Marx 1998: 189 vd.)

Adalet ve eşitlik, Heinrichs ve Rawls'un yukarıda anlatılan tanımlarında felsefi içeriklerinden hareketle tarif ediliyor ve birbirinden ayrılıyor.⁸ Dolayısıyla, bu tanımlar, toplumsal gerçekliğe değil, kavramlara dair. Tanım açısından, adaletin toplumda gerçekten sağlanmış kabul edilip edilmediği, önemsizdir.

Yine de, temel değerlerin toplumda fiilen etkili olması, doğal olarak son derece önemli bir talep konusudur. Sosyalist adalet anlayışlarında söz konusu olan, işte tam da bu taleptir.

Sosyalist anlayışlar, genellikle, egemen olan eşitsizliğin ve adaletsizliğin açıklanabilir olması gerektiğinden hareket ederler. Toplumsal düzenlemelerin eşitliği ya da adil paylaşımı doğurmadığı, yoksulluk ve zenginlik istatistiklerinde apaçık görülüyor. Dolayısıyla eşitsizlik ve adaletsizlik kazai bir durum ya da bir kereliğine baş gösteren bir dengesizliğin sonucu değil, sistematik bir toplumsal sorun. Özellikle kapitalist piyasa ekonomilerinin üretim koşulları eşitsizlik ve adaletsizliğin kaynağı olarak teşhis ediliyor (ancak tabii ki yegane kaynak olarak değil).

Bu yüzden, sosyalist düşünce sistemleri son 150 yıldır fikirlerini iki sütun üzerine bina ediyor: Birincisi, toplumsal servetin yeniden dağıtımını, ikincisi, bütün insanlar için özgürlüğü uygulamaya geçirebilmek amacıyla, malların üretilme ve edinilme tarzının temelden değiştirilmesini talep ediyorlar. Herkes için özgürlüğü güvenceye alabilmek için eşitliği sağlamak gerek, temel görüş bu.

⁸ Ancak Heinrichs bunu yaparken kuşkusuz herhangi bir liberal kuramı değil, radikal felsefenin toplum felsefesi zeminini gözönünde bulunduruyor.

Toplumsal gerçeklik

Toplumda egemen olan eşitsizlik ve adaletsizlik nasıl açıklanabilir?

Rawls buna kendi düşünce dizgesinde itiraz ediyor ve sosyal piyasa ekonomisinin, en kötü durumda olanı, görelî olarak ve genel olarak bakıldığında en iyi konuma sahip kıldığını öne sürüyor.

Sosyalist tutumlar, Rawls'un, iktisadî eşitsizliğin, herkesin (özellikle de en zayıf konumda olanların) yararına etkiler doğurabileceği varsayımını reddediyor. Tersine, eşitsizliğin ve adaletsizliğin daha da artacağını varsayıyorlar. Son yıllarda yapılan araştırmalarda elde edilen ampirik veriler de bu görüşü doğruluyor.⁹

Siyasal soldaki bu kırıma, kendisini kuramsal olarak da gösteriyor. Adalet üzerine sürdürülen tartışmalarda özellikle iki farklı model karşı karşıya getiriliyor: birincisi, toplumsal ve maddî varlıkların paylaşımındaki adalet, ikincisi, erişilebilirlikteki adalet, yani, toplumda grupların ve insanların kabul görüp görmedikleri, ya da nasıl kabul gördükleri ve toplumsal konumlara ulaşip ulaşamadıkları ya da nasıl ulaşabildikleri (yani toplumsal statü). Bu, hem siyasal etkiler doğuran, hem de kuramsal olarak sürdürülen bir tartışma. Ancak, paylaşımında adaletle erişilebilirlikteki adaletin bu kadar katı bir tutumla karşı karşıya getirilmesi, büyük ölçüde her iki taraftaki önyargılara dayanıyor.

Özellikle erişilebilirlikte adaletle önem veren kuramcılar, ilke olarak yeniden dağıtımını reddetmiyorlar. Burada genellikle daha ziyade, iktisadî eşitsizliği bir adalet sorunu olarak algılayan daha karmaşık adalet kavramları söz konusu.

Bu tartışmayı özellikle önemli kılan nedense, sosyal demokrasi için özel öneme sahip bir hedef grup olan çalışanlarla işsizlerin bölünmesine yol açabilecek olması. Bugün, bu hedef grubun karşıt kutuplara ayrılmasının bir nedeninin de – bu grubun tarihinde daha önce de görüldüğü gibi – özgürlük ve eşitlik sorunu olduğu gözlemleniyor.

Bu noktada kısaca Nancy Fraser'in, adaletin her iki boyutunu özel bir biçimde bir araya getiren iki boyutlu adalet kavramını tanıtmakta yarar var.

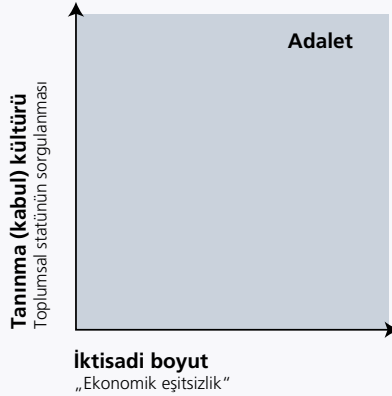
⁹ Burada tüm bu araştırmaları temsilen, okunmaya değer şu araştırmaları analiz: Bourdieu ve diğer yazarlar, 1997; Castel 2000; Schultheis / Schulz 2005.

2.2.3. Nancy Fraser'in iki boyutlu adalet kavramı

Nancy Fraser adalet tasarımında, paylaşımada adalet / yeniden dağıtım ve erişilebilirlikte adalet / liberal fikirler arasındaki tartışmanın keskinliğini azaltmaya ve iki boyutlu bir adalet kavramı önermeye çalıştı:

„Kuramsal düzlemde, toplumsal eşitliğe yönelik meşru taleplerle farklılıkların kabulüne yönelik meşru istekleri uyumlu olarak bir araya getirebilecek, iki boyutlu bir adalet fikri geliştirmek gereklidir. Uygulama düzleminde, yeniden dağıtım siyasetinin avantajlarının, tanınma politikasının avantajlarıyla birleştirilmesine olanak sağlayan programatik bir siyasal yönelim şemasının tasarlanması önemlidir.“ (Fraser 2003: 17 vd.)

Fraser'in tezi, her adaletsizliğin ve eşitsiz muamelenin, hem iktisadi mağduriyet, hem de tanınma (kabul etme) eksikliği içerdiği; ancak bu ikisi, her defasında kendine özgü paylara sahiptirler:

Şekil 3: Nancy Fraser'in adalet kavramı

Örneğin eşcinsellerin gördüğü eşitsiz muameleyi, özellikle statü ve toplumsal saygınlık alanında ele almak gerekir. Ancak, bu muamelenin, aynı zamanda kayıtlı hayat ortaklıklarının vergilendirilmesinde ortaya çıkan mali dezavantajdan bağımsız görülmesi de mümkün değildir. Demek ki bu durumda, „adalet“, ancak, statüdeki ve iktisadi boyuttaki eşitsizliğin özgül yapısı göz önünde bulundurularak sağlanabilir.

İki boyutlu bir
adalet kavramı

Uygulama-
dan örnekler

Adalet için
çokboyutlu bir
strateji gerekir

İkinci örnek olarak, toplumumuzda işsizlerin damgalanması ve dışlanması verilebilir. Gerçi toplumsal olarak dışlanmaları önemli ölçüde maddi güvencelerinin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Yine de, birçok ampirik araştırma, bu durumdaki insanlar için toplumsal saygınlığın ve tanınmanın (kabulün), yani toplumsal statünün de çok önemli bir sorun olduğunu kanıtlamaktadır. Dolayısıyla, adaleti ve toplumsal hayata katılımı sağlayabilmek için *her iki* boyutu da yeterince göz önünde bulunduran stratejilere ihtiyaç vardır.

Nancy Fraser (doğ. 1947) New York'ta New School for Social Research'de siyasal bilimler profesörü. En önemli feminist kuramcılar arasında gelir.

Feminist kuram, adalet kuramı ve eleştirel kuram hakkında yayınları vardır.

„Katılım eşitliği“ fikri

Görüldüğü gibi, Fraser, her şeyden önce, eşitsiz muamelenin ya da adaletsizliğin incelenmesi için bir analitik yöntem tanımlamaktadır. Ancak, aynı zamanda, kendi görüşüne göre adaletin ne olması gerektiğini de normatif olarak ortaya koymaktadır. Adaleti „katılım eşitliği“ olarak görür Fraser:

„Tasarımımın normatif çekirdeği katılım eşitliği düşüncesinde yatar. Bu norma göre, adalet, toplumun tüm (yetişkin) üyelerine, birbirleriyle eşit insanlar olarak ilişki kurma imkânı sağlayan toplumsal düzenlemelerin yapılmasını gerektirir. Katılım eşitliğinin mümkün olabilmesi için, en az iki koşulun yerine getirilmesi gerektiğini öne sürüyorum. Birincisi, maddi kaynakların paylaşımının, katılanların bağımsızlığını ve „oy hakkını“ güvence altına alması gerekir. Bunu nesnel koşul olarak adlandırmak istiyorum. Anılan norm, katılım eşitliğini zorlaştıran iktisadi bağımlılık ve eşitsizlik türlerini ve düzlemlerini daha baştan reddeder. [...] İkinci koşulsu, kurumlaşmış kültürel değer sistemlerinin tüm katılanlara aynı saygıyı göstermesini ve toplumsal saygınlığın edinilmesinde fırsat eşitliği sağlamasını talep eder. Bunu, katılım eşitliğinin öznelarası koşulu olarak adlandırmak istiyorum.“

(Fraser 2003: 54 vd.)

Şimdi Fraser'ın – Rawls'un da yaptığı gibi – her iki boyutta adil olan ya da olmayan bir eşitsiz muamelenin varlığını hangi ölçütlere göre saptayacağını belirtmesi gerekecektir. Şu ölçütü önerir:

„Bu yüzden, her iki boyut için aynı genel ölçüt, haklı talepleri haksız olanlardan ayırdetmeye hizmet eder. Sorun ister paylaşım, ister tanınma olsun, talep sahiplerinin her iki durumda da, mevcut düzenlemelerin, kendilerinin eşit insanlar olarak toplumsal hayata katılımlarını engellediğini göstermeleri gerekir.“

(Fraser 2003: 57 vd.)

Sınama adımları

1. *Analiz:* Hangi eşitsiz muamele söz konusudur? İki boyut, kendini nasıl göstermektedir?
2. *Ölçütün uygulanması:* Toplumun düzenlemeleri/kuralları katılım eşitliğini nasıl engellemektedir?
3. *Seçenekler:* Katılım eşitliği hangi değişikliklerle ve stratejilerle sağlanabilir?

Bu sınama adımları (varlığı öne sürülen somut adaletsizliğe yönelik olarak iki boyutun analizi, uygulama, seçenekler) Fraser'e göre herşeyden önce bir demokratik pazarlık ve anlaşmanın konusudur.

Tabii burada da, bu düşüncenin uygulamada sınanması yerinde olacaktır. Örneğin, yurttaş sigortası ve kişi başı götürü (bkz. s. 44 vd.) modellerinin karşı karşıya getirildiği tartışma bu açıdan değerlendirilebilir.

Fraser adaletsizlikle mücadele için iki farklı toplumsal stratejiyi tartışır (Fraser 2003: 102 vd.): mevcut olana uyum (affirmation) ve dönüşüm (transformation).

Örneğin liberal refah devleti, serbest piyasa ekonomisinin iktisadi dezavantajlarını hafifletmek için uyumcu bir stratejidir. Fraser'e göre, burada sermayeyle emeğin gördüğü eşitsiz muamele ortadan kaldırılmamakta, ancak hafifletilmektedir.

Sosyalistlerin stratejisi, yani serbest piyasa ekonomisinin yerine sosyalist bir iktisadi sistemin inşa edilmesi ise, dönüştürücü bir stratejidir.

Fraser her iki stratejiye de itiraz eder. Bunların yerine, (André Gorz'u izleyerek) „reformist olmayan reform“ olarak adlandırdığı üçüncü bir strateji önerir. Bu karmaşık ve anlaşılması zor kavramı sosyal demokrat bir projeye bağlantılandırır:

„[Bu strateji] fordist dönemde siyasal sol yelpazenin bazı kesimlerinde sosyal demokrasi anlayışına damgasını vurmuştur. Bu açıdan bakanlar, sosyal demokrasiyi, mevcut olana uyum sağlayan liberal bir refah devletiyle dönüştürücü bir sosyalist devlet arasında basit bir uzlaşma olarak görmemişlerdir. Sosyal demokrasi, gelişiminin uzun vadede dönüştürücü olacağı dinamik bir rejim olarak kavranmıştır. Fikir, başlangıçta, uyum sağlama özelliği gayet belirgin olan bir dizi yeniden dağıtım reformunun kurumsallaştırılmasıydı. Bunlar arasında, genelleştirilmiş sosyal yardım hakkı, son derece ilerici bir vergilendirme, tam istihdamın yaratılmasına yönelik makro ekonomik siyasal tedbirler, piyasadan bağımsız yaygın bir kamusal sektör ve kamusal ve/veya kolektif mülkiyetin yüksek oranda gerçekleştirilmesi yer alıyordu. Bu siyasal tedbirlerin hiçbiri kapitalist toplum yapısını özünde değiştirmese de, oluşturacakları bütünün, sermaye ile emek arasındaki güç dengesini ikincisinin lehine etkileyeceği ve uzun vadede dönüşümü kolaylaştıracağı bekleniyordu. Bu beklenti, kuşkusuz, tamamen yersiz değildir. Ancak sonuçta hiçbir zaman gerçekleştirilemedi, çünkü neoliberalizm bu deneye kısa bir süre sonra son verdi.“

(Fraser 2003: 110 vd.)

„Reformist olmayan reform“ stratejisi, sosyal-liberal ve sosyalist adalet tasarımları arasında bir köprü kurmaya çalışıyor.

2.2.4. Adaletin „iŒe dayalı adalet“ ve „ihtiyaca dayalı adalet“ kutupları arasında siyasal boyutu

Felsefi tartiŒma, adaletin farklı felsefi tanımlarının yapılabileceğini, ancak felsefi açıklamaların yararının sınırlı olduğunu ortaya koydu. Çünkü burada, toplumda pazarlığı yapılan ve farklı toplumsal gruplar (örneğin sendikalar, işveren örgütleri ve partiler) tarafından sahiplenilen görelî bir kavramsallaŒtırma sözkonusu.

Sonuçta, felsefi tartiŒmada da görüldüğü gibi, adaletle ilgili meselelerde her zaman, maddî ve düşünsel varlıkların adil ya da adaletsiz olarak yorumlanan paylaşımı sözkonusudur („paylaşımada adalet“).

Ancak, siyasal tartiŒmalarda, malların paylaşımını farklı bir bakış açısıyla gerekçelendirmeye ve meşrulaŒtırmaya çalışan, burada iki tanesini anacağımız başka adalet kavramları da yerleŒti.

İŒe dayalı adalet ya da „çalıştığına değmeli“. Özellikle FDP ve CDU/CSU'dan oluşan sağ siyasal kesim, çalışmanın, malların paylaşımında daha avantajlı bir konumda olmayı meşrulaŒtırdığı görüşünü sık sık tekrarlıyor. Böylece, işe dayalı adalet fikri, *paylaşımada adalet* ölçütünün, kişinin yaptığı iş olabileceğini varsayıyor.

Buna bir örnek, sağlık sigortasındaki prim düzenlemesidir: Bu düzenleme uyarınca belli bir yıllık gelir düzeyinden itibaren, bir özel sağlık sigortasını (dolayısıyla, hastalık halinde genellikle daha iyi bir bakımı) seçmek mümkündür. Siyasal solun geniş kesimleri, bu yaklaşımı kuşkuyla karşılıyor ya da doğrudan reddediyor.

Ancak işe dayalı adalet, solun da kullandığı bir gerekçelendirme: „Güçlü omuzlar daha fazla yük taşımalıdır“, diyor işe dayalı adaletten hareket eden yaygın bir görüş. Daha fazlasına sahip olan, toplumun yararına daha fazla katkı sağlamalıdır. Ancak bu ilke, sosyal sigortalarda (işsizlik ve emeklilik sigortasında), toplumsal statünün korunması garantisini de beraberinde getiriyor: Vaktiyle bu sigortalara çok para ödemiş olanlar, ihtiyaç halinde, diğerlerinden daha fazla para alıyorlar.

Benzer bir düşünce, eleştirel bir gözle, şirketlerdeki ücret düzenlemelerine de uygulanabilir: Yönetim kurulu başkanının şirketin başarısına katkısı, bant işçi-

EŒitsiz paylaşımada siyasal gerekçeler – İki siyasal kavram

İŒe dayalı adalet

sininkinden kat kat fazla mıdır gerçekten? Borsa analisti, hakikaten bir hemşireden daha mı fazla iş yapmıştır?

Demek ki, işe dayalı adalet, farklı siyasal kesimlerce benimseniyor. Siyasal gerekçelendirme temeli olarak, eşitsiz paylaşımı meşrulaştırmakta işe dayalı adaleti savunmak, yaygın bir tutum. Yine de, herşeyden önce görelî bir gerekçelendirme özelliğine sahip, dolayısıyla, toplumsal güç dengelerine ve pazarlığa bağılı.

İhtiyaca dayalı adalet

İhtiyaca dayalı adalet: İhtiyaca dayalı adalet, farklı kişilerin, sosyal durumlarının gereklerinden dolayı hangi destekleri almaları gerektiği sorusundan hareket eder. Örneğin, yardıma ihtiyacı olan bir insanın, belli bir bakım cetveline göre bakım desteği alması gerekir. Sağlıklı bir insan bu destekten yararlanamaz, çünkü bunu gerektirecek özel ihtiyaca sahip değildir, ya da sahip olduğu ihtiyaç toplumca kabul görmemektedir. Sosyal Yasa gereğince gerçekleştirilen sosyal transfer harcamalarının çoğu, ihtiyaca dayalı adaletle göre düzenlenmiştir. Yani, ihtiyaca dayalı adalet de, toplumsal sistemimizde bir meşrulaştırma temeli oluşturmaktadır.

Her iki gerekçelendirme tarzı, siyasal tartışmalarda sık sık etkili olmaktadır.

2.2.5. Değini: Sosyal demokrat kavramlar olarak eşitlik ve adalet

Ancak „adalet“ kavramına bu felsefi yaklaşımların yanında, Almanya Federal Cumhuriyeti tarihi boyunca sosyal demokraside belirleyici bir rol oynayan siyasal kavramlar listesi de ilginçtir. Bu liste, adalet konusunda sürdürölen tartişmalardaki siyasal vurgu değişimini ortaya koyuyor; söz konusu değişim, kuramsal tartişmalardan bağımsız olarak gerçekteşmiş olmakla beraber, sonuçta onlardan etkilenmiştir.

Bu noktada, sosyal demokrasinin siyasal kavramlaştırmaları tercih edilmektedir. Bunun nedenlerinden biri, sosyal demokrasinin, özellikle Almanya'nın siyasal partiler coğrafyasında sosyal adaletin partisi olarak görölebilmesidir.

Kavramlarda – sosyal demokrat hükömet dönemleri açısından – siyasetin, devletin sahip olduğu araçları kullanarak adaleti nasıl hâkim kılabileceği ya da düzenleyebileceği konusunda bir niyet farklılaşmasını içeren bir sıra gözlemleniyor. „Eşitlik“ kavramına ek olarak önce fırsat eşitliği, daha sonra bunlara ilaveten fırsat adaleti kavramları kullanılıyor.

Özellikle Alman sosyal demokrasisinin Bad Godesberg kurultayıyla yeni seçmenler kazandığı 1959 yılına kadar „eşitlik“ kavramı, sol siyasetin toplumsal taleplerinin ayrılmaz bir parçasıydı. Bu kavram, hayatın bütöün alanlarını kapsıyordu. Yine de, merkezde, emeğin oluşturduğu toplumsal alan vardı. Eşitlik, herşeyden önce, üretim ilişkilerinde bağımlılığın ve sömüröünün aşılmasıyla bağlantılıydı. Madencilik ve demir-çelik sektörlerinde yönetime katılma yasasından 1950'lerdeki grev dalgalarına kadar – bu olaylar bugün genellikle göz ardı edilir – asıl konu, daha fazla eşitlik, yani işin ve yaşamın yönetimine daha fazla katılım için mücadeleydi. Sonuç açısından çelişkili bir durumdu bu, çünkü işyerinde ve şirkette yönetime katılmayla kısmi bir başarı sağlanmakla birlikte, çalışma hayatında eşitlik talebi kalıcı olarak yerine getirilemedi.

Brandt döneminde ve sosyal demokratlarla liberallerin koalisyonu zamanında „fırsat eşitliği“ kavramı yaratıldı. Sosyal demokrasinin haricinde de halen büyük bir cazibeye sahip olan bu kavram, Brandt döneminin ilerici politikasının belirgin bir özelliğiydi. Yeni yaratılan bu kavram, eğilim olarak toplumda mevcut olan eşitsizliği kabul ediyor ve dikkati eğitim politikasına odaklıyordu. Eğitim

*Adalet
tartışmalarında
siyasal vurgu
değişimi*

„Eşitlik“

„Fırsat eşitliği“

kurumlarının ve devlet sektörünün geliştirilmesi, yeni seçmen kesimlerini ikna etmekte ve eşitsizliği sadece maddi paylaşım olarak görmeyip, toplumda eğitim fırsatlarının dağılımı olarak kavramakta temel argüman haline geliyordu. Maddi kaynakların eşitsiz dağılımıyla eğitim imkânlarının eşitsiz dağılımının birbirlerini tamamladıkları, sosyal demokrasi içinde kuşkusuz bilinmekteydi. Liberallerin ağırlık verdiği konu ise, „eşitlik“ ve „fırsat eşitliği“ kavramları arasında bağlantı kurmaktan ziyade, eşitliğin yerine fırsat eşitliğinin geçirilmesi olsa gerektir. Yani fırsat eşitliği, liberal tutumlara uyarlanabiliyordu. Sonuçta, ancak bu sayede sosyal demokratlarla liberallerin ortak siyaseti mümkün olabildi.

Bu yeni odaklanma, yeni bir toplumsal yapılanmanın ve siyasetin yeniden yönlendirilmesinin işaretiydi. Bu anlamda „fırsat eşitliği“ kavramı karakteristik bir özellik taşıyor. Bu kavram, sosyal devlete olumlu yaklaşımın iktisadi durumu istikrara kavuşturduğu bir dönemde devreye sokuldu.

„Fırsat adaleti“

Şansölye Gerhard Schröder yönetimindeki üçüncü sosyal demokrat hükümet döneminde „fırsat eşitliği“ kavramına „fırsat adaleti“ kavramı eklendi. „Fırsat adaleti“, ilgiyi paylaşım boyutuna daha fazla yoğunlaştırıyor. Kavram, toplumdaki fırsatların maddi olan ve olmayan kaynakların dağılımına bağlı olduğunu belirginleştiriyor. Ve bu kaynaklar – bu hükümet döneminin belirleyici argümanına göre – iktisadi olarak sınırlıdır.

O halde, sınırlı fırsatların „adil“ dağıtılması gerekir. Schröder’in siyaseti bu konuda „işe dayalı adalet“ fikrinden hareket etti: „Destek ve talep“ formülü, fırsat verilmesini ve maddi kaynakların sunulmasını içerdiği gibi, bunun karşılığında bir çaba gösterilmesi beklentisini de kapsıyor.

Fırsat adaletinin tanımını siyasal solu bölüyor

Fırsat adaletinin tanımlanması konusunda yapılan siyasal tartışmalar, solda görüş ayrılıkları doğuruyor. Özellikle aşağıdaki sorular tartışmaya neden oluyor:

- Kaynaklar, gerçekten, nesnel olarak, öne sürüldüğü gibi sınırlı mı, eğer öyleyse, hangi ölçüde sınırlı? Yoksa, pekâlâ başka türlü de verilebilecek siyasal kararlar mı söz konusu burada (örn. devletin finansmanı ve sosyal sigorta sistemleri alanında)?
- Ekonomik yükün ağırlaştırılması ve hafifletilmesi konusundaki toplumsal dağılım, tercih edilen şekliyle, adil olarak tanımlanabilir mi (örn. bir yandan şirketlerin yükünün hafifletilmesi, öte yandan, sosyal harcamalarda kısıtlamalar)?

Bu sorulara verilecek cevaplardan bağımsız olarak, adalet kavramının hem kuramsal, hem de siyasal olarak tartışmalı olduğu görülüyor.

Adalet tartışmasının sosyal demokrasiye yüklediği görevler:

- Adalet, maddi olan ve olmayan malların paylaşımında temel değerdir. Ancak sosyal demokrasi yekpare bir adalet kavramına atıfta bulunamamaktadır. Bir meşruiyet temeli olarak „adalet“, toplumda etkileyici bir gerekçelendirme kaynağıdır, kuramsal olarak tartışma götürür.
- „Adalet“ kavramının, farklı toplumsal alanlar için farklı değerlendirilmesi gerektiğini görüyoruz.

SPD'nin Hamburg Programı'nda „adalet“:

„Adaletin temeli, her insanın eşit olarak sahip olduğu insan onurudur. Adalet, kökenden ve cinsiyetten bağımsız olarak aynı özgürlüğe ve aynı yaşam fırsatlarına sahip olmak anlamına gelir. Demek ki, adalet, eğitim, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, kültür ve demokrasiden eşit olarak yararlanabilmeyi ve tüm kamusal malların eşit erişilebilirliğini kasteder. Gelir ve servetin eşitsiz paylaşımı, toplumu, başkaları üzerinde tasarrufta bulunanlar ve üzerlerinde tasarrufta bulunulanlar şeklinde böldüğü zaman, herkesin aynı özgürlüğe sahip olması ilkesini çiğner ve dolayısıyla adil değildir. Bundan dolayı adalet, gelirin, servetin ve iktidarın paylaşımında daha fazla eşitlik gerektirir. [...] Çalışmanın, kabul ve saygı görmesi gerekir. Gelirin ve servetin çalışmaya uygun paylaşımı adildir. Mülkiyet, sahibine yükümlülük getirir: Ortalamanın üstünde gelir elde eden, başkalarından daha fazla servete sahip olan, toplumun esenliğine de daha fazla katkıda bulunmalıdır.“

(Hamburg Programı 2007: 15 vd.)

- Malların eşit paylaşımı anlamında eşitliğin ayrıca gerekçelendirilmesi gerekli değildir. Bu eşitlikten sapmaların adalet açısından tanımlanması ve tartışılarak üzerinde anlaşılması gerekir.
- Uygulamada etkili olacak bir özgürlük, eşitlikten bağımsız düşünülemez.

2.3. Dayanışma

En az tartışılan kavram, „dayanışma“ (ya da Fransız Devrimi’ndeki ifadeyle: „kardeşlik“). Kuşkusuz, bunun nedenlerinden biri de, dayanışmanın, insanlar arasındaki karşılıklı destekle ilgili bir kavram olması ve bu yüzden bir kuramsal yapıya dahil edilmesinin zorluğu.

Dayanışmanın tanımı

Dayanışmayı, farklı yazarlara¹⁰ atıfta bulunarak kabaca şöyle tanımlayabiliriz:

- bir birliktelik ve karşılıklı sorumluluk ruhu, ki bu ruh
- ortak yararlardan kaynaklanır ve
- topluluk için yararlı bir davranışta kendisini belli eder; gerektiğinde, davrananın kısa vadeli çıkarına karşı da olabilir
- ve formel karşılıklı adalet talebinin ötesine geçer.

Dayanışma ile toplumsal kimlik arasındaki bağıntı

O halde, „dayanışma“, benzer bir hayat tarzından ve ortak değerlerden beslenen ortak bir „toplumsal kimlik“ ile ilgilidir.

Ancak Amerikalı sosyolog ve ahlak felsefecisi Walzer, pek de haksız olmayarak, dayanışmanın tehlikeli olabileceğine işaret etmektedir: „eğer sadece bir duygudan, yani, yaşanan, günbegün mevcut olan gerçek bir işbirliğinin duygusal bir ikamesinden ibaretse.“ (Walzer 1997: 32).

Hergün yaşanan işbirliği anlamında dayanışma

Bu günbegün yaşanan işbirliğinden, içlerinde dayanışmanın gelişebileceği ve sosyal güvenceye katkıda bulunan toplumsal kurumlar ve yapılar kastedilmektedir.

Dayanışma, herşeyden bağımsız, kendi başına ele alındığında, dışlayıcı ve ayrımcı bir biçimde de ortaya çıkabilir – örneğin, aşırı sağcı birlik ruhu olarak. Açık ve çoğulcu bir sivil toplumdan hareketle ve böyle bir sivil toplumla birlikte gelişen demokratik bir toplum için, dayanışmanın bu yanlış biçimi çok büyük ve halen yeterince ciddiye alınmayan bir tehlikedir. Bir topluluğun birliği, başkalarına karşı ayrımcılıktan beslendiğinde, sınır aşmış demektir.

Dayanışma için eşitlik ve özgürlük gerekir

Bu yüzden, dayanışma, demokratik bir toplumda, özgürlüğün ve eşitliğin gerçekleştirilmesinden bağımsız ele alınmamalıdır.

¹⁰ Örn. Hondrich ve diğer yazarlar., 1994; Carigiet 2003.

Bu kavram, tanımlanması ne kadar zor olsa da, tarih boyunca çok güçlü bir toplumsal etkiye sahip olmuştur. Örneğin büyük sigortalar (işsizlik, sağlık, emeklilik ve kaza sigortası), çalışanların dayanışmacı kurumlarıdır. Bu kurumların 1890'lar ve 1920'lerde kuruluşu, özellikle, işçilerin ve sosyalistlerin / sosyal demokratların yaptığı büyük baskı sayesinde gerçekleşmiştir. Bismarck'ın muhafazakâr hükümeti döneminde bile etkisini hissettirmiştir bu baskı.

Kooperatifler de, üyelerinin ortak bir yarar temelinde oluşturdukları, piyasada geçerli olan rekabeti büyük ölçüde etkisiz kılan dayanışma birlikleri olarak tanımlanabilir.

Ancak bunlara, dayanışmanın işlerliğe kavuşması için, çıkarların dengelenmesinin zorunlu olduğu da ilave edilebilir. Demek ki, dayanışmanın oluşabilmesi için, siyasal gerçeklendirmelerde, hem farklı, hem de (herşeyden önce) ortak çıkarları göz önünde bulundurmak gerekir.

Dayanışma tartışmasının sosyal demokrasiye yüklediği görevler:

Dayanışma ve sosyal demokrasi

SPD'nin Hamburg Programı'nda „dayanışma“:

„Dayanışma, karşılıklı bağlılık, biraradalık ve yardım demektir. İnsanların birbirini desteklemeye ve yardımlaşmaya hazır oluşunu ifade eder. Güçlülerle güçsüzler, kuşaklar ve halklar arasında geçerlidir. Dayanışma, değişim umudu yaratır, bu, işçi hareketinde edinilen bir tecrübedir. Dayanışma, toplumumuzu birarada tutan kuvvetli bir güçtür – anlık ve kendiliğinden doğan yardımda, ortak kurallar ve örgütlenmelerde, siyasal olarak güvenceye kavuşturulmuş ve örgütlenmiş dayanışma olarak sosyal devlette.“

(Hamburg Programı 2007: 16)

- Dayanışma, toplum içinde bir sosyal bağ olarak, toplumsal kurumlar tarafından teşvik edilebilir, ama oluşturulamaz.
- Bir sosyal demokraside, devlet ve sivil toplum kurumlarının dayanışmacı birliği hangi tarzda etkilediği incelenmelidir.
- Dayanışma her zaman özgürlüğün ve eşitliğin gerçekleştirilmesiyle bağlantılı olarak ele alınmalıdır.

2.4. Peki ötekiler ne diyor?

Martin Timpe

Siyasal pratik içinde, temel değerlerin sosyal demokratlarca kavranma biçimleri, kendi başlarına var olmazlar. Diğer partiler de – temel ilkeler programlarında ya da benzeri temel belgelerde – temel değerleri nasıl yorumladıklarını formüle etmişlerdir. Şimdi çok kısaca bu tutumları gözden geçireceğiz. Bunu yaparken, bu eğilimleri eksiksiz olarak tanımladığımızı öne sürmüyoruz ve anlambilimin ayrıntılarında kaybolmaktansa, programları „yedi millik çizmelerle“ geçmeyi tercih ediyoruz.

„İlahi yaradılışı“ hiç gözden kaçırmadan

➤ „İlahi yaradılışı“ hiç gözden kaçırmadan: CDU

CDU'nun temel değerleri özgürlük, adalet ve dayanışmadır. Partinin 2007 Aralık ayında Hannover'de yapılan genel kurulunda kabul edilen yeni temel ilkeler programında, bu üç temel değer formüle edilmiştir. Her ne kadar temel değerler ilk bakışta, SPD'nin Hamburg Programı'ndakilerle özdeş görünseler de, daha yakından bakıldığında farklılıklar saptanmaktadır. Örneğin CDU'da, Hıristiyanlığın insan tasarımının ve ilahi yaradılışın yol göstericiliğinin güçlü olarak vurgulandığı dikkati çekmektedir. CDU'da Hıristiyan dini, *asıl* referans noktası iken, temel değerlerin sosyal demokrat yorumunda, kaynaklardan sadece *birini* oluşturmaktadır. (Bavyera eyalet partisi CSU'da ise bu tutum daha da belirgindir ve ulusa ve vatanseverliğe sağ muhafazakâr bir yönelimle perçinlenir.)

Ayrıca, CDU'nun, SPD'den biraz farklı bir özgürlük kavramı kullandığının işaretleri görülmektedir. Özgürlük, CDU'da, diğer iki temel değerden çok daha ayrıntılı tanımlanmaktadır – nitekim, temel ilkeler programının tüm oluşum süreci de, „daha fazla özgürlük yoluyla yeni adalet“ sloganı altında yaşanmıştır. Bu iki özellik, temel değerler arasında özgürlüğe öncelik verildiğinin işareti olabilir; SPD ise, temel değerlerin eşdeğerliliğini savunmaktadır. Ayrıca, CDU programında, kendini savunmaya yönelik, yani olumsuz özgürlük hakları mümkün kılmaya yönelik olumlu özgürlük haklarına nazaran daha fazla vurgulanmaktadır.

Özgürlük, özgürlük, özgürlük

➤ FDP'nin üç temel değeri: özgürlük, özgürlük, özgürlük

FDP'nin bir temel ilkeler programı yok. Ancak, 1997'de parti genel kurulunda kabul edilen „Wiesbaden İlkeleri“ gibi ana belgelere bakıldığında, özgürlüğe son derece tek yanlı bir yönelim dikkati çekiyor. Köklerini siyasal liberalizmde gören bir parti için anlaşılabilir bir durum, diye düşünülebilir. Yine de, çok daraltılmış bir bakış olduğu söylenerek itiraz edilebilir bu tutuma. Çünkü örneğin, siyasal libera-

lizmin ilk düşünürlerinden biri olan John Locke'un fikirlerinde adalet boyutunun da, toplum tasarımı merkezli bir rol oynadığını öne sürmek, bu düşünürü hiç de haksızlık etmek olmayacaktır. FDP ise, temel yöneliminin bütün öğelerini özgürlük kavramına dayandırmaya çalışıyor. „Özgürlük ilerlemedir“ ya da „Özgürlük geleceğe açık olmaktır“ gibi ifadeler, hür demokratların, ne kadar yapay yollarla, hiç kuşkusuz önemli olan tek bir temel değere atıfta bulunmaya çalıştıklarını gösteriyor. Ancak şu da bellidir ki, tek yönlü olarak sadece özgürlüğe güvenen ve bu arada adaleti ve dayanışma içinde birlikteliği ihmal eden bir toplum, çok kısa zamanda, sosyal birliği temelden tehdit eden sorunlarla karşı karşıya kalacaktır.

➤ **Rengarenk bir demette herkese göre bir şey bulunur: 90 İttifakı / Yeşiller** Yeşiller, insanların kendi hayatlarını belirleme haklarına temel bir rol atfediyor. Geliştirdikleri adalet kavramının o kadar çok çehresi var ki, kavranması neredeyse mümkün olmuyor. Bundan sonra da varlığını koruması gerektiği belirtilen paylaşımda adalet, katılımda adalet, kuşaklararası adalet, cinsiyet adaleti ve uluslararası adalet ilave ediliyor. Tabii bu taleplerin hiçbiri kendi başına yanlış değil. Ancak, bütün bu hareket noktalarını eşdeğer olarak ve hiçbir öncelik tanımaksızın yanyana dizmek de, ilgili, eleştirel okura, adaletten ne anlaşıldığı konusunda berrak bir fikir vermeye hizmet eden bir tarz değil.

Bir ekoloji partisinden bekleneceği üzere, temel değerlere, siyasetin tüm alanlarında sürdürülebilirlik talebi ilave ediliyor. Ancak, bütün alanları kapsayan ve hiç kuşkusuz önemli olan sürdürülebilirlik gereğini, özgürlük, adalet ve dayanışma gibi temel değerlerle aynı düzeyde yanyana getirmek pek de ikna edici olmuyor.

➤ **Her şey halen akış halinde: „Sol“ Parti**

„Sol Parti.PDS“ ve WASG'ın biraraya gelmesiyle oluşan „Sol“ adlı parti henüz bir temel ilkeler programı belirlemedi. Birleşmenin zeminini oluşturan „program ana hatlarında“ temel değerlere dair birkaç yüzeysel açıklamaya rastlanıyor ve demokrasi, özgürlük, eşitlik, adalet, enternasyonalizm ve dayanışmaya temel değer yönelimleri olarak atıfta bulunuluyor. İşin tarihsel açıdan rahatlatıcı yönü, bireysel özgürlüğün açıkça savunulması ve bireysel özgürlük yoksunluğunda, eşitliğin, söz hakkından mahrum kılınmaya ve başkalarının iradesine tabi olmaya yol açacağı belirtilmesi. Ayrıca, eşitlik olmaksızın, özgürlüğün, sadece zenginler için özgürlük anlamına geleceği söyleniyor ki, sosyal demokrasi taraftarları, farklı ifade edecek olsalar da, bu düşünceye kesinlikle karşı çıkmayacaklardır. İşte tam da özgürlükle eşitlik arasındaki bu ilişkinin, partinin program tartışmalarında nasıl tanımlanacağı, ilgiyle izlenmesi gereken bir konu olacak.

Rengarenk bir demette herkese göre bir şey bulunur

Her şey halen akış halinde

2.5. Uygulamada temel değerler

Temel değerlerle kuramsal düzlemde epeyce uğraştıktan sonra, bir de uygulamaya göz atalım. Temel değerler, gündelik siyasal tartışmalarda, sosyal demokrasi açısından hangi role sahip? Burada, farklı alanlardan seçilen örneklerle, fikirler ilham etmek ve düşünmeye teşvik etmek amaçlanıyor.

2.5.1. Eğitim politikası¹¹

„Eğitim, geleceğin olanaklarını yaratır“ master planı – ilerici bir eğitim programının yerel yönetimlerde uygulanmasına dair¹²

Marc Herter

2003 yılında ilk PISA araştırmalarının Almanya’daki eğitim sisteminin eksikliklerini ortaya koymasından bu yana, doğru bir eğitim sisteminin nasıl olması gerektiği, federal düzlemde ve eyalet ve yerel yönetimler düzleminde çok tartışılan bir konu haline geldi. Bu tartışmalarda, özellikle, Almanya’da eğitimde başarının, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, çocukların ve gençlerin toplumsal kökenleriyle oldukça yakın bir bağlantı içinde bulunmakta oluşu vurgulandı. Peki, herkese aynı zamanda, meslek eğitimi ve mesleğe girme özgürlüğünü sunan, toplumsal açıdan adil ve dayanışmacı bir eğitim sistemi hangi özelliklere sahip olmalıdır?

SPD’nin Hamm birimi, bu konuya eğildi ve „Eğitim, geleceğin olanaklarını yaratır“ başlıklı bir master planında entegre bir sosyal demokrat tasarı geliştirdi. Hamm herhangi bir belediyeler birliği içinde yer almayan bağımsız bir belediye olarak, okulların masraflarını karşılamakla yükümlü ve bu özelliğiyle, „okulların geleceğe yönelik gelişiminden“ sorumlu.

► Neden bir master planı?

CDU / FDP koalisyonunca yönetilen Hamm’da eğitim politikası, sadece „gereği halinde“ uygulanıyor. Yani: Bir okula başvuruların sayısı çok yüksek ya da çok

11 Eğitim konusunda ayrıca bkz.: Lesebuch 3: Sozialstaat und Soziale Demokratie (2009), Kapitel 7.5 Bildung. [3. el kitabı: Sosyal devlet ve sosyal demokrasi (2009), Bölüm 7.5. Eğitim]

12 Bu örnek, SPD’nin Hamm’da gerçekten hazırladığı bir eğitim geliştirme planına dayanmaktadır.

düşük olduğu zaman, ek inşaat yapılıyor, okul kapatılıyor, ya da bir okuldan diğerine öğrenci aktarılıyor, ta ki denge sağlanıncaya kadar. Ardından, bir sonraki sorunun ortaya çıkması bekleniyor.

Geleceğe yönelik bir yerel eğitim yapılanması için iyi bir temel değil bu. Yeni eğitim tasarımının hareket noktalarından biri de, çocukların ve gençlerin eğitimdeki başarısında sadece okul sisteminin değil, aynı zamanda çocuklara ve gençlere sunulan desteklerle, meslek eğitimi ve istihdam teşvikleriyle ve entegrasyon desteğiyle kesişme noktalarının da belirleyici bir önem taşıdığı anlayışıydı. Master planında, durumun analizinden yola çıkılarak, eğitime katılımın ve eğitim başarısının artırılmasına yönelik uzun vadeli hedefler ve uygulamalar formüle edildi.

Bir sosyal demokrat master planı

Hedef, mevcut okulların, belediye meclisi çoğunluğunca yönetilme biçimine sosyal demokrat bir alternatif geliştirmekti. Bunun ne kadar gerekli olduğu, herkes tarafından bilinen PISA araştırmasının yanında, bugüne kadar uygulanan eğitim politikasının başarısızlığını ortaya koyan iki gösterge aracılığıyla da belirginlik kazanıyor:

- Hamm, eğitim yılı başına yüzde 30'un altında bir lise diploması (Abitur)¹³ oranıyla, Kuzey Ren Vestfalya eyaletindeki diğer bağımsız belediyelerin çok gerisinde kalıyor. Komşu kent Münster'de bu oran yüzde 50.
- Refahın daha yüksek olduğu semtlerde Gymnasium'a¹⁴ geçiş oranı yaklaşık yüzde 50 iken, klasik işçi semti Herringen ancak yüzde 19,5'e ulaşıyor.

Aynı zamanda, özellikle sosyal demografik gelişme, acilen harekete geçilmesi gerektiğini ortaya koyuyor. İlkokuldan bir üst okula geçecek öğrencilerin sayısı, 2015 yılında 2005'e göre yaklaşık dörtte bir oranında azalacak. 2010 yılında, Hamm'da dünyaya gelen iki çocuktan biri, göçmen kökenli olacak. Dolayısıyla, entegrasyon ve tüm yeteneklerin değerlendirilmesi, sadece ilerici siyasal güçlerin arzusu olmayıp, yapısal değişim içinde bulunan bir kentin başarılı gelişimi için temel koşul haline geliyor.

13 Bkz., 14. dipnot

14 Almanya'da, ilkokulun 4. sınıfında bütün öğrenciler bir seçime tabi tutulur. Çocuklar, notlarına göre Gymnasium, Realschule veya Hauptschule denen okullara gönderilir. Not durumuna göre en iyi olanlar Gymnasium'a, en kötü notlara sahip olanlar ise Hauptschule'ye devam eder. Gymnasium sonunda Abitur denen sınavları başaran öğrenciler üniversiteye öğrenimine hak kazanır. (Çevirenin notu)

► Bizim kastettiğimiz özgürlük – tamgün bakım ama sadece sınırlı bir kesim için değil

Master planının birinci ilkesi, bakım zincirinin bütün halkalarında tamgün bakım olanaklarının geliştirilmesi. Bir yaşından itibaren *iyi bir bakım*, üç yaş altı çocukların bakımında, ihtiyaca cevap veren, kaliteli bir hizmetin sunulmasıyla başlar, üç ila altı yaş arası çocukların, yeterli bir süreyi kapsayan ve pedagojik düzeyi yüksek bakımıyla devam eder ve okuldaki yansımaları, sadece ilkokul aşamasıyla sınırlı olmayıp, 14 yaşına kadar devam eden seçmeli tamgün eğitimde¹⁵ bulur. Bu şekilde, aileyle meslek hayatının bağdaştırılabilirliği ilkesi, uygulanabilir hale gelir. Belediye, çocukların eğitim alıp almayacaklarını ya da nasıl bir eğitim göreceklerini tayin etmeyip, anne ve babaların özgürce karar vermelerini fiilen mümkün kılan koşulları yaratır. *Özgürlük*, çocuklarına bakıcı tutma olanağına sahip olan yüksek gelirli ailelerin özgürlüğü olmaktan çıkar, bütün ailelerin, hayatlarına yön çizilme özgürlüğü haline gelir.

► Etkili bir sosyal adalet –

Yeni fırsatlar yaratmak için kapsayıcı semt okulları

Master planının bir başka yol gösterici ilkesi, Hamm'ın yedi semtinin her birinde eğitim sistemine daha fazla saydamlık ve yükselme olanağı kazandırmak. Her diploma türü, tüm semtlerde edinilebilir olmalı. Hedef, eğitimdeki başarıyı, öğrencilerin kökeninden bağımsız hale getirmek. Böylece sosyal adalet, eğitim ve gelecek fırsatlarından eşit yararlanma olanaklarından başlar ve her yerde, bir üst düzeydeki eğitim kurumuna eşit ulaşma olanaklarını sunar. Bu şekilde, entegrasyon ve bireysel desteklerin artırılması, birbirlerinin karşısında yer almayıp, birbirlerinin koşulu haline gelir. Kapsayıcı semt okulları (Kuzey Ren Vestfalya SPD modeli), beşinci ve altıncı sınıfta ortak eğitimin sürdürülmesini takiben, onuncu sınıfa kadar devam edecek entegre eğitimi, ya da Hauptschule, Realschule ve Gymnasium ayırımı tercih edebilme olanağını öngörür – ancak her iki eğitim türü de, aynı okulun çatısı altında ve tek eğitim kadrosuyla verilecektir. Bu uygulama, semtlerde de birçok şeyi değiştirecektir. Kapsayıcı semt okulu, yukarıda anılmış olan işçi semti Herringen'e ilk kez Gymnasium ve Realschule olanağını sağlayacaktır. Ayrıca üç semte daha yine ilk kez Gymnasium olanağı kazandırılacaktır. Genel olarak, demografik gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda, hemen hemen hiçbir semtte, mevcut eğitim sisteminin, ortak eğitim imkanı olmaksızın, sürdürülmesi bile mümkün değildir.

15 Seçmeli tamgün eğitim, tamgünlük okullardan farklı olarak, yarımgnünlük okulun ders sistemini üstlenir ve ders bitimini takiben, katılımın gönüllü olduğu ek bir öğleden sonra programı sunar. Ebeveynler, eğitim yılının başında, çocukları için tamgünü seçip seçmeme hakkına sahiptir. (Çevirenin notu)

► Boş sözlerin ötesinde dayanışma – sosyal teşvik bütçesi

Eğitim politikasına dair önerilerin üçüncü taşıyıcı ögesi ise, *sosyal teşvik bütçesi*. Bu bütçe, okulların teşvik ihtiyacının ve koşullarının farklılığı olgusuna cevap oluşturuyor. Göçmen kökenli öğrencilerin oranının en yüksek olduğu ve sosyal sorunların okulun gündelik gerçeğinde de en fazla hissedildiği yerlerde, okulların bütçeleri, ancak okulun olağan işleyişini – örneğin okul kitapları, sınıf gezilerine katılım, bakım ve öğle yemeği – karşılamaya yeterken, başka yerlerde, eğitim kalitesinin yükseltilmesine ve tam gün bakıma, projelere ve eğitim araç gereçlerine harcanabiliyor. Bu da akıldışı bir sonuç doğuruyor: Teşvik ihtiyacının en fazla olduğu yerlerde, fiili olanaklar en alt düzeyde kalıyor. *Sosyal teşvik bütçesi*, görece daha az bürokratik işleyecek bir yöntem: Her okula, desteği hakeden öğrenci başına bir ek bütçe tahsis ediliyor ve bu bütçe, özellikle ağır sorunların söz konusu olduğu hallerde, yüzde 10 oranında artırılıyor. Okul, ek bütçeyle, özel durumların doğurduğu ihtiyacı finanse ediyor ve asıl eğitim bütçesini diğer okullar gibi kullanma olanağına kavuşuyor. Bu tasarı, şimdiye kadar uygulanmakta olan kişi başına bütçelendirmeden temel olarak farklı. Kentin tamamında teşvik olanaklarını ve dolayısıyla eğitimdeki başarıyı sağlayabilmek için, mali gücü yüksek olan okulların, bu açıdan zayıf olan okullarla *dayanışmasını* talep ediyor.

► Diyalog içinde

Tasarı, semt birimleri ve belediye meclisi grubu tarafından ortaklaşa geliştirildikten sonra, yedi semt toplantısında ebeveynlere, öğretmenlere, öğrencilere ve konuya ilgi duyan yurttaşlara sunulacak ve tartışmaya açılacak. Bu değerlendirmelerde en önemli husus, tasarlananların, söz konusu semtte uygulanabilirliği olacak.

2.5.2. Sağlık¹⁶

Yurttaş sigortası ya da kişi başı götürü – adil bir sağlık politikasına dair

Martin Timpe ve Christina Rentzsch

Sağlık hizmetlerinin esas olarak gelirle ve toplumsal konumla ilgili bir konu olmaktan çıkması, 20. yüzyılın büyük toplumsal kazanımlarından biri olarak görülür. Sağlık, insana yaraşır bir hayatın temelidir ve tüm yurttaşlar tarafından eşit olarak elde edilebilmelidir. Sosyal demokrasinin temel değerlerinden dolaysız olarak çıkartılabilecek bir haktır bu.

Almanya’da son yıllarda sağlık sisteminin finansmanı kamuoyunda tartışılıyor. Özellikle gelirler hanesinde, CDU tarafından savunulan „kişi başı götürü“ modeliyle, SPD’nin temsil ettiği „yurttaş sigortası“ düşüncesi, birbirinden çok farklı siyasal öneriler olarak karşı karşıya geliyor.

„Yurttaş sigortası“ ve „kişi başı götürü“ modelleri, sosyal demokrasinin temel değerleri açısından nasıl yorumlanmalı? Bunu aydınlatılmak için, önce bu iki modele ve özel sağlık sigortasına daha yakından bakmak gerek.

► Yurttaş sigortası

SPD, kamusal sağlık sigortasının geliştirilerek, nihai olarak, tüm yurttaşların, maddi güçlerine göre aidat ödeyeceği bir yurttaş sigortasına dönüştürülmesini talep ediyor. Primlerin hesaplanmasında, bugüne kadar uygulanageldiği gibi sadece bağımlı çalışmadan elde edilen gelir, yani esas olarak ücret ve maaşlar esas alınmayıp, diğer gelir türleri, örneğin sermaye gelirleri de, göz önünde bulundurulacak. Yurttaş sigortasında, kamusal sağlık sigortası, sigortalıların ödeyecekleri primlere ilaveten, işverenlerin ödeyeceği primlerle de finanse edilecek. Bağımsız bir gelire sahip olmayan eşler, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da sigortalanmaya devam edilecek, çocuklar içinse sigorta primi ödenmeyecek.

► Kişi başı götürü

CDU’nun „sağlık primi“ olarak tanımladığı model, kamusal sigortanın kapsadığı herkes için eşit bir aylık meblağ öngörüyor. Tüm çalışanlar, gelirlerinden bağımsız olarak aynı miktarı ödeyecek. Buna bir de işveren katkısı ekleniyor,

¹⁶ Sağlık konusunda ayrıca bkz.: Lesebuch 3: Sozialstaat und Soziale Demokratie (2009), Kapitel 7.4 Gesundheit. [3. el kitabı: Sosyal devlet ve sosyal demokrasi (2009), Bölüm 7.4. Sağlık]

ancak bu katkı, prim yükümlülüğüne tabi gelirin yüzde 6,5'i oranında sabitlenecek. Böylece, işverenler, gelecekteki masraf artışlarından muaf tutulmuş olacak. „Sağlık primi“ brüt gelirin yüzde 7'sini aşanlara bir tazminat ödemesi yapılacak. Kamusal sağlık sigortası kapsamındaki kişilerin çocuklarının sigorta primleri bu modelde vergi gelirleriyle finanse edilecek.

➤ Özel sağlık sigortasının geleceği

Almanya'daki sağlık sigortası sisteminin temel özelliklerinden biri, yurttaşların bir kısmının, dayanışmacı finansmana katılmaktan muaf tutulmakta oluşu. Devlet memurları, vergilerle finanse edilen bir maddi destek sistemi nedeniyle daha baştan dışarıda tutulurken, serbest çalışanlar, gelirlerinden bağımsız olarak, kamusal sigortadan muaf.

Bağımlı çalışanlar, belli bir aylık gelir miktarından itibaren (sigorta zorunluluğu sınırı) özel sağlık sigortasını tercih edebiliyor. Bütün bunlar, toplumun bazı kesimlerinin ödedikleri primlerin, tıbbi hizmetlerin dayanışmacı finansmanına dahil olmaması sonucunu doğuruyor. Bunu, bakış açısına ve siyasal değerlendirme tarzına göre, sorun olarak da, sağlık sigortasında rekabetin olumlu bir yansıması olarak da görmek mümkün.

Yurttaş sigortasının ya da kişi başı götürünün uygulanması, özel sağlık sigortası üzerinde farklı etkiler doğuracak. Yurttaş sigortası, özel sağlık sigortasının dayanışmacı finansmana dahil edilmesini hedeflerken, kişi başı götürü, özel sağlık sigortasının ayrıcalıklarına dokunmayacak. Hatta, ilave olarak, özel sigortalıların çocuklarının prim muafiyeti de vergilerle karşılanacak.

➤ Dayanışmacı finansman – ödeme gücüne göre adil katkı

Yurttaş sigortasının temel özelliklerinden birinin, daha fazla *dayanışma* olduğu, kuşkuya yer bırakmayacak kadar açık: Bu modele göre, tüm yurttaşlar, maddi güçleri oranında, ortak bir sigorta sistemi içinde, sağlık sisteminin finansmanına katılıyor.

CDU da, kendi modelinin *dayanışmacı* olduğunu öne sürüyor. Bu modelin bir „vergi dengelemesini“ öngördüğüne işaret ediyor. Ancak bu iki açıdan sorunlu.

Birincisi, bu vergi dengelemesinin, CDU ve FDP'nin, yüksek gelirliyle yönelik vergi indirimleri yoluyla devletin hareket olanaklarını daha da kısıtlamaları halinde fiilen hangi boyutta olabileceği meçhul.

Öte yandan, vergi sistemi yoluyla dayanışmacı bir dengeleme olanağı, her şeyden önce dayanışmacı olarak düzenlenmiş bir vergi sistemini zorunlu kılar. CDU ve FDP'nin planları, böyle bir sisteme karşı. Koalisyon sözleşmesinde, kademeli vergi sisteminde temellendirilen, güçlü omuzların, güçsüzlere göre daha fazla yük taşıması ilkesinin lağvedilmesi öngörülüyor.

Ayrıca, kişi başı götürü modelinde, devlet memurlarının, bugüne kadar olduğu gibi gelecekte de, muaf tutulması ve özel sağlık sigortasının (en azından formel olarak) eski rekabet yapıları içinde muhafaza edilmesi de dayanışmacı değil.

Ancak, yurttaş sigortasının uygulanması, hiçbir şekilde, daha az *seçme hakkı* olacağı anlamına da gelmiyor. Bu model sadece, sigortalılara uygulanan farklı hesaplama yöntemlerinin yanyana varoluşuna son verecek. Bunun yerine, tek tip sistem koşulları için bağlayıcı düzenlemeler getirmek yoluyla „adil rekabet koşulları“ yaratılmış olacak.

Sigortalayan taraflar, „iyi riskler“ (daha genç ve sağlıklı sigortalılar) için rekabete girmek yerine, iyi sigorta koşulları sağlama rekabetine girecekler. Az sayıda ayrıcalıklının, dayanışma birliğinin sırtından kendi durumlarını daha da iyileştirme özgürlüğünün yerini, herkesin, tıbbi ilerlemelerden pay alma fırsatının artması alacak.

Toplumun hangi kesimlerinin daha fazla ya da daha az mali yük taşıyacağı, bir *adalet* sorunu. Bu noktada da iki model arasında büyük farklılıklar var: Yurttaş sigortası modeliyle iki çocuklu ailelerin yükü hafifletilirken, aynı grup, kişi başı götürünün uygulanması halinde, yılda 900 avroya varan bir zararı göze almak zorunda kalacak. Tek başına yaşayanların durumu içinse tam tersi geçerli: Kişi başı götürü yılda 1.300 avronun üzerinde bir hafifleme getirebilecekken, yurttaş sigortası da tek başına yaşayanlara – az da olsa – bir mali rahatlama sağlayacak.

Yukarıda da belirtildiği gibi, sağlık, insana yaraşır bir hayatın temelidir ve tüm yurttaşlar tarafından eşit olarak elde edilebilmelidir. Dolayısıyla bir sağlık sistemi, etkinliğinin yanında, özellikle (sağlık hizmetlerine ulaşmada) fırsat eşitliğine dayanmalıdır.

2.5.3. İstihdam politikası¹⁷

Sürekli bir belirsizlik mi? Yeni çalışma hayatı ve sosyal demokrasinin değerleri

Matthias Neis

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, onyıllar boyunca Almanya'da sermayeyle emeğin çıkarları arasında büyük ölçüde uzlaşma sağlanmış gibi görünüyordu. 1949'dan sonra, alışılmamış derecede uzun bir iktisadi büyüme döneminde, ücretli bir iş sahibi olmak, olağan hale gelmişti. Ücretli işle birlikte, „toplumsal mülkiyetten“ pay alma hakkı, emeklilik hakkı güvencesi, işten çıkarmalara ve iş ve işçi sağlığına yönelik tedbirler, işyerinde yönetime katılma hakkı ve bağlayıcı iş sözleşmesi normları da edinilmiş oluyordu (Dörre 2005).

Sınırları sosyal devlet tarafından belirlenen bu tür bir ücretli iş, yani olağan çalışma koşulları olarak adlandırılan durum, maddi güvencenin yanında, asgari bir itibar da sağlıyordu. Bugünden geriye bakıldığında oldukça uyumlu görünen bu dönem, tabii ki pek de sorunsuz değildi. Uzlaşmanın, mücadelelerle ve bütün olanaklar kullanılarak sürekli yeniden elde edilmesi gerekiyor, toplumsal servetin eşitsiz dağılımı, en iyi ihtimalle bir ölçüde hafifletilebiliyordu. Yine de, toplumun geniş kesimleri, kendi emeklerine dayanarak, hayat standartlarını yavaş da olsa sürekli yükseltebilecekleri emniyetini hissediyordu.

Ancak 1980'lerden beri olağan çalışma koşulları, cazibesini giderek yitiriyor. Gerçi halen çalışanların çoğunluğu olağan koşullarda çalışıyor, ama sayıları büyük bir hızla azalıyor. İstihdam artışı sadece diğer alanlarda kendini gösteriyor: yarımgün çalışma, taşeron işçilik, belli bir süreliğine ya da düşük ücretle istihdam gibi.¹⁸ Sürekli ve tam zamanlı istihdam konusunda olduğu gibi, „toplumsal mülkiyet“ alanında da aynı baskı hissediliyor. Yaşlıların bakımının kısmen özelleştirilmesi, işten çıkarmalara karşı koruyucu önlemlerin gevşetilmesine yönelik girişimler ve özellikle Doğu Almanya'da sözleşmeli çalışmanın gerilemesi, bu sürecin en dikkati çeken öğeleri.

17 İstihdam politikası konusunda ayrıca bkz.: Lesebuch 3: Sozialstaat und Soziale Demokratie (2009), Kapitel 7.2 Arbeit. [3. el kitabı: Sosyal devlet ve sosyal demokrasi (2009), Bölüm 7.2. İstihdam]

18 1991-2003 yılları arasında örneğin yarımgün çalışanların sayısı yaklaşık beş milyondan dokuz milyonun üzerine çıktı.

Bu gelişmenin bazı nedenleri ortaya konabilir. Örneğin, hizmetler ve bilgi iletişim alanındaki işlerin öneminin artması, geçmişin üretim tarzına göre farklı, daha esnek bir çalışma örgütlenmesini gerekli kılıyor. Artık sadece şirketler arasında değil, şirketlerin içinde ekipler ya da birimler arasında da yaşanan rekabet koşulları altında, „toplumsal mülkiyet“ kolaylıkla bir tür „esneklik rezervine“ dönüşebiliyor. İşçi haklarını koruyan düzenlemeleri gevşetmeyi ya da ortadan kaldırmayı başaran şirketler, rekabette, kısa vadeli de olsa, avantaj sağlıyor.

İnsanların çoğunluğu bu gelişmeden son derece huzursuz. Friedrich Ebert Vakfı'nın 2007 yılında yaptığı bir araştırmada, ankete katılanların yüzde 63'ü, toplumsal değişimlerden korktuklarını belirtti (Neugebauer 2007). Toplumun geniş kesimlerinde, iktisadi değişimlerden ve çalışma hayatındaki değişikliklerden kaynaklanan genel bir güvensizliğin yaygınlaşması durumunu, Fransız sosyoloğu Pierre Bourdieu „prekarite“ kavramıyla tarif ediyor. Burada söz konusu olan sadece ücretlerin düşmekte oluşu ya da iş akitlerinin sınırlı bir süreyi kapsamaması değil. Bir o kadar önemli olan konu, belirsizliğin nasıl yaşandığı ve değerlendirildiği. Bu göz önünde bulundurulduğunda, prekaritenin, sadece güvencesiz çalışanlar arasında ortaya çıkmadığı da anlaşılıyor. Prekarite, çalışanlar kesiminin merkezine kadar etkisini hissettiriyor. Örneğin sürekli bir istihdama sahip olan birçok insan, kendileriyle aynı şirkette taşeron işçi olarak çalışanları yoğun bir endişe kaynağı olarak görüyor. Korktukları seçeneği gözlerinin önüne getirdiklerinde, başka koşullarda kabul etmeyecekleri ücret ve çalışma koşulları tavizlerini verebilir hale geliyorlar. Normal koşullarda çalışanlarla gelir getiren işlerden dışlanmış olanlar arasında kalan, güvencesiz çalışanlar insanlar da, istikrarsız bir salınım halindedir. Bir yandan, kayıp aşığılara düşmekten korkuyorlar, bir yandan da normal çalışma koşullarına ulaşmayı düşünüyorlar. Yaşadıkları hayatın gerçekleri ise, onlara, belirsizliği kendilerine mesken edinmek dışında bir seçenek sunmuyor.

Bu gelişme, sosyal demokrasi projesini nasıl etkiliyor? Olağan çalışma koşullarının sosyal demokrasi için geçmişte taşıdığı önem ne kadar vurgulansa azdır. Bu çalışma koşulları, sosyal devlet zemininde, uzun süre boyunca üç temel değer oluşturulmasının asal etkenleri arasında yer aldı. Birçok insan için (herkes için olmasa da) bir güvence oluşturdu ve böylece, pozitif özgürlüklerin geçerliliği için zorunlu bir önkoşul olageldi. Gerçekten uygulanabilen ve (adaletin değeri açısından) kayda değer olan yeniden dağıtım, asıl olarak, istihdam sistemi üzerinden örgütlendi. Sonuçta, „toplumsal mülkiyet“ hayatın risklerinin dayanışmacı bir tarzda hafifletilmesine yöneldi. Olağan çalışma koşulları üzerinden

oluşturulan sosyal güvenlik, toplumun geniş kesimlerinin, sosyal demokrasinin üç temel değeriyle özdeşleşebilmesini sağladı. Bu yüzden, özellikle SPD, temel ilkeler programlarında olağan çalışma koşullarının ve bilhassa tam istihdamın önemini vurguladı. Olağan çalışma koşullarını, çalışabilir durumda olan herkesi kapsayacak şekilde yaygınlaştırmak, partinin kendisini sosyal demokrasinin taşıyıcısı olarak görmesiyle el ele gitti.

Ancak olağan çalışma koşullarının erozyonuyla birlikte bu yakın bağ da çözülüyor. Son on yıl içinde istihdam ve sosyal güvenceler siyasetinde yapılan ve sorumluluğunu SPD'nin de üstlendiği reformlar, örneğin, taşeron işçiliğin normalleştirilmesi ve işsizlik sigortası reformu, aynı zamanda, çalışma hayatındaki radikal değişime, aynı radikallikte bir siyasi yön değişimiyle cevap verme çabalarıydı. Sosyal demokrasinin değerleri, halkın yoğun desteğini görmeye devam ediyor. Ama artık bu değerlerle, belli bir siyasal taşıyıcı arasında doğal bir bağ kurulmuyor. Bunun en önemli nedeni, sosyal güvenliği, esneklik koşullarına uygun olarak yeniden sağlama görevinin siyasal olarak henüz yerine getirilememiş olmasında yatıyor. Peki bu, sosyal demokrasinin yeni yönelimi açısından, sosyal demokrasinin taşıyıcısı olan temel değerlerle ilişkisi içinde, ne anlama geliyor?

➤ Özgürlük

Yeni çalışma dünyası pekâlâ yeni özgürlükler de vaadediyor. Küçük de olsa, görmezden gelinemeyecek bir çalışanlar grubu, serbest meslek sahibi ya da „kendi kendisinin menejeri“ olarak, proje tarzında düzenlenmiş, talimatlardan bağımsız yürütebildiği işinde, belirleyici olabilme özgürlüğü açısından kazanımlar sağlayabiliyor. Ayrıca, esnekliğine karşılık olarak, piyasada iyi bir ücret talep edebiliyor. Yeterince birikime sahipse, kısa süreli bir işsizlik dönemini, mesleğinde ilerlemek için ek eğitim görme fırsatı olarak değerlendirebiliyor. Güvencesiz çalışan ve maddi dayanağı olmayan çoğunluk içinse, aynı durum, pozitif ve negatif özgürlük haklarını ağır şekilde zedeleyen derin bir kriz oluşturuyor.

Sosyal demokrasi için önemli olan, olumlu, gerçekçi ve sosyal bir özgürlük vaadi geliştirmek. Yeni kollektif güvence enstrümanları da bunun bir parçası. Esnekliğin beraberinde getirdiği her türlü özgürlük potansiyeli, çalışan nüfusun çoğunluğu için, ancak bu insanların, kaçınılmaz risklerin ve krizlerin üstesinden gelmekte yalnız bırakılmaması halinde uygulamaya geçirilebilir.

► Adalet

Neyin adil olduğu, kimin meşru olarak neleri talep edebileceği, eskiden olduğu gibi bugün de, bir işte çalışmakla yakın bir bağlantı içinde belirleniyor. Uzun bir süre boyunca, bir işte çalışıyor olmakla belgelenen emek harcama iradesi, sosyal sistemden yararlanma hakkı sağladı. Bu adalet kavrayışı daha o dönemde de, örneğin cinsiyetler arasında keskin sınırlar çiziyor ve sorumluluğun bireyselleştirilmesi eğilimlerini barındırıyordu.

Bu normlar son derece dayanıklı olduklarını kanıtlıyor ve yeni tür çalışma toplumunda eşitsizliğin dört başı mamur körukleyicisi haline geliyorlar, zira emek harcama zihniyeti halen etkin, ancak çalışacak bir iş bulmak giderek zorlaşıyor. Bir önemliliğine, hatta birkaç kez üstüste istihdam sisteminin dışına düşmek, bugün prekarite alanında olağan bir deneyim haline geldi. Ancak bu, söz konusu durumun meşru olduğu anlamına gelmez. Birçok güvencesiz çalışan da, emek harcama iradelerini bir iş yaparak belgelemek istiyor. Bu başarısızlığında, gösterdikleri çabanın yetmediğini, daha fazlasını yapmaları gerektiğini düşünmeye eğilim duyuyorlar. Bu bireyselleştirme, toplumda giderek artan eşitsiz dağılımın algılanmasını güçleştiriyor. Böylece bu adalet kavrayışı, neredeyse eşitliğe karşı bir kavram haline gelebiliyor.

Sosyal demokrasi projesinin görevlerinden biri de, adalet ve eşitlik arasında, birbirlerini olumlayan bir ilişki kurmak olmalı. Bunun siyasete tercümesi, birey üzerindeki baskının artmasına, sadece her bir bireyin fiilen sahip olduğu etkinlik imkânları oranında izin vermek. Ancak böyle bir temel üzerinde, insanların daha fazla sorumluluk üstlenmesini talep etmek anlamlı olabilir.

► Dayanışma

Eski tarz çalışma toplumundaki dayanışmanın kurumsallaşmış ifadesi olan kolektif güvenlik sistemlerinin yeniden yapılandırılması, dayanışmacı tutumun genel krizinin bir ögesi olarak kavranabilir. İçinde bulunduğumuz durumda, „üst“ ile „alt“ arasındaki toplumsal mücadelenin, bu tür sistemlerin geliştirilmesinin de temelinde yatan sınır çizgisi, „içerisi“ ve „dışarı“ arasındaki ayırım tarafından örtülüyor. Bu iki farklılaştırma türü birbirini dışlamıyor, ama çok farklı toplumsal mücadelelere kaynaklık ediyor.

Şirketlerdeki rekabet ortamı, her an daha gayretli birinin kapıyı çalıp içeridekinin yerini alabileceği duygusuyla biraraya gelince, tahmin edebileceği gibi, dayanış-

macı tutuma hiç de uygun bir zemin oluşturmuyor. „İçeridekiler“ „dışarıdakileri“ giderek artan ölçüde tehdit olarak algılıyor. Madalyonun diğer yüzünde de, kolektif güvenliğin henüz işlerliğini kaybetmemiş olan öğeleri, güvencesiz çalışanlarda ve işsizlerde, aslında, kendilerini „dışarıda“ tutmaya yönelik engeller oldukları duygusunu sıkça uyandırıyor. Bu algılamanın yersiz olmadığı, içinde bulunduğumuz krizde gayet belirgin olarak görülüyor. Sanayinin birçok alanında 2008 kışında siparişlerin gerilemesi üzerine, adeta otomatikman işten çıkarılanlar, taşeron işçilerdi. Neredeyse bir günde, yüzbinlercesi fabrikalardan atıldı. Çalışanların ya da sendikaların protestolarıysa, birer istisna olarak kaldı, çünkü bu işten çıkarmalar, ana işçi kadrosunun, dolayısıyla sendika üyelerinin çoğunluğunun istihdamını güvenceye alıyordu.

Bu yüzden, mevcut gelişmeler karşısında, çalışma hayatında dayanışmanın mümkün olup olmadığı sorusu ortaya çıkıyor. Yeniden düşünülmesi gereken bir dayanışma anlayışı açısından da, sosyal güvenliğin etkili araçları, geleceğin sosyal demokrasisinin temel referans noktalarından biri olacaktır. Sosyal demokrasi, „toplumsal mülkiyeti“ yeniden inandırıcı kılabilmek zorundadır. Bunun için, yararlanılacak araçlar, günümüzde tipik hale gelen kesintiye uğramış çalışma hayatlarına göre düzenlenmelidir ki, „içerisi“ ile „dışarı“ arasındaki çelişki hafifletilebilsin.

Yeni çalışma toplumunda sosyal demokrasinin temel değerlerinin bir kısmı, emekle eskiden olduğu gibi doğal bir bağlantıya sahip değil, bir kısmındaysa bu bağ „aşırı sağlam“, dolayısıyla, bu üç kavramın içeriği hakkında yeni bir tartışmanın acilen başlatılması gerekiyor.

Özgürlük, eşitlik ve dayanışmanın yeni çalışma toplumuyla bağlantısını net olarak belirleyebilmek, sosyal demokrasi fikrinin siyasal taşıyıcıları için temel proje olmak zorunda. Ücretli işin, önemli bir katılma ve kabul görme motoru olarak taşıdığı önemi gelecekte kaybedeceğine dair hiçbir işaret mevcut değil. Sosyal demokrasinin çehresini, bundan sonra da büyük ölçüde tayin edecek olan şey, toplumda nasıl çalışıldığı olacaktır. Bu on yılın sonundaki kriz deneyimi ışığında bunun her zamankinden daha belirgin olarak görülen anlamı, sosyal demokraside ekonominin ve çalışma hayatının da demokratik ilkelere göre düzenlenmesi gereğidir.

2.5.4. Yüksek öğretim politikası

„Devletten önce özel“ mi, kamusal varlık mı? Yüksek öğretimin finansmanı için iki karşıt model

Martin Timpe ve Frederike Boll

► Eğitim fırsatlarını toplumsal köken belirliyor

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'ne (OECD) üye başka hiçbir sanayi ülkesinde, toplumsal köken, eğitim sürecini Almanya'daki kadar fazla belirlemiyor. Yüksek öğrenimli (yani, ebeveynlerin en az birinin yüksek eğitim mezunu olduğu) ailelerde yetişen 100 çocuktan 83'ü yüksek eğitime başlıyor. Yüksek öğrenimli olmayan ailelerde ise bir üniversiteye ya da başka bir yüksek öğretim kurumuna kaydolun çocuklar, her 100 çocukta 23'ten ibaret (bkz. Isserstedt 2007: 11).

Bunun yanında, Almanya, OECD ülkeleri karşılaştırmasında çok düşük bir yüksek öğretim oranına sahip. 2009 yüksek öğretim yılında bu oran – özellikle, orta öğretim süresinin bir yıl kısalmasından dolayı, aynı yıl liseyi bitiren sınıfların sayısının iki katına çıkmasından dolayı – yüksek öğretim yaşında olanların yaklaşık yüzde 43'ünden ibaretti. Yüksek öğretim görenlerin oranını yükseltmek ve yüzde 50'nin belirgin olarak üzerinde seyreden OECD ortalamasına yaklaştırmak için, özellikle yüksek öğretim görmemiş ailelerin çocuklarını yüksek eğitime kazandırmak gerek, çünkü, açıkça görüldüğü üzere, henüz değerlendirilmemiş olan en büyük potansiyel orada bulunuyor. Bu ekonomik açıdan akıllıca olduğu gibi, sosyal adaletle de ilgili bir konu.

► Yüksek öğretimin finansmanına dair sorunlar

Daha fazla fırsat eşitliği yaratmanın ve yüksek öğretim oranını artırmanın önemli bir yolu, yüksek öğretimin finansmanından geçiyor. Çünkü, yüksek öğrenimli olmayan ailelere mensup, yüksek öğretim hakkı elde etmiş olan birçok genç, üniversite yerine meslek eğitimini tercih etme kararlarını, meslek eğitimi sırasında aldıkları – düşük de olsa – ücretle gerekçelendiriyor; yüksek öğretim sırasında bunun yerine genellikle ebeveyne maddi bağımlılık geçiyor (bkz. Heine/Quast 2009: 16).

► BAFÖG

„Ama BAFÖG (Yüksek Öğretimi Teşvik Yasası) var ya“, diye itiraz edilebilir bu söylenenlere. Ancak Almanya’daki yüksek öğretim kurumları öğrencilerinin ancak yüzde 18 gibi küçük bir kısmı BAFÖG desteği alabiliyor (bkz. 17. BAFÖG Raporu, 2007: 8).¹⁹ Ayrıca BAFÖG’ün hayatın idamesi için öngördüğü miktar, fiili verilerin her zaman gerisinde kalıyor, zira, kanunda, otomatik bir uyarlama öngörülüyor.

Birçok potansiyel üniversite öğrencisini BAFÖG’ün yüzde 50’lik kredi payı da ürkütüyor. Yüksek öğretim görmemiş ailelerde borçlanma isteği, yüksek öğrenimli ailelere göre çok daha az. Bu ise, hayatın idamesinin ve yüksek öğretim harcının kredilerle finanse edilmesini göze almayı zorlaştırıyor.

Nihayet, BAFÖG’de gelir sınırları o kadar düşük tutulmuş ki, çocuklarını üniversiteye gönderebilecek durumda olmayan birçok aile, yine de BAFÖG alamıyor. Bu durum, orta sınıf boşluğu olarak adlandırılıyor.

► Yüksek öğretim harçları

Ayrıca, şu anda altı eyalette sömestre başına 500 avroyu bulan yüksek öğretim harçları alınıyor. Federal Anayasa Mahkemesi’nin 2005 yılında verdiği, yüksek eğitimin harçtan muaf olup olmadığını eyaletlerin belirleyeceği kararının ardından, Hıristiyan demokratların yönetimindeki yedi eyalet hükümeti, genel yüksek öğretim harcı uygulamasını başlattı. Hessen eyaletinde, eyalet parlamentosundaki sosyal demokratlarla yeşillerin oluşturduğu çoğunluk, daha sonra bu harçları yeniden kaldırdı. Saarland’da da Hıristiyan demokratlar, liberaller ve yeşillerden oluşan eyalet hükümeti, yüksek öğretim harçlarının kaldırılmasını kararlaştırdı. Baden-Württemberg, Bavyera, Hamburg, Aşağı Saksonya ve Kuzey Ren-Vestfalya eyaletlerinde ise, harçlar halen varlığını sürdürüyor ve Almanya’da yüksek öğretim gören yaklaşık iki milyon öğrencinin yarısından fazlasını etkiliyor.

Demek ki, yüksek öğretimin finansmanına dair iki model karşı karşıya: özel maddi katkıların artırılmasına dayanan, dolayısıyla örneğin harçları olumlayan modelle, eğitimi bir insan hakkı olarak kavrayan ve dolayısıyla, harçsız bir yüksek öğretimi talep eden ikinci bir model. Bu anlayışa göre eğitim, gelir ve kökenden, iktisadi ve sosyal konumdan bağımsız olarak herkese eşit ölçüde açık bir kamusal varlık olmalı.

---

¹⁹ Burada desteklenen tüm öğrencilerin yüksek öğretim gören tüm öğrencilere oranı veriliyor.

Yüksek öğretimin finansmanı ve sosyal demokrasinin temel değerleri

➤ Özgürlük

Özgürlük, sosyal demokrasinin argümanına göre, her zaman maddi koşullara bağlıdır. Ancak eğitim imkânlarından yararlanabilenler, bu özgürlüklerini kullanabilirler. Öğrenci yurdunun kirasını ödeyecek gücünüz yoksa, yüksek öğretim hakkı pek işinize yaramaz. Eğitim görülecek dalı özgürce seçebilme hakkı, eğer maddi olarak ailenize bağımlıysanız, böylece kendi isteklerinizden ziyade, onların sizin için öngördüğü mesleği ve eğitim alanını seçmeye dolaylı ya da dolaysız olarak zorlanıyorsanız, değerini yitirir.

Sadece yüksek öğretim görenlerin bireysel ihtiyacına bağımlı olarak verilen güçlü bir BAFöG desteği, formal özgürlüğü (yüksek öğretim özgürlüğünü) fiiliyata geçirmek için uygun bir araç olabilir. Çeşitli çevrelerce önerilen yüksek öğretim kredisi modelleri, ancak sözümona bir özgürlük vaadeder. Zira bu modeller yeni bağımlılıklar yaratır: kredi veren taraflara borçlanma ve sözleşmelerin getirdiği yükümlülükler anlamında bağımlılıklar.

➤ Adalet

Yüksek öğretim harçları ve adalet konusunda yapılan tartışmalarda hep aynı gerekçe dile getiriliyor – ama bir şeyin habire tekrarlanması, onu doğru kılmıyor. Bu argüman gereğince, bir hastabakıcı, ödediği vergilerle, başhekimin oğlunun yüksek öğretimini finanse ediyor. Başhekimse, yüksek öğretim harçlarını rahatlıkla ödeyebilecek durumda olmasına rağmen, bu eğitimin finansmanına katkıda bulunmuyor. Bu durum son derece adaletsiz, bu yüzden hali vakti yerinde olan aileler, yüksek öğretim harçları aracılığıyla yüksek öğretimin finansmanına doğrudan katkıda bulunmalıdır.

Durum, doğru anlatılmış olsaydı gerçekten adaletsiz olurdu. Ancak burada aslında bir adaletsizlik, bir diğerinin meşrulaştırılmasında kullanılıyor: eğitim sistemimizdeki fırsat eşitliği eksikliği ve toplumsal yüklerin (vergi yüklerinin) eşitsiz dağılımı.

Başhekimin oğlu, yüksek öğretim harcı olsa da olmasa da büyük bir ihtimalle üniversite eğitimi görecektir. Ancak harç alındığında, yüksek öğretimden yararlanmadaki toplumsal eşitsizlik iyice yerleşmiş olur. O zaman, bir hemşirenin kızı, bugünkünden de büyük bir ihtimalle üniversite eğitimi görmekten feragat edecektir. Başhekimin, yüksek öğretim sistemimize ya da diğer kamusal görevlere

çok az, hemşireninse çok fazla katkıda bulunduğundan yakınarlarsa, harçlar yerine vergi sistemimize bakmalı. O zaman, bu yakınmalarına uygun olarak, en üst gelirlerin daha fazla, alt ve orta gelirlerinse daha az vergilendirilmesini savunmaları gerekecektir.

Adalet, eşit özgürlük demektir – sosyal demokrasinin tezi budur. Yüksek öğretime başlamada eşit özgürlük, genel yüksek öğretim harçlarının devreye girmesiyle en azından tehlikeye atılmış olur. Aynı zamanda, yukarıda anlatılan gerekçelendirme tutarlı değil. Aslında, devletin görevlerinin finansmanına daha adil bir katılım, herkesin gücüne göre vergi sistemi üzerinden uygun bir katkıda bulunmasıyla gerçekleştirilmeli.

► Dayanışma

Son olarak bir de, yüksek öğretim harçlarının toplumsal ve sosyal iklime etkilerini bir an düşünmeye değer. Ülkemizdeki yüksek öğretim kurumları, demokratik ve toplumsal gelişmeye önemli bir katkıda bulunuyor. O halde eğitim görenlerle eğitenlerin dayanışmacı ve demokratik bir ilişki kurmayı öğrenmeleri anlamlı değil midir? Yüksek öğretim harçları ve yüksek öğretim politikasının diğer araçlarıysa, tersine, piyasa, müşteri ve rekabet ilişkilerinin hâkimiyetine yolaçıyor.

Yüksek öğretim harçları, ayrıca, üniversite mezunlarıyla üniversite mezunu olmayanların gelirleri arasındaki makasın daha da açılmasına neden oluyor. Zenginle yoksulun birbirinden zaten giderek uzaklaşmakta olduğu bir toplumda böyle bir gelişmenin yararlı olup olmayacağını takdirinize bırakıyoruz.

3. KARŞILAŞTIRMALI OLARAK TOPLUM MODELLERİ

Bu bölümde

- piyasa kapitalizmiyle demokrasi arasındaki ilişki tartışılacak;
- liberal, muhafazakâr ve sosyal demokrat toplum modelleri işlenecek ve bir-biriyle karşılaştırılacak;
- işçi hareketinin fikir tarihinin gelişimi ana hatlarıyla ortaya konulacak ve demokratik sosyalizm kavramı açıklanacak;
- sosyal demokrasinin insan tasarımı, diğer insan tasarımlarıyla sınırları çizilerek ele alınacak.

„Spiegel“ dergisi 22 Ekim 2007 sayısında kışkırtıcı bir kapak resmi kullandı:

Spiegel: Sayı 43 / 2007, kaynak: www.spiegel-online.de, 22.10.2007

Kapakta ne var?

Karikatürde SPD'nin bazı yöneticileri görülüyor; belli ki fırtınaya tutulmuş ve bir cankurtaran kayığına kapağı atmışlar – kaptan Gerhard Schröder batan gemide kalmış, Gregor Gysi ve Oskar Lafontaine de sırf kendileri için başka bir cankurtaran kayığı kaçırmışlar. „Yan yana yüzdüğümüzde“ başlığında „yüzmek“ kelimesiyle oynanıyor – bu durumda bu kelime, „bilmemek, yüzergezer olmak“ ile eşanlamlı kullanılıyor, yani, yolculuğun hedefini bilmemekle. Çok daha kötüsü,

resim yön tayin etme gücünün de denizin dibini boyladığı dramatik bir gemi kazasını varsayıyor.

„Spiegel“ dergisinin bu kapak resmi hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu resim, parti (bu durumda SPD) anlayışı konusunda ne ifade ediyor?

İşin ilginç tarafı – bireysel değerlendirmelerden bağımsız olarak –, „Spiegel“ dergisinin gayet ustaca kullandığı eğretileme: Dergi, siyasette yön tayinin eksikliği korkusuna ve izlenimine atıfta bulunuyor – bu durumda da geminin batacağı baştan belli. Hiç de ender rastlanmayan bu iddia, kapak düzenlemesinin tamamı gibi tabii ki kışkırtıcı, çünkü herkesin kendine ait bir „toplumsal siyaset pusulası“ var ve demokratik partilerde (hangisi olursa olsun) koordinatları tartışmak ve sonra demokratik yöntemlerle karar vermek sadece hoşgörülmesi gereken değil, zorunlu olan birşey.

Ayrıca SPD'nin „batmasından“ ya da gemi kazasından söz etmek hiç kuşkusuz ki, mümkün değil: Bir siyasal dönüşüm gemi kazası değildir ve yönetim değişikliğinin ve kaybedilen federal meclis seçimlerinin ardından alışılmamış olmayıp, gereklidir.

„Emir komuta zinciri“ de bir partinin demokratik karar alma sürecine zıttır. Çünkü yapılması gereken, tam da, koordinatlar üzerine gerektiğinde kavgaya tutuşmak ve bunları bizzat sahip olunan „toplumsal siyaset pusulası“ ile dengelemektir. Kapak resmiyse bize, demokrasinin gereklerini yerine getirmesi mümkün olmayan otoriter bir siyaset anlayışını vadediyor.

„Toplumsal siyaset pusulası“, bu resimde görülmeyen öge – halbuki, siyasi olarak bir yön belirleyebilmenin önkoşulu. O halde biraz „dümenin idaresi“ konusuyla ilgilenelim.

„Toplumsal siyaset pusulası“, siyasal yönelimler konusunda bir fikre sahip olmayı gerektirir, bu sayede kendi tutumunuzu tarif edebilir ve „dümeni idare edebilirsiniz“.

Bu „dümen idaresi“ – bir benzetmeyle söyleyecek olursak – sık sık günlük siyaset kararlarının kabaran dalgalarında gerçekleşir: İlkel kararlar sözkonusu olmadığı da, sahip olunan temel fikirler karar sürecine dahil edilir.

*Kapakta
görülmeyenler
– yorumla ilgili
birkaç not*

*Koordinatların
tartışılması gerek*

*„Toplumsal siyaset
pusulası“*

*Koordinatlar ve
dümenin idaresi*

Burada avantaj (ama aynı zamanda tarifi de zorlaştıran şey), herbirimizin kendine ait bir pusulaya sahip oluşu. Dolayısıyla, mesele, „ortalığa pusula dağıtmakla“ halledilemez. Sadece, bazı koordinatlar hakkında birarada konuşulabilir. Bunu kendi „dümen idaresinde“ nasıl kullanacağına ise herkes kendisi karar verecektir: Demokratik partilerde ve örgütlerde bu bir pazarlık meselesidir.

Ama dümeni idare etmek için iki temel özelliğe sahip olmak gerekir: İnsan kendi durduğu yeri bilmelidir – yani, kendisinin nerede olduğunu ve toplumun o sırada hangi durumda bulunduğunu analiz etmelidir.

İkinci koşul ise, yönelinmek istenen bir „siyasi rota“ üzerinde görüş birliği sağlanmasıdır.

Her ikisi de – yola çıkılan nokta ve hedef (ya da gerçek ve amaç) – birbiriyle rekabet halinde olan toplumsal siyaset tasavvurlarının etkisi altındadır. Gerek liberal, muhafazakâr, sosyalist, gerekse sosyal demokrat akıl yürütme tarzları, çıkış noktasını ve hedefi, kendi yönlerinde bir „dümen idaresinin“ mümkün olacağı şekilde tanımlamaya çalışırlar.

Sosyal demokrasiden bir toplum modeli, bir olası koordinatlar sistemi, bir toplumsal yönelim olarak söz edildiğinde, onu diğer toplum modelleri bağlamında incelemek gerekir.

3.1. Piyasa kapitalizmi ve demokrasi

Farklı kordinatları topluca değerlendirmeden önce, bugünkü toplum yapımıza belirgin olarak damga vuran iki kavramı daha açıklamamız lazım: piyasa kapitalizmi ve demokrasi.

Piyasa kapitalizmi aşağıdaki özelliklere sahip bir sistem olarak anlaşılır:

- mallar piyasada serbestçe alınıp verilebilmektedir;
- malların üretimi kapitalist bir sisteme dayanır, yani üretim araçları üzerinde özel mülkiyet temelinde gerçekleşir;
- bir yanda ücretli emek, öte yanda sermaye sahipleri mevcuttur;
- piyasanın dışında düzenleyici bir kurum yoktur, olsa olsa çerçeveyi tespit eden bir kurum olabilir.

Demokrasi, aşağıdaki özelliklere sahip tarihsel bir kazanım olarak ortaya çıkar:

- devlet içinde, bir toplumun bütün bireyleri için eşit özgürlüğü gerçekleştirmeye çalışır;
- demokratik çoğunluk kararları aracılığıyla siyasal bağımsızlığı sağlar;
- herkesin katılım olanağına sahip olması için, güçlü bir toplumsal örgütlenmeye (devlet) gerek duyar.

Bu asgari tanımlar bile, hem piyasa kapitalizmine dayanan, hem de demokratik bir örgütlenme isteyen bir toplumun, gerilimlerle karşı karşıya kalacağını göstermektedir, çünkü saf piyasa kapitalizminin ve tamamen demokratik olarak düzenlenmiş bir toplumun etkileri, doğuracakları sonuçlar açısından birbirine zıt olmak zorundadır.

Piyasa kapitalizmi, aşağıdaki koşullarda demokrasiyle çelişir:

- üretim araçları üzerinde özel kişilerin tasarrufta bulunma gücü, „eşit özgürlüğe“ ve herkesin topluma katılımına engel olacak şekilde, servetin eşitsiz dağılımına yol açtığı anda;
- çalışanlarla işverenler arasındaki güç farkı, çalışanların kendi hayatları üzerinde tasarrufta bulunmalarına tamamen zıt düşecek kadar belirginleştiğinde; piyasa kapitalizmi, bazılarının kâr sağlama çabası yüzünden,

*Önce iki kavram:
„piyasa kapitalizmi“
ve „demokrasi“*

*Demokrasi ve
piyasa kapitalizmi
arasındaki çelişkiler*

demokrasi ilkesinin güvenceye almış olduğu genel toplumsal çıkarlara engel oluşturduğunda;

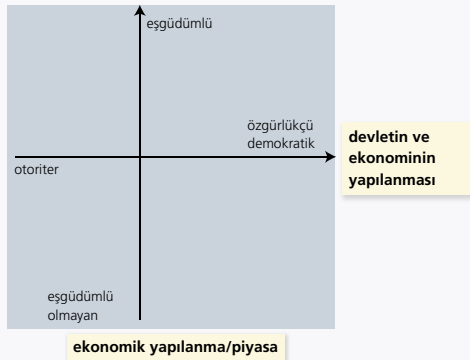
- devletin yegâne işlevi, huzuru ve düzeni sağlamaktan ibaret olduğunda.

Demokrasi, saf piyasa kapitalizmiyle aşağıdaki koşullarda gelişir:

- girişim özgürlüğü, demokratik olarak alınan kararlarla önemli ölçüde kısıtlandığında ya da ortadan kaldırıldığında;
- devletin demokratik olarak alınan kararlardan doğan müdahaleleri – örn. toplumun yararına özel mülkiyetin kamulaştırılması – bireyin gelişmesini ve özgürlüğünü tehdit ettiği, yani bireyin özel alanına müdahalelerde bulunulduğu zaman.

Demokrasi ve piyasa kapitalizmi, görsel olarak bir gerilim alanı içinde gösterilebilir:

*Ekonomik yapılanma
ile toplumsal
yapılanma
arasındaki
gerilim alanı*

Şekil 4: Toplum modellerinin sınıflandırılmasına yönelik koordinatlar sistemi

Ekonomik yapılanma ya da piyasa için „eşgüdümlü“ ve „eşgüdümlü olmayan“ kutuplarını alabiliriz: bir tarafta, eşgüdümlü olmayan, kendi başına bırakılmış bir piyasa, diğer tarafta düzenlenmiş bir piyasa ve eşgüdümlü bir ekonomi. Diğer ekseninde, otoriter bir düzenleyici devlet ile herkesin özgürlük hakları temeline dayanan demokratik bir düzen arasında bir gerilim mevcut.

Piyasa kapitalizmi ve demokrasi, toplumun halihazırdaki koordinatlarını tarif edebilecek olan iki temel kavram. Siyasal kuramlar, hedeflerini tanımlarken, bu koordinatları yorumlama biçimlerini ve bunlardan hareketle hangi yöne doğru ilerlemek istediklerini gözönünde bulundururlar.

Demek ki, cevaplanması gereken soru, aşağıda anılan farklı toplum tasarımlarının ya da modellerinin bu koordinatlar sistemi içinde nereye yerleştirilebilecekleri:

- liberal görüş
- muhafazakâr görüş
- sosyalist görüş
- sosyal demokrat görüş

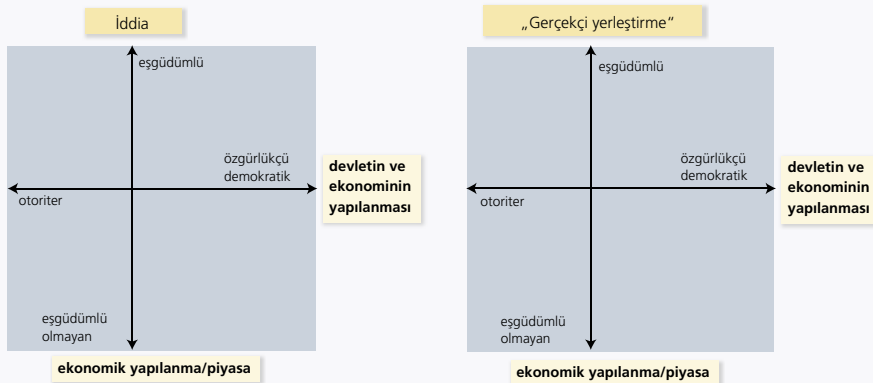
Tartışılmak ve üzerinde çalışılmak üzere:

Yukarıdaki toplum modellerinin yerini kendi bakış açınızdan hareketle belirleyin. Seçtiğiniz yerleştirme için, gerekiyorsa nedenler ve karşı argümanlar derleyin. Okumaya devam etmeden önce, koordinatlar sistemindeki „duruş noktasını“ işaretleyin.

Yer belirlemede biraz bocaladınız mı? Yoksa hemen emin oldunuz mu?

Eğer bocaladıysanız, bu sizin „hatanız“ değil, zira tereddütünüzün sağlam nedenleri olabilir. Az sonra, burada sistematik bir sorunun söz konusu olabileceğini göreceğiz.

Şöyle bir detaylandırma işinizi kolaylaştırabilir: İlk adımda, koordinatlar sistemini, toplum modellerinin hangi iddialara sahip olduğuna göre doldurmaya çalışın. İkinci adımdaysa, kendi siyaset anlayışınızdan hareketle, bu modellerin „gerçekçi yerleşmesinin“ nasıl olacağını düşünün.

Şekil 5: İddia ve gerçekçi yerleştirme

Bir toplum modelinin iddiasıyla gerçeği birbirinden farklı ise, bunun nedeni nedir?

Şimdi asıl ilginç soruya sıra geldi: Bir „toplum modelinin“ yerleştirilmesinde „iddia seçeneği“ ile „gerçekçilik seçeneği“ birbirlerinden farklı ise, bunun nedeni nedir? (Kendi algılamamızın yanlış olduğunu şimdilik ihtimal dışı tutuyoruz.)

En iyisi, toplum modellerini yerleştirdiğiniz iki koordinat sistemini aklınızda tutun. Böylece, izleyen açıklamaların işinizi kolaylaştırıp kolaylaştırmadığını görebilirsiniz.

İddiayla gerçeklik arasındaki farka yönelik soru, ancak, bir yandan toplum modellerine daha yakından bir kuramsal bakışla, öte yandan ise, ampirik veriler ışığında, belli modelleri esas alan ya da almış olan ülkelerin, iddialarına gerçekte ne kadar uygun düştükleri sınanarak cevaplanabilir. İddiayla gerçeklik arasında önemli bir fark varsa, bu bir yönüyle (örn. iktidarı korumak amacıyla başvuru) yanıltıcı bir retorikten kaynaklanabilir. Burada kastedilen, sadece belli kişilerin çıkarına hizmet eden birşeyi, ortak yarara yönelikmiş gibi yutturmaya çalışan bir retoriiktir. Bu noktada, retorikğin tuzağına düşmemek için, son derece belirleyici bir soru sormak gerekir: Cui bono? Kimin işine yarıyor? Bu argümandan kim yarar sağlıyor?

Bir yandan: Cui bono? Kimin işine yarıyor?

Ya da, mevcut toplumsal koşullarda ampirik bulgularla kuramsal iddianın örtüş-türülemediği bir kuramsal boşluk söz konusudur.

Öte yandan: Teşhis olarak ütopyacılık mı?

Bunun anlamı, gerçekleştirilmesinin çok uzun vadede mümkün olmadığı bir toplum modeliyle karşı karşıya olduğumuz, yani modelin bugünün bakış açısıyla ütopyacı olduğu olabilir. Bu, amacın eleştirilmesini gerektirmez, ancak böyle bir ütopyacılık, bugün gerçekçi olanı yapmaktan alıkoyuyorsa, bunun eleştirilmesi gerekir. Bu bağlamda, dolaylı bir yükümlülükten bahsedilebilir, yani bir siyasal tasarımın, demokratik amaçlarla gerçekçi olarak ulaşılabilir olması gereğinden.

Lüks olarak ütopyacılık

Toplumsal eylem olmadan ütopyacılık, salt bir lükstür ve sadece bir ölçüde kendilerini güvenceye almış olanlar bu lükse sahip olabilir. Toplumsal politi-kayı biçimlendirme iradesini içermeyen bu tür bir ütopyacılığın söz konusu olup olmadığına genel geçer bir cevap vermek olanaksızdır. Bu konu ancak, her bir siyasal grubun siyasal stratejisi, grupların somut tutumlarıyla birlikte incelendiğinde aydınlatılabilir.

Kişisel pusulanıza ve iddiayla gerçeklik arasındaki büyük mesafenin olası açıklamalarına dair şimdilik bu kadarla yetinelim. En iyisi, siyasal akımlar ve düşünsel yönelimler hakkında izleyen metinleri okurken, toplum tasarımlarını nasıl „konumlandığınızı“ aklınızda tutmanız olacaktır.

Aşağıda, liberalizmin, muhafazakârlığın, sosyalizmin ve sosyal demokrasinin toplum tasarımları kısaca tanıtılacak. Toplum modellerini özetleyerek anlatmak her ne kadar tehlikeli olsa da, söz konusu akımların temel argümanlarıyla yetineceğiz. Her tanıtımın sonunda „gerçekçilik seçeneği“ ilgili notlar yer alacak.

Burada sadece ana hatlarıyla bir tasvir mümkün olduğu için, tanıtılan her bir modelin ardından, konuyu daha kapsamlı ele alan metinler belirtilecek.

3.2. Liberal görüşler

Liberal görüşler piyasayla demokrasi arasındaki ilişkide serbest piyasanın önemini vurgular ve ağırlığı girişim özgürlüğüne verir. Demokratik kararlar büyük ölçüde düzenleyici devletle sınırlıdır ve devletin tek işlevi, serbest piyasanın güvencesini sağlamak olmalıdır. Liberal argümanların bazı temel varsayımları şunlardır:

- Piyasa asıl olarak kendi kendini düzenler, bunu da, maddi ve düşünsel malların arzının toplumsal talebe göre yönlendirmesini sağlayarak yapar.
- Eşitlik ve dayanışma karşısında özgürlüğün, toplum karşısında bireyin mutlak önceliği vardır.
- Özgürlük dolaysız olarak piyasa üzerinden gerçekleşir. Bu yüzden, piyasanın özgürlüğünün (önemli ölçüde) sınırlanması, genel olarak özgürlüğün sınırlanmasıyla özdeş tutulmalı ve reddedilmelidir.
- Devlete düşen görev, piyasa için güvenli bir ortam sağlayacak koşulları oluşturmak ve insanların kendi kusurları olmaksızın zor duruma düşmelerine yol açabilecek sosyal risklere karşı, asgari düzeyde, ancak temel hak olarak talep edilmeksizin, güvence sunmaktır. Sınırları dar çizilmiş bu siyasal alan demokratik olarak düzenlenir. Devletin yetkisi, toplumun „düzenleyici çerçevesiyle“ sınırlıdır.
- İnsan anlayışı, aralarındaki farkların yaptıkları işlerden kaynaklandığı, „azami yarar sağlamayı hedefleyen“ insanların özgürlüğünü temel alır. Piyasadaki özgürlük, devletten özgür olmakla tamamlanır: Devlet, sadece, toplumun, insanların bağımsızlığına müdahale etmemesini güvence altına almalıdır. İnsanların özgürlükleri devlet tarafından korunmalıdır, ancak devletin kendisi de onların özgürlüğüne müdahale etmemelidir.
- Liberal görüşler, bağımsız bir merkez bankasından hareket eder ve merkez bankasının ana hedefinin, para değerinin istikrarını sağlamak olması gerektiğini belirtir („monetarizm“).

Liberalizm tarihsel olarak, oldukça erken bir zamanda burjuva toplumuyla birlikte gelişti. En etkili filozoflarından ve „kurucularından“ biri John Locke idi (1632–1704) (bkz. s. 11 vd.).

Liberalizmin klasik biçimi, devletin (ekonominin değil!) yapılanması alanında günümüzün sosyal demokrat argümanlarını büyük ölçüde etkilemektedir (bkz. aşağıda, s. 72 vd.).

Ancak 20. yüzyılın ilk yarısında yeni liberaller²⁰ söz almaya başladı ve Locke'un – tarihsel bağlamda incelendiğinde – dengeli tutumunu keskinleştirdi.

Friedrich August von Hayek (1899–1992) bir Avusturyalı ekonomist ve 20. yüzyılda liberazminin en önemli düşünürlerinden biriydi.

Hayek, serbest piyasanın en önde gelen savunucuları ve her türlü devlet müdahalesinin karşıtları arasında yer aldı. Bu yüzden, aynı zamanda, kararlı bir sosyalizm karşıtı olarak bilinir.

Örneğin Friedrich August von Hayek²¹, özgürlük ve demokrasinin ancak ve ancak, sınırsız özel mülkiyete ve rekabete dayanan bir iktisadi sistemde gerçekleştirilebileceğini savunuyor. Hayek'e göre toplum „kendiliğinden bir düzen“ olarak oluşur; bu düzende ekonomik özneler piyasa üzerinden özgürce

ilişkiye ve rekabete girer. Devletin görevi, sadece, bireyin, başkalarına karşı davranışının genel kurallarını tanımlamaktır (bkz. Conert 2002: 287). Bu durumda özgürlüğün ve demokrasinin uygulamada az sayıda insanın ulaşabileceği şeyler olması sorunu, Hayek'in „kendiliğinden düzeninde“ önem taşımaz. Dizginlenmemiş kapitalizmde birinin iktisadi özgürlüğünün, diğerinin iktisadi mahrumiyetine ve özgürlük yoksunluğuna bağlı olduğu da, ihmal edilebilir bir durumdur. Burada Hayek'in argümanlarını uzun uzun ele almayacağız. İyi ve ayrıntılı bilgileri Conert'te bulmak mümkün.

Yeni liberal argümanlarda iddiayla gerçekliğin arasındaki uyumsuzluk, Wilhelm Röpke'nin görüşlerinde de kendini gösteriyor. Wilhelm Röpke, liberalizmin, sosyalizmin zorba toplum biçimine karşı tek alternatif olduğu görüşünü savunuyor: „Kolektivizmi istemeyen“, diyor „piyasa ekonomisini istemek zorundadır [...]. Piyasa ekonomisiyse, piyasanın özgürlüğü, özgür fiyatlar ve esnek masraflar demektir, üreticilerin, talebin egemenliğine uyum sağlama yeteneği ve bağımlılığı demektir. Tekelin ve yoğunlaşmanın ve bütün ülkelere Penelope'nin peşindeki erkekler gibi yayılan çıkar gruplarının yarattığı anarşinin tam tersi demektir.

20 Metnin izleyen bölümlerinde „yeni liberal“ terimini, 20. yüzyılın ilk yarısındaki klasik liberalizmden hareket ederek ve onu izleyerek 1980'lerden itibaren gelişmiş olan kuramsal tutumlar için kullanıyoruz. Ancak son yıllarda siyasal solda „neoliberal“ kavramı genel olarak küçümseyici bir kavram, bir tür „genel mücadele kavramı“ olarak yerleşti. Yeni liberal görüşler hakkında ne düşünürsek düşünelim, günümüz toplumlarındaki her türlü olumsuz tezahürü „neoliberal“ olarak nitelemek tehlikeli bir tutum. Analitik açıdan gereken hassasiyetten yoksun bu akıl yürütme tarzından kaçınmak için burada „yeni liberal“ kavramını kullanıyoruz.

21 Ancak burada, von Hayek'in görüşlerinin bazı temel konularda diğer yeni liberal tasarımlardan (örn. toplumun yapılanması ve tarih tasarımı) belirgin olarak farklı olduğunu hatırlatmakta yarar var. Bu yüzden von Hayek çok etkili olmasına karşın yeni liberaller arasında bile ancak kısmen kabul gören bir kuramcıdır.

En tanınan yeni liberallerden biri: F. A. von Hayek

Yeni liberallere ikinci örnek: Wilhelm Röpke

Daha fazla

bilgi için:

F. A. von Hayek
(1946), *Der Weg in die
Knechtschaft* [Esarete
giden yol], Zürich.

W. Röpke (1942),
*Die Gesellschaftskri-
sis der Gegenwart*
[Günümüzün top-
lumsal krizi], Zürich.

W. Röpke (1946),
Civitas Humana.
Grundfragen der
Gesellschafts- und
Wirtschaftsreform
[Toplum ve ekonomi
reformunun temel
meseleleri], Zürich.

H. Conert (2002), *Zur*
*Ideologie des Neolibe-
ralismus – Am Beispiel*
der Lehre F. A. von
Hayeks [F.A von Hayek
öğretisinden hareketle
neoliberalizmin ideo-
lojisine dair], Conert,
S. 275–296 içinde.

D. Harvey (2007),
Kleine Geschichte
des Neoliberalismus
[Neoliberalizmin
kısa tarihi], Zürich.

Piyasa ekonomisi, reddedilen kolektivist ilkenin yerine, son derece farklılaşmış ve teknikleşmiş bir toplum için sahip olduğumuz yegane düzenleyici ilkeyi seçmemiz demektir, ancak bu ilkenin, iktisadi sürecin düzenlenmesini gerçekten sağlayabilmesi için, saptırılmaması ve tekeller tarafından yozlaştırılmaması gerekir” (Röpke 1946: 74).

Birçok liberal görüşte karşılaştığımız bir çelişki, burada belirgin olarak ortaya çıkıyor: Bir yandan (büyük ölçüde) kendi kendini düzenleyen, düzenleyici bir siyasetin zincirlerinden kurtulmuş bir piyasa savunuluyor. Ama öte yandan, tekellerin oluşumu şiddetle eleştiriliyor ve tekel yoluyla rekabetin ortadan kalkmaması için devletin denetimi talep ediliyor. Oysa bu, „serbest piyasa“ anlayışına zıt: Belli ki, piyasa, hiç de kendi başına düzenleyemediği engeller doğuruyor. Yönlendirici bir devlete pekâlâ ihtiyaç duyuluyor.

Ayrıca yeni liberal görüş, piyasanın özgürlüğü yoluyla bireylerin özgürlüğünün de yeterince sağlanmış olacağını varsayıyor; piyasa kapitalizminin fiili dışlayıcı etkileri ışığında pek de ayakta tutulamayacak bir varsayım.

En geç 1960’lardan beri, yeni liberal araştırma kurumlarından, siyaset danışmanlıklarından, ekonomi enstitülerinden ve lobicilerden oluşan geniş bir şebeke mevcut. Bu şebeke, 1980’lerin örn. Thatcher ve Reagan hükümetlerince uygulanan „neoliberal dönüşümüne“ küçümsenemeyecek katkılarda bulundu.²²

Yeni liberal görüşler genellikle sermaye sahibi olan ve hayatını güvenceye almış insanlardan destek görüyor (yani klasik biçimiyle eğitim ve ekonomi burjuvazisinin). Dolayısıyla, yeni liberalizm iki anlamda da seçkin bir toplum modeli: Hali vakti yerinde olan çevrelerde doğdu ve onların çıkarlarını savunuyor.

22 Bu „neoliberal şebekenin“ oluşumuna ilişkin okunmaya değer bir makale: Plehwe / Walpen 2001.

3.3. Muhafazakâr görüşler

Muhafazakâr görüş, tanımlanması en zor olanı. Bunun hem tarihsel, hem de sistematik nedenleri var.

Tarihsel olarak, muhafazakâr görüşler – adından da anlaşılacağı gibi – temeline, mevcut olana ve bunun korunmasına yöneliktir. Bu yüzden, bağımsız ve tarihsel sürekliliğe sahip bir fikri tespit etmek neredeyse olanaksızdır. Kısacası: Muhafazakârlar her zaman varolagelmişlerdir, ancak muhafazakârlığın sürekli bir fikriyatı olmamıştır.

Fransız Devrimi'nde ve 19. yüzyılın ilk üçte birlik dönemindeki restorasyon sırasında, muhafazakârlar, doğuştan gelen ayrıcalıkları ve soyluların çıkarlarını savundu. Alman Kayzer İmparatorluğu'nun oluşumu sırasında, Almanya'daki küçük devletlerden yanadılar, son döneminde ise Kayzer İmparatorluğu'ndan; Weimar Cumhuriyeti'nde büyük ölçüde Kayzer İmparatorluğu'nun restorasyonunu savundular ve demokrasiye karşı çıktılar. 1980'lerde daha ziyade yeni liberallerin klasik değerlerine yaslandılar ve 1970'lerdeki reformlardan geri dönülmesinden yana tavrı aldılar. Sürekliliği olan bir çizgiyi tanımlamak olanaksız.

Yine de – herşeyden önce günümüze yönelik olarak – muhafazakâr düşüncenin bazı belirleyici özellikleri dile getirilebilir:

- Muhafazakârlar genellikle ailevi değerlerden, bireysel sorumluluk ve çalışarak hak etme fikrinden hareket ederler. Gelenekler önemsendir.
- Devlet, genellikle, yansımasını ulusta bulan değerlerin oluşturduğu bir „üst düzene“ dayandırılır. Bu „üst düzen“, genel olarak, daha hiyerarşik bir düşünceyi ve toplumdaki (çalışarak başaran) seçkinlere olumlu bir bakışı da temellendirir. Böylece toplumsal eşitsizlik gerekçelendirilebilir hale gelir.
- Almanya'da – başka birçok ülkede de olduğu gibi – muhafazakâr düşünce Hıristiyanlığın çizdiği bir insan anlayışından hareket eder. Katolik toplum öğretisinin temel kuralları (hayırseverlik, sorumluluğu bizzat üstlenmek) birer değer olarak anılır.
- Birkaç yıldır „yeni burjuvalık“ kavramı (bkz. Buchstein / Hein / Jörke 2007: 201) muhafazakârlar tarafından kullanılmaktadır.
- Bu kavram, hayatını aile, dürüstlük, sadakat ve kibarlık gibi değerler üzerine kuran ve hem sivil toplumda, hem de mesleğinde sorumluluk üstlenen bir

*Muhafazakârlık:
mevcut olanı koru-
maya yönelik*

*Muhafazakâr düşün-
cenin temelleri*

„Yeni burjuvalık“

**Muhafazakârlık
konusunda daha
fazla bilgi içeren
çalışmalar:**

Udo di Fabio (2005),
*Die Kultur der
Freiheit [Özgürlük
kültürü], München.*

Edgar Jung (1932),
*Deutschland und
die konservative
Revolution [Almanya
ve muhafazakâr
devrim], München.*

Martin
Greiffenhagen
(1971), *Das
Dilemma des
Konservatismus
in Deutschland
[Almanya'da
muhafazakârlığın
çıkması], München.*

yurttaşı tanımlar. Örneğin Udo di Fabio şöyle demektedir: „Bugün burjuva olmak, zorluklarla zevkleri, sevgiyle kavgayı, feragatle refahı biraraya getirebilmek, özgürlüğü en başta bağlanabilme özgürlüğü olarak, başarıyı da kendi çabasının sonucu olarak algılamak, bu arada, bağlanmayı ve çabayı da mutlaklaştırmaksızın, ölçüyü kaçırmadan zevk almak demektir. Burjuva olmak, tüm bireysel farklılıklar bir yana, herkesin ve zayıf ve yardıma muhtaç olanların durumunu da her zaman göz önünde bulundurmak, yani özgürlüğün ve eşitliğin yanında kardeşliği de yaşatmak demektir“ (di Fabio 2005: 138 vd.). Demek ki yeni burjuvalık kavramında, asıl olarak bireylerin ahlakına çağırıda bulunan bireysel bir özgürlük kavramı yansımaları buluyor. Bu, sosyalist, sosyal demokrat ve liberal insan anlayışından belirgin olarak farklı.

- 1980'lerden beri ve Helmut Kohl'un yönetimindeki federal hükümet tarafından temsil edilen „düşünsel-ahlaki dönüşümle“ birlikte, muhafazakârlık için, bir yandan Hıristiyan-muhafazakâr bir insan anlayışından, öte yandan iktisadi liberalizmden oluşan bir karışım ortaya çıktı. Angela Merkel'in federal hükümetinden bu yana ise, daha ziyade sosyal demokrat öğeler ve düşünce tarzları (zayıflatılmış ve değiştirilmiş halleriyle de olsa) muhafazakâr fikirlere ilave edildi. Bu, zaman zaman – özellikle aile politikası konusunda – CDU içinde „modernler“ ve „muhafazakârlar“ arasında ciddi bir çatışma potansiyeli yarattı.

Demek ki, özellikle muhafazakârlıkla ilgili olarak, bir siyasal partiye belirgin bir aidiyetten ve fikirlerde tarihsel süreklilikten söz etmenin zor olduğunu tespit edebiliriz.

Muhafazakâr fikirlerin hedef grubu ise daha belirgin olarak tarif edilebilir: Burada özellikle iyi eğitim görmüş, gelir düzeyi yüksek kesimler ve (asıl olarak Katolik) kilise çevreleri söz konusudur.

3.4. Sosyal demokrasi ve demokratik sosyalizm

Bir düşünce modeli olarak demokratik sosyalizm ve siyasal güç olarak sosyal demokrasi uzun bir (düşünsel) geleneğe sahip ve bu gelenek, işçi hareketinin oluşmasıyla sıkı bir bağlantı içinde. Muhafazakâr ve liberal düşünce biçimlerinden farklı olarak bu siyasal düşünce modeli, içinde büyük bir dönüşme yeteneği barındırdığını kanıtladı. Söz konusu düşünce modelinin bilincine, kendi tarihselliği hep kazılıydı. Bu yüzden, bu toplumsal akımın fikir tarihine göz atmakta yarar var.

Düşünce modelinde tarihsel gelişme

3.4.1. İşçi hareketinin düşünsel öncüleri

„Demokratik sosyalizm fikir olarak ne zaman oluştu?“ Cevaplanması hiç de kolay olmayan bir soru. Örneğin Hermann Duncker şu saptamayı yapıyor: „Sosyalizm tarihi insanlığın tarihiyle başlar“ (Duncker 1931:9). Kimileri, sosyalist düşünceyi ilk Hıristiyanlığa bağlıyor. Yine başkaları, Fransa ya da İngiltere’deki erken dönem sosyalistlerinden sözediyor.

„Sosyalizm“ fikir olarak ne zaman etkili oldu?

İşte böylece tarih içinde dolanılıyor ve her seferinde yeni başlangıç noktası bulunuyor. Bütün bu görüşlerin tabii ki dayandığı nedenler ve haklı oldukları yönler var. Yine de, yanıltıcı bir soru bu, çünkü bir fikrin ne zaman doğduğundan çok daha önemlisi, ne zamandan itibaren ve neden belirleyici bir etkiye sahip olduğudur.

Bu soruyu cevaplamaksa, oldukça kolay: Sosyalizm düşüncesi, işçi hareketiyle birlikte etkili hale geldi – Almanya’da, 19. yüzyıldaki sanayileşmeyle.

Burada kapsamlı bir fikir tarihi anlatımını amaçlamaksızın, belirleyici dönüşüm ve atılım noktalarını kısaca tanıtacağız.

1848’den 19. yüzyılın sonuna kadar: siyasal akımın oluşumu

1848 sadece Almanya’da burjuva devriminin olduğu yıl değil, aynı zamanda *Komünist Partisi Manifestosu*’nun ortaya çıktığı yıldır; Karl Marx ve Friedrich Engels talep üzerine yazılan bu metni birlikte kaleme aldılar.

İlk kez bu kadar anlaşılır bir dille işçi hareketinin programı formüle ediliyordu.

Bu siyasal programın kuramsal temellerini özellikle Karl Marx izleyen yapıtlarında destekledi. O dönemin düşünce modeli olarak sosyalizmin temel varsayımları buradan çıkarsanabilir:

Karl Marx (1818–1883) eşine ender rastlanır bir toplumbilimci, iktisatçı ve 19. yüzyılın en önemli filozoflarından biriydi.

Özellikle kapitalizm hakkındaki ekonomik çözümleri halen özel bir öneme sahiptir; bu çalışmalar, gerek onu eleştirenlerin, gerekse birçok savunucusunun basitleştirici aktarımlarının çok ötesinde bir değer taşır.

Eşitlikten ve özgürlükten yoksunluk

- Marx, kapitalizmin (piyasa kapitalizminin), az sayıda „özgür“ insana karşılık, çok sayıda insanın eşitsiz ve özgürlükten yoksun koşullarda yaşamasına yol açtığını varsayıyor. Bir tarafta sermaye sahipleri, öteki tarafta, sermayeye sahip olmayanlar ve bu yüzden çalışma güçlerini ücretli işte satmak zorunda kalanlar yer alıyor. Piyasa kapitalizmi, işçilerin aldığı ücretin, ürettikleri değerin karşılığına eşit olmaması üzerine temelleniyor. Böylece sermaye sahipleri giderek daha fazla sermaye birikimi sağlayabiliyor. Bu bağlamda, sermaye sahiplerinin gerçek kişiler, büyük sermaye şirketleri ya da büyük finansörler olması önem taşıyor.
- Sermaye sahiplerinin rekabetinin ve rakiplerinden daha ucuza üretmeyi sağlayacak yeni üretken yatırımlar yapmak için daha fazla sermaye biriktirmek zorunda olmalarının yarattığı sürekli baskı, yani bu kısır döngü, işçilerin çalışma koşullarını ağırlaştıracak ve – yoksulluğun yanında – üretim olanaklarının aşırı kapasitesi ortaya çıkacak. Bu durumda mallar paraya çevrilemeyecek ve sermaye yatırıma dönüşmeyecek ya da aşırı üretim krizlerinde sürüm piyasalarının eksikliği yüzünden yok olacak. Marx'ın, iktisadi krizlerin kapitalist sistemin (piyasa kapitalizminin) temel (ve zorunlu) bir unsuru olduğunu düşünmesinin nedeni – kabaca – bu.
- Kapitalizmin (piyasa kapitalizminin) sistematik bir sonucu olarak görülen eşitsizlik ve özgürlük yoksunluğu, bütün insanların aynı özgürlüğe sahip olması talebiyle çelişir.
- Dolayısıyla demokrasi talebi, ancak, üretim araçlarının mülkiyeti toplumsallaştırılır ve sermayenin kullanımıyla ilgili kararlar demokratik yapılar üzerinden verilirse, gerçekleştirilebilir. Özel mülkiyet ise, – çoğu zaman varsayıldığının tersine – toplumsallaştırmanın dışında tutulur.

Rekabet ve işçiler üzerinde baskı

- Marksist insan anlayışı asıl olarak bir farklılığa dayanır: İlke olarak, özgür, eşit ve dayanışmacı insanlar, eşitsiz, özgür olmayan ve sadece yararı azamileştirmeye yönelik bir sistemde yaşamaktadırlar. Böylece insan anlayışı güçlü bir normatif iddia içermektedir.
- Marx ve Engels'in kuramları – başka kuram ve öğretilerin yanında – işçi hareketi için önemli bir hareket noktası oluşturur.

Yine de bu siyasal programın etkisi son derece sınırlı kaldı; bunun nedenlerinden biri de, muhtemelen, Marx ve Engels'in, çözümlenmelerinde bazı temel öğeleri göz önünde bulundurmamış ya da bulunduramamış olmalarıdır. Bunlar arasında, en başta, sos-yalızmin devletle ilişkisinin nasıl olabileceği sorusunun cevaplanması gelmektedir.

Ferdinand Lassalle (1825–1864) 1863 yılında Leipzig'de „Genel Alman İşçi Derneği'nin“ (ADAV) kuruluşunda çok önemli bir rol oynadı.

Das System der erworbenen Rechte [Kazanılmış haklar sistemi] adlı yapıtında demokratik bir devlet anlayışını savundu.

Tam da bu sorular, Ferdinand Lassalle için önemli bir çıkış noktası oluşturdu. Düşüncelerinin önemli özelliklerinin bir kısmını şöyle sıralayabiliriz:

Lassalle her türlü devlet ve hukuk sisteminin insanın özgürlüğünden

hareket etmesi gerektiğini savunur. Buradan çıkardığı sonuç, temel alınan yasanın, tüm halkın adalet bilincinin ifadesi olması gerektiğidir.

Bu devlet anlayışında, devlet, özgür insanların biraraya gelişi olarak düşünülebilir. Prusya devletinin ve birkaç yıl sonra kurulan Alman Kayzer İmparatorluğu'nun monarşik-hiyerarşik bir yapıya sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu ifade bir meyan okumadır.

„Devletin işlevi, bu özgürlük gelişimini, insan soyunun özgürlüğe bu gelişimini tamamlamaktır. Yani devletin var olma nedeni, kişinin sadece kişisel özgürlüğünü ve malını korumak değildir ve burjuvazinin savına göre, daha devlete dahil olurken bu özgürlüğe sahiptir insan; devletin var olma nedeni, bu biraraya geliş sayesinde, insan tekini, kendi başına hiçbir zaman ulaşamayacağı hedeflere ve varoluş basamaklarına ulaşabilecek hale getirmektir, insanlara, hiçbirinin tek başlarına elde edemeyecekleri bir eğitim, güç ve özgürlük bütünlüğüne ulaşma yeteneğini kazandırmaktır.“ (Lassalle 1987: 222 vd.).

Lassalle ve ADAV'ın kuruluşu

Lassalle'in görüşleri

Lassalle'ın temel talepleri

Lassalle, devletin var olma nedenini „insan soyunun özgürlüğe eğitilmesi ve geliştirilmesi“ olarak görür. Dördüncü kesimin yani işçi kesiminin önemi, tam da bu devlet düşüncesinde yatmaktadır. Bu yüzden temel talepler, genel ve doğrudan seçim hakkı ve işçi birliklerinin kurulması yoluyla özgürleşme olmuştur. Bu birlikler – der Lassalle – devlet yardımıyla kurulmalıdır.

Lassalle böylece daha o dönemde, sosyal demokrasi ve demokratik sosyalizmin iki ana çıkış noktasını tartışmaya açmıştı: Birincisi, demokratik devlet ve bu devleti mümkün kılacak sosyal koşullar konusu, ikincisi, işçilerin çıkarlarını savunmak için en iyi stratejinin hangisi olduğu.

August Bebel ve Wilhelm Liebknecht

Lassalle tarafından ortaya atılan devlet fikrine eleştiri önemli isimlerden geldi: Wilhelm Liebknecht ve August Bebel. Eleştirilen ana nokta, Lassalle programının yetersizliğiydi: Basın, toplanma, örgütlenme özgürlüğü ve devletin temelden dönüştürülmesi olmaksızın, işçilerin çıkarları devlet içinde ve devlet tarafından savunulamazdı.

Wilhelm Liebknecht (1826–1900) ve **August Bebel** (1840–1913) 1869 yılında Eisenach'da Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin en önemli kurucularıydı. Ayrıca (Kuzey Alman) Reichstag'ın ilk sosyal demokrat milletvekilleriydiler (1867–1870). Liebknecht 1890'dan itibaren *Vorwärts*'in [İleri] de yazarlığı müdürüydü.

1875'te Gotha'da genel kurulda birleşme

1875 yılında Genel Alman İşçi Derneği ve Sosyaldemokrat İşçi Partisi, Gotha'da Almanya Sosyalist İşçi Partisi adı altında birleşti. Böylece Alman Kayzer İmparatorluğu'nda sosyal demokrasinin daha da yaygınlaşmasının temeli – Bismarck'ın Sosyalistler Yasaları'na da muhalefetle – atılmış oldu. Ancak temel uzlaşmazlıklar bu süre içinde de alttan alta devam etti, daha sonra yeniden alevlendi ve işçi hareketinin bir kez daha bölünmesine neden oldu.

3.4.2. İşçi hareketinin bölünmesi

1890'lardan başlayarak sosyal demokrasi içinde, kuramsal bir konu çevresinde dönen bir tartışma ortaya çıktı: Kapitalizm, işçi hareketinin proleter sınıf mücadelesıyla kapitalizmi aşip sosyalizme ulaşabileceği (nihai) bir krize girecek mi? Ayrıca bu, sosyal demokrasinin stratejisi için ne anlama gelir?

Bu „revizyonizm tartışmasında“ kabaca üç kampı birbirinden ayırabiliriz (bu konuda bkz. Euchner/Grebing ve diğer yazarlar, 2005: 168; Grebing 2007: 66–94).

Karl Kautsky (1854–1938) SPD'nin kuramsal ağırlıklı *Die neue Zeit [Yeni Zaman]* adlı gazetesinin kurucusu ve yayıncısıydı. Kautsky, Marksist toplum çözümlemesinin SPD içinde yerleşmesine önemli katkılarda bulundu. Eduard Bernstein ile birlikte, Erfurt Programı'nın ana yazarıydı.

Karl Kautsky ve August Bebel çevresindeki bir grup, parlamento çoğunluklarıyla ve iyi örgütlenmiş bir işçi sınıfıyla sosyalizme geçilebileceğini ummakla birlikte, Kayzer İmparatorluğu'nun radikalleşen siyasetinin ve emperyalist ve savaşçı

yöneliminin, direnişi ve kitlesel grevlerle parlamento dışı bir siyaseti zorunlu kılabileceğini saptıyordu. İşçi hareketinin mücadele gücü, sosyalizme geçişi sağlayabilirdi.

Eduard Bernstein (1850–1932) sosyal demokrasi içinde „revizyonistlerin“ en etkili temsilcilerinden biriydi. 1899'da yayınlanan *Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie [Sosyalizmin önkoşulları ve sosyal demokrasinin görevleri]* adlı eserinde Marksizmi eleştirel bir gözle ele aldı. Bernstein – Karl Kautsky'le birlikte – 1891 Erfurt Programı'nın en önemli yazarlarından biriydi.

Bu tarih anlayışının yanında, revizyonizm adı altında, büyük ölçüde Eduard Bernstein'in damgasını taşıyan ve istatistik veriler aracılığıyla Marx'ın öğretisini sınılamaya çalışan bir akım oluştu. Bu yorum, nihayet, toplumda ve kapitalist devlette reformların mümkün olduğu sonucuna ulaştı. Ayrıca kapitalizm kendiliğinden çökmeyecekti;

kapitalizm içindeki krizler artmayacak, tersine azalacaktı. Sendikaların ve kooperatiflerin güçlenmesi yoluyla toplumda reformlar yapılabilir, böylece sosyalizm geliştirilebilirdi. Sendikacı Adolph von Elm revizyonist programın özünü şöyle ifade ediyordu:

„Evrim yoluyla devrim – ilerleyen demokratikleşme ve toplum bünyesinin sosyalleşmesi yoluyla kapitalist toplumun sosyalist topluma tamamen dönüştürülmesi: Özetle, parti içindeki revizyonistlerin görüşü budur.“

(Alıntı kaynağı Euchner/Grebing ve diğer yazarlar, 2005: 171)

Kuramsal tartışma ve üç ana kamp

Karl Kautsky ve August Bebel çevresindeki grup

Revizyonistler, örn. Eduard Bernstein

Rosa Luxemburg Bernstein'a karşı çıkarak, kapitalizmin, sürekli rekabete dayanan iç yapısından dolayı sermaye sahiplerinin egemenliğinde olduğunu belirtti.

Kapitalist üretim tarzı sürekli bir genişlemeye ve daha önce kapitalist olmayan alanların işgaline ihtiyaç duyuyordu. Devrimle reform arasındaki ayırımı da itiraz etti Rosa Luxemburg:

Rosa Luxemburg (1871–1919) Polonya ve Litvanya Krallığı Sosyal Demokrat Partisi'nin kurucularındandı. 1899'da Berlin'e geldi. SPD içindeki solun önemli kuramcılarından biriydi; katkılarına bir emperyalizm kuramı da dahildir. 1918'de KPD'nin kurucuları arasında yer aldı. 1919'da milis subayları tarafından öldürüldü.

„Sosyal demokrasi için, sosyal reformlar ve çalışan halkın durumunun düzeltilmesi uğrunda mevcut olanın alanında verilen gündelik pratik mücadele, demokratik kurumları tek yola, proleter sınıf mücadelesine yönlendirme ve nihai hedefe, yani siyasal iktidarın ele geçirilmesi ve ücret sisteminin lağvedilmesine ulaşma mücadelesidir. Sosyal demokrasi için sosyal reformla sosyal devrim arasında ayrılmaz bir bağ vardır, burada sosyal reform araç, toplumsal dönüşüm ise amaçtır.“
(Luxemburg 1899: 369)

Rosa Luxemburg da parlamenter çalışmaları reddetmiyor, ancak sosyalizme ulaşmak için yeterli bulmuyordu. Bu yüzden parlamento dışı işçi hareketini de gerekli görüyordu.

İşçi hareketi ve SPD içindeki bu üç akım, özellikle Kayzer İmparatorluğu'nun oluşturduğu dış baskı altında birarada tutulabildi. SPD çoğunluğunun savaş kredilerini onaylaması, USPD ve SPD'nin bölünmesi ve nihayet Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve demokratik toplumun nasıl kurulacağı tartışmasının doğmasıyla, işçi hareketi bölündü.

1919 ve Weimar Cumhuriyeti'nin kurulması

1919'da SPD Weimar Cumhuriyeti'nin ilk hükümetini kurdu. Bu sırada muhafazakâr, milliyetçi ve reaksiyoner güçlerin olduğu gibi, komünistlerin de direnişiyle karşılaştı. Toplumsal solun, ilk kez siyaseti biçimlendirebilmesinden doğan bu tarihsel fırsat, bir kez daha sosyalist tartışmalardaki kırılma noktalarını belirginleştirdi.

Komünistlerin ve sosyalistlerin bir kısmı, işçi ve asker konseylerinin olduğu bir devleti savunurken, sosyal demokratların çoğu, temsili demokrasinin kurulmasına katıldı ve bu temsili demokrasiyi 1920'lere kadar biçimlendirmeye devam etti.

Sosyal demokrat görüş açısından Fritz Naphtali şöyle ifade ediyordu bu tutumu:

„Kapitalizmin henüz tamamıyla özgür olduğu dönemde, örgütlenmemiş kapitalizmin tek seçeneği, ekonominin bir bütün olarak sosyalist örgütlenmesiymiş gibi görünüyordu. [...] Zamanla, kapitalizmin yapısının değiştirilebilir olduğu ve kapitalizmin, kırılmadan önce bükülmesinin de mümkün olduğu ortaya çıktı.“ (Naphtali 1929; alıntı kaynağı Euchner/Grebing ve diğer yazarlar, 2005: 305).

Özetle, tartışma, devrimle reform arasındaki mesafeden kaynaklanıyordu. Bir tarafta („devrimcilerde“), yeni bir topluma ulaşabilmek için, mevcut mülkiyet ilişkilerinin ve devlet biçiminin yıkılması gerektiği düşüncesi hâkimken, reformist görüş, çağdaş toplumun ve devlet biçiminin, sürekli reformlarla demokratik sosyalizme doğru geliştirilmesini savunuyordu.

Bu farklı düşünceler, farklı devlet modellerinde de yansımaları buluyordu:

Farklı tarih anlayışları

Şekil 6: Konseylar sistemi ve „örgütlenmiş kapitalizm“

SPD'nin ortaya attığı „demokratik sosyalizm“ fikri, parlamenter demokraside ve siyasal ve ekonomik alanların birbirinden ayrılmasında temelleniyordu. Her iki alanda da – gerek siyasal, gerekse ekonomik – işçilerin ve toplumun genelinin yararına bir demokratikleşme sağlanmalıydı. „Demokratik sosyalizmle“ kastedilen, işçilerin güçlü aktörlerinin (sendikalar, işyerinde ve şirketlerde yönetime katılma) mevcut olduğu sosyalist ekonomiyle parlamenter demokrasinin, girift bir ilişkiler ağı içinde, birbirini bütünlemesi ve etkilemesiydi.

1959 Godesberg
Programı: „Mümkün
olduğu kadar
rekabet – gerekli
olduğu kadar plan!“

1959'da Almanya'da SPD'nin Godesberg Programı „serbest piyasa“ için sosyal demokrasinin temel formülünü buldu: „Mümkün olduğu kadar rekabet – gerekli olduğu kadar plan!“ (Dowe/Klotzbach 2004: 332). Burada dile getirilen görüş, „yeni bir iktisadi ve toplumsal düzen“ olarak „demokratik sosyalizmi“ savunmaya devam ederken, aynı zamanda, piyasa kapitalizmini, büyük ölçüde düzenlenmiş bir biçimde, siyasetin belirleyiciliğine tabi olmak şartıyla kabul ediyordu. Böylece sosyal demokrasi, Sovyetler Birliği'nde uygulanan türde bir plan ekonomisinden de ayrılıyordu.

3.4.3. Devlet sosyalizmine karşı demokratik sosyalizm

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, demokratik sosyalizme yönelen SPD ile devlet sosyalizmi anlayışları arasındaki farklılık daha belirgin olarak ortaya çıktı. 1959 yılının Godesberg Programı'yla birlikte SPD dünya görüşü olarak Marksizmi resmen terketti, ancak Marksizmin tüm analizlerini ve dolayısıyla „doğal bir zorunluluk“ olarak sosyalizm yönünde bir gelişme fikrini terketmedi. Sosyalizm, artık, farklı dinsel ya da felsefi motiflerle gerekçelendirilebilen bir „sürekli görev“ olarak tarif ediliyordu. Demokratik sosyalizmin kaderi için üç temel değer, „özgürlük, adalet ve dayanışma“, merkezi bir öneme sahipti. Sosyal demokratlar, bu temel değerlerden hareketle, ana taleplerini, örneğin özgürlük ve demokrasinin kayıtsız şartsız savunulması talebini geliştirdiler:

„Özgürlük olmaksızın sosyalizm olamaz. Sosyalizm ancak demokrasiyle gerçekleştirilebilir, demokrasi ancak sosyalizmle mükemmelleştirilebilir.“

(Sosyalist Enternasyonal'in ilkesel açıklaması, Frankfurt am Main 1951, alıntı kaynağı Dowe/Klotzbach 2004: 269)

Demokratik sosyalizm, bu özgürlük anlayışından hareketle totaliter rejimlerle, bu arada – ve özellikle – Doğu Bloku'nun halk demokrasisi olarak adlandırılan rejimleriyle arasındaki sınırı her zaman belirgin olarak çizdi.

3.4.4. Günümüzde SPD – yeni sorunlar, yeni cevaplar

İşçi hareketinin tarihine bakış, devletin ve toplumun işlevi konusundaki stratejik tartışmayı sergiledi. Bugün de, „demokratik sosyalizm“ SPD için tayin edici bir vizyon olmayı sürdürüyor ve SPD bu vizyonun gerçekleştirilmesini kendisine görev biliyor. Bu vizyonu, özgürlük, eşitlik ve dayanışmanın gerçekten egemen olduğu bir toplumla eşanlı olarak görmek gerekir. SPD'nin eylem ilkesi – Hamburg Programı'nda belirtildiği üzere – „sosyal demokrasi“ olmalıdır. Demek ki burada demokratik sosyalizme demokratik kararlar aracılığıyla ulaşılması ve siyasal, ekonomik ve kültürel temel hakların uygulamaya geçirilmesi kastediliyor.

„Bizim tarihimiz demokratik sosyalizm fikrinin damgasını taşır, temel haklarımızın uygulamaya geçirildiği, özgür ve eşit insanlardan oluşan bir toplum fikrinin. Bu fikir, ekonominin, devletin ve toplumun, her insan için yurttaş haklarının, siyasal, sosyal ve iktisadi temel hakların garantiye alındığı, tüm insanların sömürsüz, baskısız ve şiddetsiz, yani sosyal ve insani açıdan güvenlik içinde bir hayat sürdürebilecekleri bir düzene sahip olmasını talep eder. Demokratik sosyalizm bizim için, özgür, adil ve dayanışmacı bir toplum vizyonu olarak varlığını sürdürmektedir; bu vizyonun gerçekleştirilmesini sürekli bir görev kabul ediyoruz. Eylemimizin ilkesi sosyal demokrasidir.“ (Hamburg Programı 2007: 16 vd.)

Bugün sosyal demokrasi, piyasaların süregelen küreselleşmesi karşısında, mali piyasaların etkisine ve istihdam piyasasındaki değişimlere cevap vermek ve piyasa kapitalizmiyle demokrasi arasında yeni bir dengeyi nasıl tasarlayacağını belirlemek gibi zorlu bir görevle karşı karşıya. Başka bir ifadeyle: Bu koşullarda „demokratik sosyalizme“ nasıl ulaşılabileceğinin düşünülmesi gerekiyor. Sadece yeni soruların değil, bunlara ilk cevapların da ortaya çıktığını, SPD'nin Hamburg Programı ortaya koyuyor (ayrıca bkz. 6. bölüm).

*Vizyon olarak
demokratik
sosyalizm – eylem
ilkesi olarak sosyal
demokrasi*

*Bugünün zorlu
görevi*

Eşgüdümlü ekonominin ve temsili demokrasinin, siyasetin önceliğiyle pekiştirilmesi, SPD'nin Hamburg Programı'nda da ele alınıyor ve geleceğe yönelik bir gereklilik olarak Avrupa ve dünya ölçeğinde de değerlendiriliyor:

„Piyasaların siyasal düzenlemeye ihtiyacı vardır – küreselleşme çağında bunun ulusal sınırları aşan bir çerçevede yapılması gerekir. Bizim savunduğumuz şudur: mümkün olduğu kadar fazla rekabet, gerekli olduğu kadar düzenleyici devlet.“
(Hamburg Programı 2007: 43)

Sosyal demokrat, liberal ve muhafazakâr düşünce modellerine daha yakından bakıldığında, bunların farklı seçenekler oluşturduğu ve parti programlarının, birbirinden ayırt edilemeyecek denli benzeştiği iddiasının geçersizliği görülüyor.

3.4.5. Değini: „Sol“ parti ve çelişkileri

„Sol“

1990'da Almanya'nın birleşmesiyle önce doğuda SED'nin (Sosyalist Birlik Partisi) devamı niteliğinde bir örgütlenme olarak, bir sol parti daha ortaya çıktı: PDS (Demokratik Sosyalizm Partisi). Aradan geçen zaman içinde bu parti WASG (Emek ve Sosyal Adalet Seçim Alternatifi) ile birleşerek „Die Linke“ (Sol) partisini oluşturdu ve Batı Almanya'nın bazı eyaletlerinde de başarılı oldu.

„Sol“ partinin konumunun belirlenmesi son derece zor – halen birçok şey akış halinde. Dolayısıyla bu parti 2007'de sadece „program ilkeleri“ konusunda karara vardı, ancak henüz klasik anlamda bir parti programı kabul etmedi.

Program ilkeleri

Program ilkelerinde, „Sol“ parti de demokratik sosyalizmi benimsiyor:

„Demokrasi, özgürlük, eşitlik, adalet, enternasyonalizm ve dayanışma bizim temel değerlerimizdir. Bunlar, barış, doğanın korunması ve kadının özgürleşmesiyle ayrılmaz bir şekilde bağlıdır. Demokratik sosyalizmin fikirleri, Sol'un siyasal hedeflerinin geliştirilmesine ışık tutan temel fikirlerdir.

SOL siyasal eylemini, hedef, yol ve temel değerler arasındaki birliğe dayanarak belirler. Özgürlük ve toplumsal adalet, demokrasi ve sosyalizm birbirini gerektirir. Bireysel özgürlük olmaksızın eşitlik, söz hakkından mahrum kılınmaya ve başkalarının iradesine tabi olmaya yol açar. Eşitlik olmaksızın özgürlük, sadece

zenginlerin özgürlüğüdür. Başka insanları baskı altında tutan ve sömüren insan da özgür değildir. Kapitalizmi bir dönüştürücü süreç içinde aşmayı amaçlayan demokratik sosyalizmin hedefi, başkasının özgürlüğünün, kendi özgürlüğümüzün sınırı değil, koşulu olduğu bir toplumdur.”

(Sol partinin temel ilkeleri, 2007: 2)

Program ilkelerindeki ifadelerle ilaveten, „Sol“ partiyi ve programını tarif edebilmek için birkaç nokta daha dile getirilebilir:

- „Sol“ parti farklı siyasal unsurların biraraya geldiği bir harekettir ve eski SED kadrolarını, hayal kırıklığına uğramış eski sosyal demokratları, yeni toplumsal hareketlerin bazı kesimlerini, sendikacıları, protesto oyları kullananları, daha ziyade pragmatik davranan yerel politikacıları, komünistleri v.b. biraraya getirir. Bütün bu gruplar partiye birbirinden çok farklı toplum anlayışları taşımaktadır – yekpare bir düşünce modeli ya da çerçevesi (henüz) görülememektedir.
- „Sol“ parti kamuoyunda sıklıkla, protesto partisi olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, epeyce muğlaktır, zira iki boyutu kolaycı bir tarzda birbirine bağlar. Birincisi, „Sol“ partinin seçmenlerinin kimler olduğu konusudur. Bu sorunun cevabı Doğu ve Batı Almanya açısından halen büyük farklılık gösterir. İkinci boyut, siyasal strateji ya da siyasette belirleyici olma iradesidir. Bu konuda da, eyaletlerde ve federal düzlemde birbirinden çok farklı sonuçlara ulaşılır.
- Bugüne kadar „Sol“ ile ilgili kaleme alınmış bilimsel metinlerin sayısı azdır. „Sol“ bu metinlerde, son derece heterojen, üstelik kendi içinde çok çelişkili bir oluşum olarak değerlendirilmektedir. Bir yandan kendisini pragmatik, ılımlı ve modern olarak sunmakta, öte yandan, neredeyse siyasal aşırılıklar taşıyan ortodoks bir ideolojiye dayanmaktadır (bkz. Decker ve diğer yazarlar, 2007: 327). Bir yanda son derece ilkesel irade beyanlarının, öte yanda, çeşitli eyalet parlamentolarında uygulanan ve zaman zaman bu irade beyanlarıyla çelişen pragmatik hükümet politikasının yer aldığı büyük farklılık, bu izlenimleri olumlu görünmektedir.

„Sol“ olgusunun herhangi bir şekilde kalıcılık kazanıp kazanmayacağını, kazanırsa bunu hangi içeriklerle gerçekleştireceğini bekleyip görmek gerek. Ancak her koşulda, savunduğu fikirlerle siyasal bir tartışmaya girmek gerekli.

*„Sol“ partinin
özellikleri*

3.4.6. Sosyal demokrasinin insan anlayışı

Sosyal demokrasi için özgül bir insan anlayışı saptamak zordur. Sosyal demokrasinin insan anlayışı birçok kaynaktan beslenir ve gerekçelendirmesinde çoğulculuk içerir.

„Sosyal demokrasi-
nin insan anlayı-
şında“ farklı kaynak-
ların biraraya gelişi

Bu anlayış, bazı noktalarda işçi hareketi geneleğiyle, liberal kuramla, Hıristiyan ve Musevi öğretisiyle ve hümanist ve Marksist etkilerle kesişir. Liberalizmin yaptığı gibi, her bir insanın özgürlüğüne atıfta bulunur, ama – Marksist düşüncelerle benzerlik içinde – temel hakların uygulanmasının önündeki toplumsal engelleri de analiz eder.

Meyer ve Breyer *Die Zukunft der Sozialen Demokratie* (Sosyal demokrasinin geleceği) adlı kitapta, bir tablo halinde, liberter („yeni liberal“) insan anlayışıyla sosyal demokrasinin insan anlayışını birbirinden ayırt etmeye çalıştılar. Biz, karşılaştırma amacıyla, ayrı bir sütun olarak „sosyalist insan anlayışını“ da ilave ettik:

	„Liberter demokrasi“	„Sosyal demokrasi“	“Sosyalist demokrasi“
Antropoloji	kuşkucu antropoloji	gerçekçi antropoloji	normatif, ütopyik antropoloji
Özgürlük kavramı	negatif özgürlük kavramı	pozitif özgürlük kavramı	pozitif özgürlük kavramı
Davranış saikleri	Kendi çıkarı	kendisinin ve toplumun çıkarı	kendi çıkarı olarak toplumun çıkarı
İnsan anlayışı	akılcı hesaplar yapan egoist	anlaşmadan yana kişi	mücadeleci ve geleceğin „yeni insanını“ hedefleyen kişi

Kaynak: Meyer / Breyer 2005: 33 – son sütun T. Gombert'ten ilave

Daha fazla bilgi için:

Walter Euchner,
Helga Grebing
ve diğer yazarlar
(2005),
*Geschichte der
sozialen Ideen in
Deutschland.*

Bu tür tablolar büyük ölçüde basitleştirici olsalar da, bir eğilimi ortaya koyuyor:

- Liberal kuramlar – genellikle – insanın davranışlarının saikinin „kendi çıkarı“ olduğu savına dayanır. Bu öz çıkarın hayata geçebilmesi için başkalarına (ve devlete) karşı korunması gerekir ve böylece herkese „yararın azamileştirilmesi özgürlüğü“ tanınmış olur.
- Sosyalist kuramlar, insana yaraşır bir topluma „yeni insanlar“ (bu konuda bkz. Adler 1926 ve Heinrichs 2002: 308–314) üzerinden ulaşmayı amaçlamada uzun bir geleneğe sahiptir. Buna göre, insanlar, tarihsel olarak kapitalist toplum ve toplumsal eşitsizlik yüzünden o kadar yozlaşmıştır ki, toplumun yararını kendi esenlikleri olarak görme ve dayanışma içinde savunma yetenekleri dumura uğramıştır. Dolayısıyla, eğitim ve öğretimin görevi, toplumsal yaşam koşullarıyla özgür ve dayanışmacı insan talebi arasındaki farkı (birlikte) aşmak olmalıdır.
- Sosyal demokrasinin insan anlayışı – en azından Meyer/Breyer’in görüşüne göre – bir denge sağlamaya, bunu da, bireysel çıkarla toplumun esenliğini uyumlu kılarak yapmaya çalışır. Dolayısıyla burada „haklı çıkarların“ denge-lenmesi düşüncesi söz konusudur.

*Sozialismus –
Katholische
Soziallehre –
Protestantische
Sozialethik.
[Almanya’da
sosyal fikirler
tarihi. Sosyalizm
– Katolik toplum
öğretisi – Protestan
toplum ahlakı]
Ein Handbuch, 2.
baskı, Wiesbaden,
s. 13–595.*

*Thomas Meyer
ve Nicole Breyer
(2005), Die Zukunft
der Sozialen
Demokratie, [Sosyal
demokrasinin
geleceği], Bonn.*

*Dieter Dowe ve
Kurt Klotzbach
(yay.) (2004),
Programmatische
Dokumente
der Deutschen
Sozialdemokratie,
[Alman sosyal
demokrasininin
programatik
belgeleri]
4. güncellenmiş
baskı, Bonn.*

4. THOMAS MEYER'İN SOSYAL DEMOKRASİ KURAMI

Bu bölümde

- Thomas Meyer'in *sosyal demokrasi kuramı* tanıtılacak;
- piyasa kapitalizmiyle demokrasi arasındaki hem gerilimli, hem de birbirini karşılıklı olarak besleyen ilişki tanıtılacak;
- liberal, liberter ve sosyal demokrasinin temel farklılıkları ele alınacak;
- temel değerler, temel haklar ve araçlar arasındaki ilişki açıklanacak;
- negatif ve pozitif özgürlük hakları arasındaki ayırım geliştirilecek ve devletin yükümlülükleri tartışılacak.

Daha önceki bölümlerde ele alınan temel haklarla ilgili tartışma ve farklı toplum modellerine bakış, sosyal demokrasinin bir düşünce geleneğine sahip olduğunu gösterdi. Bu kavram, diğer düşünce modellerinden ayrılıyor ve öylesine bir karmaşıklık ortaya koyuyor ki, açıklanması için, adil bir toplumun gerçekleş-tirilmesinde temel değerler olan özgürlük, eşitlik ve dayanışmaya atıfta bulunmak da, liberalizm, muhafazakârlık ve sosyalizme atıfta bulunmak da yetmiyor.

Bu girişin başında *sosyal demokrasi kuramından* sözedildi. „Sosyal demokrasi“, hakkında tartışılabilmesi ve argüman olarak kullanılabilmesi için açık ve net olarak tanımlanmak zorundadır, denildi.

Sosyal demokrasiye dört bakış açısından sözedilmişti – bunlardan üçünü bir kez daha kısaca hatırlatmak istiyoruz:

Sosyal demokrasi nedir? Üç cevap

„*Sosyal demokrasi – bu kavramın adı üstünde değil mi? Demokrasinin her zaman toplumun tüm fertlerine açık olması ve sosyal dengeleri gözetmesi vaadini içeriyor mu? Zaten demokrasi başka nasıl olur?*“, diyor kimileri.

„*Sosyal demokrasi – Almanya'da zaten yok mu, biz bunu Almanya Modeli'nde sosyal piyasa ekonomisiyle uygulamadık mı?*“, diye soruyor berikiler.

„*Sosyal demokrasi – bu SPD'nin, yani Sosyal Demokrat Parti'nin meselesi, dolayısıyla sadece sosyal demokratları ilgilendirir, onların kuramıdır*“, diyor üçüncü bir grup.

Bu soruların – bir kuram pratik-siyasal açıdan ele alınırken – başlangıçta yeralmaları tabii ki yerinde. Yani, *sosyal demokrasi kuramını* siyasal olarak işe yarar kılabilmek için bu soruların cevaplanması gerek.

Birinci soruyu, yani „*Sosyal demokrasi – bu kavramın adı üstünde değil mi?*” sorusunu yukarıda cevaplamıştık: „*Sosyal demokrasi*” kavramının iyi açıklanması gerekli, çünkü bu konuda birbirinden çok farklı çağrışımlar var ve bunlar ancak birarada aydınlatılabilir. Ancak, kavram, daha başından, normatif bir çekirdeği, yani, sosyal demokrasiyi gerçekleştirmek sözkonusu olduğunda atıfta bulunabileceğimiz ortak kural ve normları içeriyor.

Temel değerleri incelerken, felsefi argümanların aydınlatıcı olabileceklerini, ancak normatif bir temel olarak – çoğul ve tartışmalı tanımlardan söz ettiğimiz için – yeterli olmadıklarını gördük. Yani bir *sosyal demokrasi kuramı* için hareket noktası olarak daha özgül bir normatif temel bulmak gerekiyor.

İkinci soru olan „*Sosyal demokrasi – Almanya’da zaten yok mu, biz bunu Almanya Modeli’nde sosyal piyasa ekonomisiyle uygulamadık mı?*”, özellikle ülkeler incelenirken (bkz s. 107 vd.) daha ayrıntılı ele alınacak. Ancak „gerilim alanında” gördük ki, 100 metrelik koşullarda olduğu gibi, „bir kereliğine sosyal demokrasi ipini göğüslemek” yetmez. Ayrıca, büyük bir çeşitlilik gösteren farklı toplum modelleri mevcut ve çeşitli çıkar grupları, şu ya da bu modele doğru „dümen kırmaya” çalışıyor. „Almanya modeline” ya da „sosyal piyasa ekonomisine” göndermede bulunmak da yeterli değil, çünkü bu gönderme, toplumsal siyasetin farklı aktörlerini görmezden geliyor.

Üçüncü ifade, yani „*Sosyal demokrasi – bu SPD’nin, yani Sosyal Demokrat Parti’nin meselesi, dolayısıyla sadece sosyal demokratları ilgilendirir, onların kuramıdır*”, epeyce kuşkuya yer bırakır bir düşünce.

„*Sosyal demokrasiye*” parti ve siyasal akım olarak atıfta bulunmak, akla yakın görünse de, doyurucu bir cevap olmayacaktır:

„Sosyal demokrasi, günümüzde kullanıldığı anlamıyla, her ikisi, hem demokrasi kuramının bir temel kavramı, hem de yön belirleyici bir siyasal programın adı. Her ne kadar bu iki kullanım arasında birçok karşılıklı ilişki olsa da, farklı türde geçerlilik iddialarına sahip, birbirinden belirgin olarak ayrılması gereken iki ayrı

olgudan bahsediyoruz. Sosyal demokrasi kuramı, ne normatif temellendirmelerinde, ne açıklayıcı rolünde, ne de farklı uygulama tarzlarını karşılaştırarak yaptığı değerlendirmelerde, önceden belirlenmiş siyasal aktörlere göre kurulmuştur, her ne kadar, bu kuramın uygulanması, ancak birtakım siyasal aktörlerin, kuramdan çıkarılabilecek pratik eylem programını savunmasıyla mümkün olsa da. Öte yandan, farklı siyasal aktörler sosyal demokrasi kavramını, kendi açılarından yararlı gördükleri yerlerde, program ismi olarak kullanabilirler. Bunu yaparken de, siyasal çabalarının sosyal demokrasi kuramıyla ne ölçüde örtüştüğünü, ya da bu kuramla uyum içinde olmaya çalışıp çalışmadığını pek umursamayabilirler.” (Meyer 2005: 12)

Bir düşünce modeli olarak sosyal demokrasi

Bir düşünce modeli olarak sosyal demokrasi ve bir siyasal parti (ya da akım) olarak sosyal demokrasi, bazı noktalarda kesişmekle birlikte, özdeş değildir. Bir düşünce modeli olarak sosyal demokrasi, norm ve değerleri, bunların temel haklara dönüştürülmesini ve çeşitli ülkelerdeki uygulamaları bilimsel yöntemler temelinde inceleme ve tutarlı bir açıklamaya kavuşturma savına sahip olmak zorundadır. Siyasal partilerin bu fikirleri benimseyip benimsemeyecekleri ise, ayrı bir konudur.

Bu yüzden, izleyen sayfalarda konu sosyal demokrasi değil, 1980’lerden ve 90’lardan bu yana sürdürülen tartışmalarda biçimlenmiş olan bir düşünce modeli olacaktır.

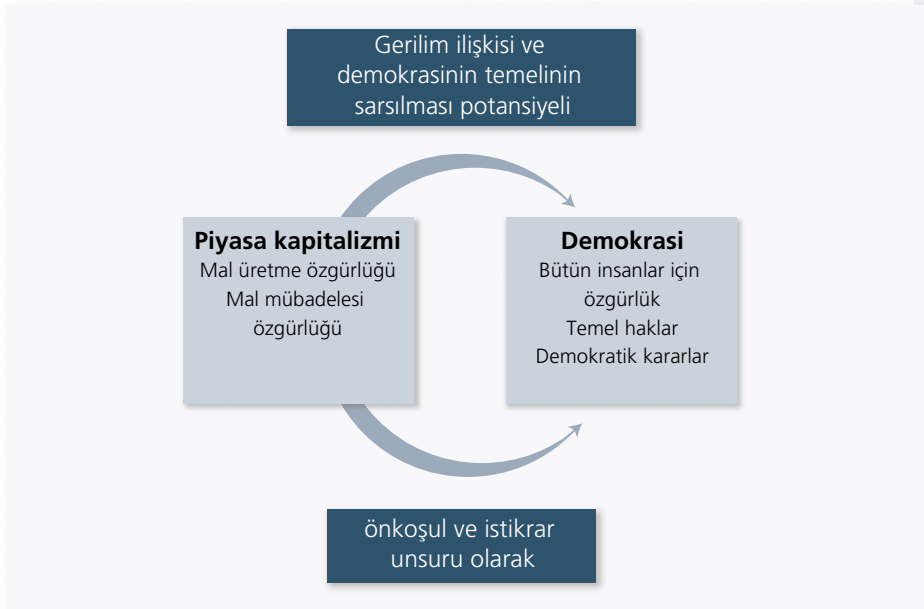
Burada çıkış noktası olarak, Thomas Meyer’in *Sosyal Demokrasi Kuramı*’nı (Theorie der Sozialen Demokratie) temel alıyoruz – bu kuramda, sosyal demokrasiye ilişkin söylemde belirleyici bir rol oynamış ve oynamakta olan çok sayıda farklı düşünce çizgisi biraraya geliyor.

4.1. Çıkış noktası

Meyer'in *Sosyal Demokrasi Kuramı*'nın çıkış noktası, demokrasiyle piyasa kapitalizmi arasındaki ilişkiye dair (yukarıda ele almış olduğumuz) soru.

Her ikisi de – hem demokrasi, hem de piyasa kapitalizmi – toplumsal sistemimizin, birbirleriyle gerilimli bir ilişki içinde gelişmiş olan iki temel özelliği olarak görülüyor.

İlk soru: Demokrasiyle piyasa kapitalizmi arasında nasıl bir ilişki vardır?

Şekil 7: Piyasa kapitalizmiyle demokrasi arasındaki ilişki

Meyer, kapitalizmle demokrasinin birbirlerini bir yönden tamamladıklarını, yani piyasa kapitalizminin, demokrasinin oluşması ve istikrarı için önkoşul işlevini görmüş olduğunu savunuyor. Ancak öte yandan, düzenlenmemiş bir piyasanın, herkesin katılımının sağlanabilmesinin koşullarıyla çeliştiğini, dolayısıyla, bu ikisi arasında „kendine özgü bir gerilimin“ mevcut olduğunu belirtiyor.

Hem önkoşul, hem de güvensizlik unsuru mu? Piyasa kapitalizmi demokrasi açısından nedir?

Meyer iktisadi sistemle demokrasi arasındaki ilişkiyi iki tezle tanımlıyor: Bir yandan, tarihsel olarak, demokrasilerin oluşma koşullarını çözümlüyor. Öte yandan, günümüz toplumlarında demokrasi ve piyasa ekonomisi etkileşimini ampirik olarak inceliyor.

İlk bakışta insana doğal gelmeyen, hem kuramsal, hem de, yukarıda gördüğümüz gibi, siyasal olarak tartışmalı tezler bunlar.

Meyer tezini nasıl savunuyor?

Peki Meyer'i, ciddi karşı argümanlara rağmen bu tezleri savunmaya iten nedir?

4.1.1. Tarihsel gerekçelendirme

Her şeyden önce burada *tarihsel bir argümanla* karşı karşıyayız: Meyer, demokrasilerin, tarih boyunca genellikle serbest piyasaların oluşumundan sonra, ya da bunlarla doğrudan bağlantı içinde doğduğunu vurguluyor; Avrupa'da bu gelişme, çeşitli ülkelerde farklı zamanlarda olmak üzere, bir „yurttaşlar toplumu modeli“ olarak egemen oluyor:

Tarihsel gerekçe

„Yurttaşlar toplumu, mutlakiyetçiliğin, doğuştan edinilen ayrıcalıkların ve dini tahakkümün aşılarak, herkes için hukuksal olarak düzenlenmiş bireysel özgürlük ilkesinin uygulandığı, insanların birarada yaşamasının aklın ışığında gerçekleştirildiği, ekonominin hukuksal olarak düzenlenmiş rekabet içinde piyasa tarzında örgütlendiği, yaşam fırsatlarının aklın ışığında sunulduğu, devlet iktidarının liberal hukuk ve anayasa devleti gereğince bir yandan sınırlandırıldığı, öte yandan kamuoyu, seçimler ve temsili organlar aracılığıyla reşit yurttaşların iradesine bağlandığı bir iktisadi, sosyal ve siyasal model anlamına geliyordu.“ (Kocka 1995: 23)

Serbest piyasalar, ekonomi burjuvazisi, özgürlük hakları fikri ve bu hakların devlet tarafından güvenceye alınması, birbiriyle karşılıklı bağımlılık içinde geliyor; bunların tarihsel olarak birbirlerinden ayrılmaları mümkün değil.

4.1.2. Karşılaştırmalı demokrasi araştırmalarına dayanan gerekçelendirme

Demokrasiler üzerinde yapılan *istikrar araştırmaları* çerçevesinde elde edilen birçok ampirik veri de Meyer'in tezini destekliyor.

Özellikle eski Sovyetler Birliği'nin devletlerini incelemiş olan dönüşüm araştırmalarının ampirik sonuçları da, piyasa ekonomilerinin, oluşma halindeki demokrasilerin istikrarına katkıda bulunmasının pekâlâ mümkün olabileceğini gösteriyor. Ancak, bunun tersini destekleyen ampirik veriler de mevcut: İktisadi gücün siyasal alana müdahale ettiği, demokratik katılımın içinin tekeller ve kayırma ilişkileri lehine boşaltıldığı hallerde, varlığından olsa olsa formel anlamda söz edilebilecek arızalı demokrasilerin yolu açılıyor.

Bu, *sosyal demokrasi kuramının*, sadece bir devletin formel yapısına bakmakla yetinmeyip, ampirik olarak da, demokratik yapıların ve temel hakların gerçekten herkes tarafından yararlanılabilir olup olmadığını incelemesi gerektiğine işaret ediyor.

Bütün olgular birlikte ele alındığında – Meyer'e göre – serbest piyasa ekonomisinin demokrasiyi „destekleyebileceği“ saptanabiliyor (bkz. Dahl 2000: 140; Meyer 2005: 581).

Ancak bu, Meyer'in, demokrasiyle kapitalizm arasında „basit“ ya da sorunsuz bir ilişki kurduğu anlamına gelmiyor – zaten böyle bir ilişki, yukarıda anlatılan çelişkiler ışığında pek varsayılabilir bir şey değil. O halde, bugünkü tartışmayı, tarihsel oluşumlardan ayırt etmek gerekiyor.

Demokrasiler üzerinde yapılan istikrar araştırmalarına dayanan gerekçelendirme

Piyasa kapitalizmi ve demokrasi arasındaki kendine özgü gerilim

Piyasa kapitalizmi, demokrasiyle örneğin şu nedenlerle çelişir:

- Piyasa kapitalizmi insanlar arasında (iktisadi) eşiitsizlik yaratır.
- Maddi kaynakların dağılımındaki farklılık, toplumsal hayata ve demokrasiye katılım olanaklarının farklı olmasına yolaçar.
- Piyasa kapitalizmi giderek daha küresel tarzda işlerken, demokratik katılım büyük ölçüde ulusal kalmaktadır. Bu yüzden piyasa kapitalizmi ülkelerin demokratik yapılarını da tehdit eder.

Piyasa kapitalizmiyle demokrasi arasında aktörlerin pazarlığına dayanan denge

Piyasa kapitalizmi merkezkaç güçleri geliştiriyor. Bu güçler, eşitsizlikleri ve güvensizlikleri artırabiliyor ve böylece demokratik meşruiyetin ve istikrarın temellerini tehlikeye atabiliyor.

Piyasaların özgürlüğü ile bir toplumdaki tüm insanların özgürlüğü birbiriyle pekâlâ çelişir.

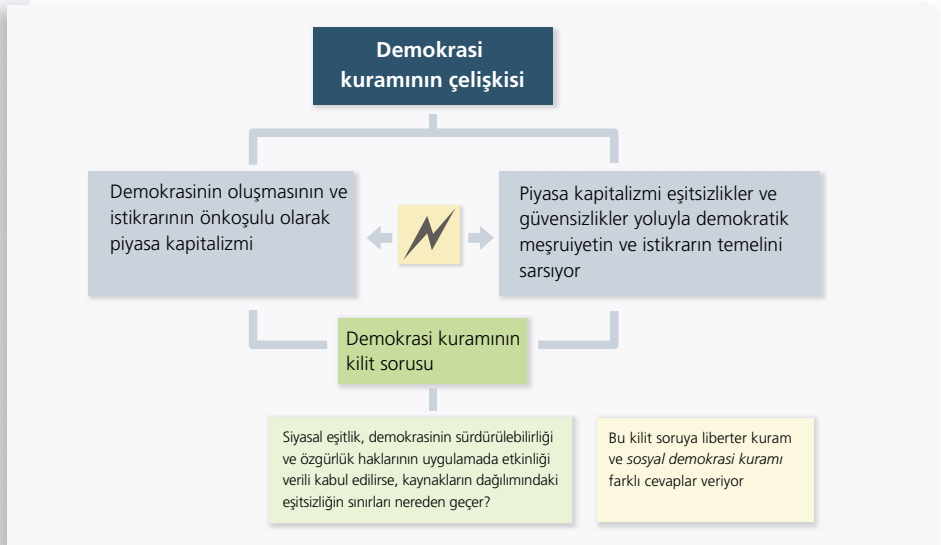
Piyasa kapitalizmi ve demokrasi arasında – Meyer'e göre – kendine özgü bir gerilim mevcuttur.

Bu kendine özgü gerilim ne kolayca kaldırılabilir, ne de inkâr edilebilir, ancak düzenlenebilir – Meyer'in argümanlarında yararlandığı tarihsel ve ampirik araştırmalardan çıkan sonuç budur.

Liberalizmin ve sosyal demokrasinin farklı düşünce modellerini göz önünde bulundurarak şu saptamayı yapabiliriz: Tarihsel olarak liberalizmin düşünce geleneğiyle bağlantılı olan özgürlük talebinden vazgeçmek de, yeni liberal dar düşüncelerin tuzağına düşmek de büyük bir hata olur. Demek ki, liberalizmle sosyal demokrasi arasındaki ilişkiyi daha yakından incelemek, önemli bir yapı taşı oluşturacaktır.

Meyer, liberal kuramdan doğmuş olan iki „ideal tipten“ söz ediyor: „liberterlik“ ve „sosyal demokrasi“.

Sosyal demokrasi kuramının görevi: Liberalizmin özgürlük talebinden vazgeçmemek

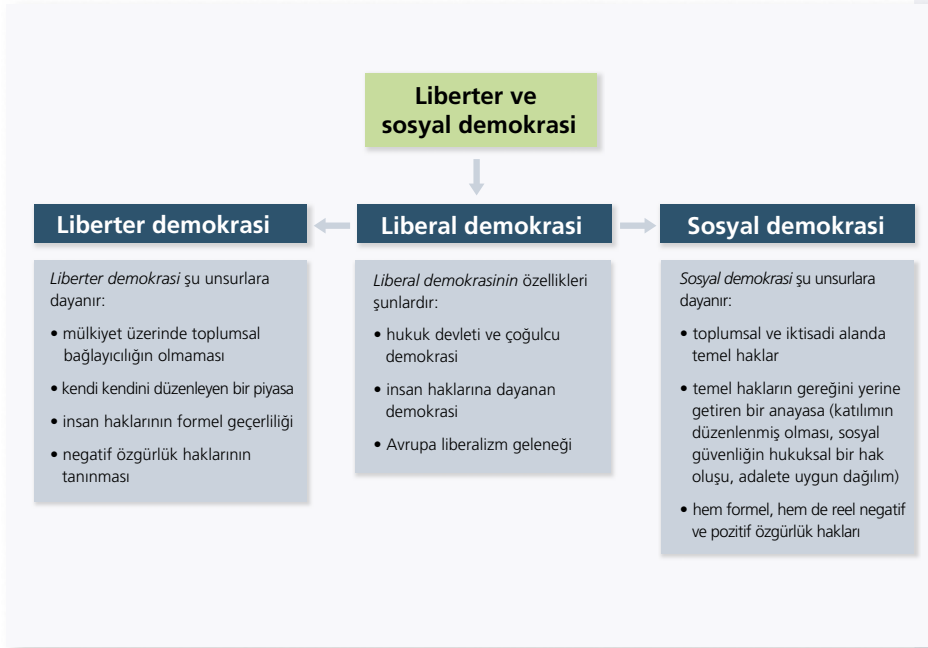
Şekil 8: Demokrasi kuramının çelişkisi

4.2. Liberterlik ve sosyal demokrasi

Sosyal demokrasi kuramı, normatif, kuramsal ve ampirik açılardan liberter demokrasi kuramlarından farklılaşıyor. Her ikisinin de kökleri, Aydınlanma'dan beri 17. ve 18. yüzyıllarda gelişen liberal demokraside yatıyor.

„Liberter“ ve „liberal demokrasi“ kavramları bazı bilimsel tartışmalarda farklı anlamlarda kullanılabilir. Bu yüzden berrak ve ortak bir tanımdan hareket etmek gerek.

Özellikle altını çizmek gerekir ki, liberterlik ve sosyal demokrasi ideal tiplerdir ve saf halleriyle kuşkusuz hiçbir zaman karşımıza çıkmayacaklardır. Liberterlik ve sosyal demokrasi, toplumların toplumsal yapıları açısından yerleştirilebilecekleri bir cetvelin kutupları olarak tanımlanabilir.

Şekil 9: Karşılaştırmalı olarak liberal, liberter ve sosyal demokrasi

Liberal demokrasinin ortak kökleri

- Avrupa liberalizm geleneğine dayanır (bkz. yukarıda, s. 11 vd.)
- hukuk devleti ve çoğulcu demokrasi içinde var olur
- demokrasinin temeli insan haklarıdır.

Libertar demokrasi²³ tipik özellikleri açısından, bir düşünce modeli olarak aşağıdaki özellikleri taşır:

- sosyal bağları olmayan bir mülkiyet
- kendi kendini düzenleyen piyasa
- demokrasinin siyasal alanla sınırlanması ve bundan dolayı negatif özgürlük haklarının verilmesi (bu kavramla ilgili olarak bkz. s. 97 vd.)
- insan haklarının formel geçerliliği

Sosyal demokrasiyi belirleyen özellikler şunlardır:

- toplumsal ve iktisadi alanda temel haklar
- toplumun, temel haklara uygun bir anayasal düzene sahip olması (hem formel olarak, hem de gerçek etkileriyle!)
- hem formel olarak, hem de uygulamada negatif ve pozitif özgürlük hakları (bu konuda aşağıda daha fazla bilgi verilmektedir)

Gördüğümüz gibi, Meyer, birer ideal tip olan libertar ve sosyal demokrasi arasında kuramsal bir ayırım yapıyor. Bu ayırım, çeşitli akım ve partilerin somut siyasal tutumlarında saptanabiliyor, ancak bunlarla sınırlı kalmıyor.

Demokrasi ve piyasa kapitalizmi arasındaki gerilim katı bir düzene tabi olmayıp, toplumsal aktörler arasındaki pazarlıkla somutlaşır. Bu aktörler arasındaki güç dengeleri sürekli değişebilir ve böylece çeşitli ülkelerde piyasa kapitalizmiyle demokrasi arasında yeni dengeler kurulabilir.

Piyasa kapitalizmiyle demokrasi arasındaki gerilimli ve hiç de basit olmayan ilişkiye ve bu ilişkinin oluşumuna örnek olarak, siyasal, sosyal, iktisadi ve temel haklar hakkında BM sözleşmeleriyle ilişkisi içinde Alman anayasasına bakılabilir (bkz. s. 94 vd.).

23 Görüldüğü gibi, „libertarlık“ ya da libertar tarz, yukarıda yeni liberal tutumlar başlığı altında tartışılanlarla büyük ölçüde örtüşüyor. Meyer bu yeni kavramı tartışmaya dahil ederken, tarihsel liberalizmin temel fikirlerinin, yeni liberal basitleştirmelerle hiç de özdeş olmadığına, yani liberalizmle sosyal demokrasi kuramı arasında da bağlantı kurulabileceğine dikkat çekmek istiyor.

1949 anayasasında, Nazi rejimi göz önünde bulundurularak, savunmaya yönelik temel özgürlük hakları belirgin olarak formüle edilirken, yeni oluşmakta olan Almanya Federal Cumhuriyeti'nde, muhafazakâr güçler ve siyasal sol arasındaki güç dengeleri, olanak sağlamaya yönelik özgürlük haklarının anayasada tali planda kalmasına yol açtı. Aynı şekilde, bilimsel hukuk tartışmalarında da, anayasanın yorumuna yönelik farklı tutumlar mevcut: Bir kesim, ilk maddelerde yer alan temel haklarla ilgili belirlemelere merkezi bir önem atfederken, daha eleştirel yorum-cular, tayin edici ögenin, eskiden olduğu gibi bugün de, özellikle (özel) mülkiyet olduğu düşüncesinden hareket ediyor (bu konuda bkz. Haverkate 1992; ayrıca 94. sayfa ve devamında, temel hakları anayasada ve BM sözleşmelerinde karşılaştırmalı olarak gösteren tabloya bakınız).

1960'larda yapılan BM sözleşmelerindeyse, özellikle uluslararası bakış açısının ve aynı zamanda o dönemdeki toplumsal gelişmelerin etkisiyle, negatif ve pozitif özgürlük haklarının çok daha kapsamlı bir formülasyonu geliştirilmiş.

Bilimsel kuramlar – yukarıda anlatıldığı üzere – piyasa ile demokrasi arasındaki ilişkiyi tanımlarken farklı cevaplar veriyor.

Liberberlik olarak adlandırılan kuramsal akımla *sosyal demokrasi kuramı*, özellikle, demokrasiyle piyasa arasında nasıl bir ilişkinin olduğu (ya da olması gerektiği) ve bu ilişkinin nasıl gerçekleştirileceği sorularına verdikleri cevaplarda farklılaşıyor.

Oysa her iki kuramsal akımın da kökeninde, 17. yüzyıldan bu yana tarihsel olarak gelişmiş olan liberalizm yatıyor.

Ancak asıl tayin edici konu, her bir insanın özgürlüğünün toplum içinde nasıl sağlanabileceği. Bu soruya bilimsel kuramlar çok farklı cevaplar veriyor.

Bu farklı cevapları değerlendirebilmek için, „özgürlük hakları“ kavramını daha yakından tanımlamak gerekiyor.

Ancak liberterlikte ve sosyal demokraside özgürlük haklarının birbirinden farklı tanımlarına bakmadan önce, bir kavramı daha açıklamak gerekli: Neden „özgürlük haklarından“ söz ediliyor? Neden „özgürlükten“ ve temel haklardan söz etmekle yetinmiyoruz?

4.3. Değini: temel değerler, temel haklar ve araçlar üçlüsü

Temel değerler,
temel haklar ve
araçlar üçlüsü

İlk bölümde, siyasal kuram ve felsefelerin, üç temel değer olan özgürlük, eşitlik ve dayanışma hakkında çok farklı anlayışlara sahip olduğunu gördük. Demek ki, siyasal düşünce modellerinin ve akımlarının hepsinde bir „gerekçelendirme çoğulculuğu“ ile karşı karşıyayız.

Bu gerekçelendirme çoğulculuğu, kapsamlı bir kuram için sorun yaratıyor: Kuram, tekil boyutlara ya da gerekçelendirme zincirlerine atıfta bulunursa, genel geçerliliğini kaybediyor ve argümanlarını öteki felsefi, etik ya da dinsel geleneklerden koparabiliyor.

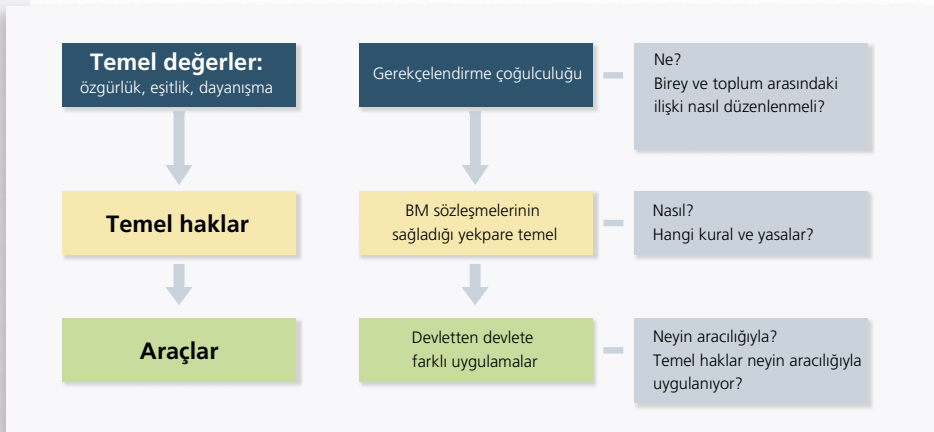
Mümkün olan en
geniş argüman
temeli hangisidir?

Bu nedenle, bir *sosyal demokrasi kuramı* – Meyer’e göre – mümkün olan en geniş argüman temelini seçmek zorunda. Bunun için, tek bir kültüre özgü olmayan, kapsayıcı ve demokratik meşruluğa sahip bir çerçeveden hareketle tanımlanabilecek bir argüman düzlemi bulmak gerekiyor.

Bu durumda argüman temeli olarak temel haklar düzlemi devre dışı kalıyor – temel haklar önemli bir argüman bağlamı oluşturuyor oluşturmasına, ama değişken ve kültüre bağlı bir özellik taşıyorlar.

Üç düzlem

Demek ki, sosyal demokrasinin gerekçelendirilmesi için doğru argümanın başka bir düzlemde aranması lazım. Kabaca üç düzlemi birbirinden ayırt edebiliriz:

Şekil 10: Temel değerlerin, temel hakların ve araçların temellendirilmesi

Özgürlük, eşitlik ve dayanışma *temel değerleri* düzleminde, bireyin toplumla ilişkisi ve toplumsal hayatın nasıl düzenlenmesi gerektiği açıklığı kavuşturulur. Temel değerleri kendileri için tanımlayan ve bunlar üzerinde hak iddia eden toplum tasarımları, yukarıda gördüğümüz gibi, toplum siyaseti ve felsefesi açısından farklı bakış açılarından kaynaklanıyor.

Temel haklar düzleminde, temel değerler, toplumsal olarak bağlayıcı, demokratik meşruluğa sahip eylem normlarına tercüme ediliyor ya da dönüştürülüyor. Temel değerlerden farklı olarak, gerekçelendirme çoğulculuğuna tabi olmayıp, birarada yaşamayı, toplumsal gerekçelendirmelerden bağımsız olarak düzenliyorlar.

Araçlar düzleminde, devletlerin ve devlet birliklerinin, temel hakların tanınmasından doğan uygulamaya yönelik görevlerinin yerine getirilmesini güvenceye alacakları toplumsal kurumlar tanımlanıyor. Ülkeler üzerine yapılan araştırmaların ortaya koyduğu üzere, bu alanda ülkeler ve kültürler arasında büyük farklılıklar görülüyor.

Sosyal demokrasi kuramı için olabildiğince geniş bir argüman temeli seçmek isteniyorsa, temel haklar düzleminin çıkış noktası olarak alınması gerekir. Meyer, argüman temeli olarak, siyasal, iktisadi ve kültürel temel haklar hakkındaki iki BM sözleşmesini tercih ediyor. Bu tercihi haklı kılan çeşitli gerekçeler mevcut:

- BM sözleşmeleri temel haklar için dünya çapında en yekpare ve hukuki açıdan en bağlayıcı, kültürler ve ülkeler ötesi kaynak. Bugün 140'ın üzerinde ülkede BM sözleşmeleri onaylanmış ve dolayısıyla bağlayıcı hukuk kuralı haline gelmiş durumda.
- BM sözleşmeleri uluslararası işbirliği içinde toplumsal gelişmeye ve temel hakların geliştirilmesine yönelik. Devletler, temel hakların uygulanmasında sürekli iyileştirmeler sağlama taahhüdünde bulunuyor.
- BM sözleşmeleri, herkesin kendisi için talep edebileceği hakların son derece kapsamlı ve belirgin formülasyonlarını içeriyor.

Son nokta, Alman anayasasında belirtilen temel haklarla BM sözleşmelerindeki formülasyonlar karşılaştırıldığında, belirginlik kazanıyor:

Düzenlenen alan	Anayasa	BM sözleşmeleri
Kişilik hakkı	„İnsan onuru dokunulmazdır. Tüm devlet erki ona saygı göstermek ve onu korumakla yükümlüdür.“ (1. madde)	„Her insan doğuştan yaşama hakkına sahiptir. Bu hak hukuk tarafından korunur. Hiç kimse yaşama hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamaz.“ (BM Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi, 6. madde 1. bent)* „(1) Herkes kişi özgürlüğü ve kişi güvenliği hakkına sahiptir.“ (BM Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi, 9. madde 1. bent)
Çalışma hakkı	„(1) Bütün Almanlar, mesleklerini, işyerlerini ve meslek eğitim görecekları yeri serbestçe seçme hakkına sahiptir. Mesleğin uygulanması kanunla ya da kanun temelinde düzenlenebilir. (2) Hiç kimse, alışılmış, genel, herkes için eşit kamusal hizmet yükümlülüğü çerçevesi dışında, belli bir işi yapmaya zorlanamaz.“ (12. madde)	„(1) Bu sözleşmeye taraf devletler herkesin çalışma hakkını tanırlar ve bu hakkı korumak için gerekli tedbirleri alırlar. Çalışma hakkı, herkesin kendi seçtiği ve girdiği bir işte çalışarak geçimini sağlama imkânına ulaşma hakkını da içerir. (2) Sözleşmeye taraf devletlerin çalışma hakkını tam olarak gerçekleştirmek üzere alacakları tedbirler arasında, teknik ve mesleki rehberlik hizmetleri ile öğretim programları yapmak, bireyin temel siyasal ve ekonomik özgürlüklerini koruyan şartlar içinde ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme ile tam ve üretken istihdamı sağlamak için gerekli politikaları ve yöntemleri uygulamak da yer alır.“ (BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 6. madde)**

* 19 Aralık 1966 tarihli, siyasi ve medeni haklar hakkında uluslararası sözleşme (alıntı kaynağı: Heilmeyer 1997: 235–244)

** 19 Aralık 1966 tarihli, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar hakkında uluslararası sözleşme (alıntı kaynağı: Heilmeyer 1997: 244–250)

Düzenlenen alan	Anayasa	BM sözleşmeleri
Mülkiyet / hayat standardı	<p>„(1) Mülkiyet ve miras hakkı garanti edilir. İçeriği ve sınırlamalar, kanunla belirlenir.</p> <p>(2) Mülkiyet yükümlülük getirir. Mülkiyetin kullanımı, aynı zamanda genel yarara da hizmet etmelidir.“ (14. madde)</p>	<p>„(1) Bu sözleşmeye taraf olan devletler herkese, kendisi ve ailesi için yeterli bir yaşam standardına sahip olma hakkını tanırlar. Bu standart, yeterli beslenmeyi, giyinmeyi, barınmayı ve yaşama koşullarının sürekli olarak geliştirilmesini de içerir.</p> <p>Taraf devletler bu hakkın gerçekleştirilmesini sağlamak için, kendi serbest iradelerine dayalı uluslararası işbirliğinin esas olduğunu kabul ederek, uygun tedbirleri alırlar.“ (BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 11. madde)**</p>
Eğitim	<p>„(1) Herkes, başkalarının hakkını çiğnememek ve anayasal düzeni ya da genel ahlak kanunlarını ihlal etmemek koşuluyla, kişiliğini serbestçe geliştirme hakkına sahiptir.“ (2. madde)</p> <p>„(1) Tüm eğitim sistemi devletin denetimindedir.</p> <p>(2) Veliler, çocuğun din dersine katılıp katılmayacağını belirleme hakkına sahiptir.“ (7. madde):</p>	<p>„(1) Bu sözleşmeye taraf devletler, herkese eğitim hakkını tanırlar. Sözleşmeciler devletler, eğitimin insan kişiliğinin ve onurunun tam olarak gelişmesine ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmesine yönelik olarak verilmesi konusunda birleşirler. Devletler ayrıca herkese özgür bir toplumda yararlı bir rol oynama olanağı kazandıracak, bütün uluslar ile bütün ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu geliştirecek ve Birleşmiş Milletler'in barışın korunması için yaptığı faaliyetlerini ilerletecek bir eğitim verilmesi konusunda anlaşılırlar.</p> <p>2. Bu sözleşmeye taraf olan devletler eğitimin tam olarak gerçekleşmesini sağlamak amacıyla, şu yükümlülükleri yerine getirir:</p> <p>a) İlköğretim zorunludur ve herkese ücretsiz ilköğretim sağlar. [...]</p> <p>c) Yüksek öğrenim, özellikle ücretsiz eğitimin adım adım uygulanması gibi her türlü uygun vasıtalarla, herkesin kendi yeteneklerine uygun olarak yararlanmasına açık duruma getirilir.“ (BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 13. madde)**</p>

İki BM sözleşmesi, temel hakların uluslararası işbirliği yoluyla nasıl adım adım uygulanacağı konusunda ayrıntılı bir çerçeve sunuyor. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar sözleşmesinde şöyle deniyor:

„Bu sözleşmeye taraf her devlet, gerek kendi başına ve gerekse uluslararası alanda özellikle ekonomik ve teknik yardım ve işbirliği vasıtasıyla bu sözleşmede tanınan hakları mevcut kaynakları ölçüsünde giderek artan bir şekilde tam olarak gerçekleştirmek için, özellikle yasal tedbirlerin alınması da dahil, gerekli her türlü tedbiri almayı taahhüt eder.“

(2. madde, 1. bent)

*BM sözleşmelerinde
gelişme perspektifi*

Görüldüğü gibi, BM sözleşmelerinde bir gelişme perspektifi ifade edilmektedir, devletler, asli olarak tanınmış olan siyasal haklar temelinde, iktisadi, sosyal ve kültürel temel hakların uygulamaya konmasını, sürekli bir biçimde ve „her türlü tedbiri olarak“ destekleme konusunda yükümlü tutulmaktadır. *Son anılan düzenleme, devletlere yönelik bir uygulama talebini ve aktif devlet anlayışını içermektedir.*

Ancak, aktif müdahalelerde bulunan ve temel hakları tanımakla kalmayıp, aktif olarak var eden bir devlet, liberter demokrasiyle çelişir.

Ama dikkat: Temel hakların uygulanması, birçok ülkede kötü bir manzara arz ediyor. Hukuki hakla hukuki uygulama arasında büyük uçurumlar var. Bu yüzden, BM sözleşmelerinin nasıl bir değer taşıdığına ilişkin eleştirel sorulara pekâlâ hak verilebilir. Uluslararası yaptırım gücüne sahip kurumlar eksik.

Yine de belirtmek gerekir ki, Alman anayasasına oranla BM sözleşmeleri, temel hakları çok daha belirgin olarak formüle ediyor ve bu, sosyal demokrasinin taleplerine temel alınabilir.

Alman anayasası gerçi 20. maddesinde Almanya Federal Cumhuriyeti'nin demokratik ve sosyal bir federal devlet olduğunu ifade ediyor. Ancak, BM sözleşmelerinin öngördüğü şekilde etkin olma yükümlülüklerinden çok az söz ediliyor.

Devletin etkin rolünün uygulamada tartışmalı bir konu olduğu, temel haklarla ilgili bir ayırımın yapılmasıyla saptanabiliyor. Bu ayırım, liberterliğin, tutarlı olarak düşünüldüğünde, kendisiyle çelişmek zorunda olduğunu ortaya koyuyor.

*Ancak: BM
sözleşmeleri
dünyanın dört bir
yanında ihlal ediyor,
çünkü yaptırım
olanakları eksik*

4.4. Pozitif ve negatif özgürlük hakları

Isaiah Berlin 1958'de yayınlanan *Two Concepts of Liberty* adlı yapıtında iki farklı özgürlük hakkı arasında ayırım yapar:

- negatif özgürlük hakları (örn. bedensel dokunulmazlık hakkı), devletin ve toplumun müdahalelerine karşı koruyucudur
- pozitif özgürlük hakları (örn. eğitim hakkı), toplumun ve devletin alacağı önlemler aracılığıyla bireyin özgürlüğünü mümkün kılmaya ve teşvik etmeye yöneliktir

Liberal demokrasi, kendisini ilk planda, toplumdaki her insana tanınan özgürlük hakları üzerinden tanımlar. Özgürlük haklarında –İsaiah Berlin'e göre– negatif (formel, savunmaya yönelik) ve pozitif (toplumsal olarak olanaklı kılmaya yönelik) özgürlük hakları birbirinden ayırt edilebilir.

Libertar ve sosyal demokrasi, negatif ve pozitif özgürlük haklarına, bu hakların birbirleriyle ilişkilerini gözeterek, verdikleri önem konusunda büyük farklılıklar gösterirler.

Bu, Meyer'in *Sosyal Demokrasi Kuramı'nda*, özgürlük hakları konusundaki tartışmayı netleştirebilecek önemli bir hareket noktası. Burada, yukarıda saptandığı üzere, ideal tipler üzerine felsefi bir tartışmadan yola çıkmak ve bu ideal tiplerin herhangi bir ülkede gerçekten varolup olmadığını bir tarafa bırakmak gerek (zira bu saf halleriyle mevcut değiller).

Bu felsefi tartışmada, libertar demokrasi, sosyal demokrasiyle şöyle farklılaşıyor:

Libertar tez

Pozitif özgürlük haklarının tanınması, negatif özgürlük haklarını kısıtlar (ve tahrip eder). Negatif özgürlük hakları mutlak öncelik taşır – bu, (özetle) Berlin'in tezidir ve bugün birçok yeni liberal tarafından da benimsenmektedir.

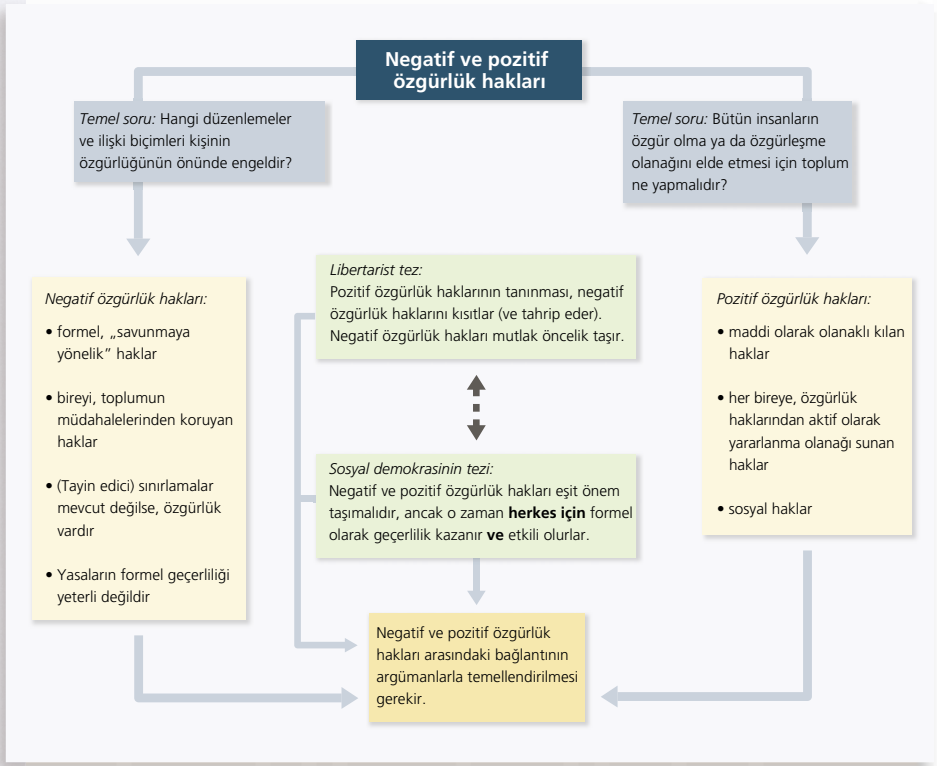
Sosyal demokrasi kuramının tezi

Negatif ve pozitif özgürlük hakları eşit önem taşımalıdır, ancak o zaman herkes için formel olarak geçerlilik kazanır ve etkili olurlar.

Tanım: pozitif ve negatif özgürlük hakları

Libertar tez

Sosyal demokrasi kuramının tezi

Şekil 11: Negatif ve pozitif özgürlük hakları

Libertar ve sosyal demokrasi arasındaki bu ayırım, negatif ve pozitif özgürlük hakları arasındaki ilişkiye daha yakından bakılmasını gerektirmektedir.

Meyer, libertar görüşü mantığa dayanarak çürütür:

Libertar: negatif özgürlük haklarına mutlak öncelik

Libertar görüş negatif özgürlük haklarına, pozitif özgürlük hakları karşısında mutlak öncelik tanı, *sosyal demokrasi kuramıysa*, mantıklı, gerilim yüklü ve eşdeğerli bir ilişkinin varlığını iddia eder.

Sosyal demokrasi kuramı, bu bağlamda libertar tezi reddeder ve böylece pozitif ve negatif özgürlük hakları arasındaki bağlantıyı kanıtlar.

Varsayım

Meyer'in görüşü dört adımdan oluşan bir akıl yürütmeye dayanır: Meyer, her şeyden önce, negatif özgürlük haklarının, libertar düşünce uyarınca da, evrensel olarak geçerlilik taşıması ve etkili olması gerektiği varsayımından hareket eder –

liberter görüşe göre, bunun için sadece negatif özgürlük haklarının mutlak öncelikleriyle var olması yeterlidir.

Pozitif özgürlük haklarının tanınmamasından dolayı bir insan için negatif özgürlük haklarının geçerli olamayacağı bir durumun mümkün olması halinde, liberter tez çürütülmüş olacaktır.

Böyle bir durum, kolaylıkla tahayyül edilebilir: Bir insan eğer formel olarak geçerli ve uygulamada etkili bir eğitim hakkına sahip değilse, toplumsal hayata katılımı mümkün kılan bir altyapıdan yararlanamıyorsa ve sermayesine dayanarak eğitim imkânları satın alamıyorsa, düşüncesini özgürce ifade etmeye yönelik negatif özgürlük hakkını kullanamayacaktır. Negatif özgürlük hakkı göz boyamadan ibaret kalacaktır.

Negatif özgürlük haklarının sadece formel olarak var olmayıp, bütün insanlar için aynı zamanda etkili de olabilmesi için, pozitif özgürlük haklarının tanınması şarttır. Ancak bu, toplumdaki varlık sahiplerinin, yeniden dağıtımı göze almasını gerektirir. Bu, negatif özgürlük haklarında (mülkiyet) çok küçük bir kısıtlama demektir.

Yani, sonuna kadar düşünüldüğünde, negatif özgürlük haklarının mutlak önceliğinin işlerliği olmaz. Negatif özgürlük hakları, pozitif özgürlük haklarıyla pekiştirilmedikçe herkes için geçerli ve etkili olamazlar.

Negatif özgürlük haklarının herkes için etkili olması, ancak pozitif, yani „imkân sağlayıcı“ özgürlük haklarının sağlanmasıyla mümkündür. Formel olarak tanınan özgürlük hakları, herkes tarafından, devlete karşı bir hak olarak talep edilemiyorsa, fayda sağlamaz.

Malların, kural olarak devlet üzerinden örgütlenen bir yeniden dağıtımı olmaksızın, herkes için özgürlük haklarının hayata geçirilmesi mümkün değildir. Meyer'in vardığı sonuç, negatif ve pozitif özgürlük hakları arasında bir dengenin devlet tarafından uzlaşmayla belirlenmesi ve uygulanması gerektiğidir.

Liberter tez ne zaman çürütülmüş olacaktır?

Bir örnekle çürütme

Sonuç: pozitif ve negatif özgürlük haklarının birlikte etkili olması

4.5. Devletin etkin olma yükümlülüğü

*Devletin etkin olma
yükümlülüğü*

Pozitif ve negatif özgürlük haklarının her insan için uygulanabilirliğini sağlamak, devlete bir etkinlik yükümlülüğü getirir. Bu durumda, liberter devlet anlayışının öngördüğü gibi, temel hakların ilan edilmesiyle ve uygulanmalarının piyasaya bırakılmasıyla yetinilmez. Tersine, temel hakların herkes için fiilen etkili olması devlete karşı bir hak talebi oluşturur.

Böylece devlet aktif bir rol ve yükümlülükler üstlenir, özellikle

*En önemli
yükümlülükler*

- herkesin serbestçe yararlanabileceği, risklere karşı koruyan ve fırsatlar sunan bir altyapının oluşturulması ve temel ihtiyaçların karşılanması konusunda,
- insanlara, yeniden dağıtım aracılığıyla, kendi iradeleri doğrultusunda toplumsal hayata ve demokrasiye etkin katılım olanakları sağlamada,
- piyasa ekonomisini, demokratik yapıların ve çalışanların çıkarlarının korunabileceği ve özgürce temsil edilebileceği şekilde yasal bir çerçeveye oturtma konusunda.

*İzlenen yola göre
seçilen araçlar*

Yurttaşlara bu haklarının sağlanmasının kamusal araçları, ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Bunu basit bir örnekle anlatabiliriz:

Almanya Federal Cumhuriyeti'nde 1890'lardan başlayarak bir sosyal sigorta sistemi gelişti. Bu sosyal sigorta sistemi, insanların genelde insan onuruna uygun bir hayat sürebilmesinde önemli bir paya sahip oldu. Aynı zamanda işçilerin dayanışmasıyla, toplumsal hayatın bir parçası haline geldi ve yeni kurulan devleti örgütleme görevi üstlenmiş olan hükümete sadakatini güvencesini oluşturdu.

Başka ülkeler – örn. İskandinav ülkeleri – vergilere dayalı bir sosyal sisteme sahip. Bu ülkelerde de, karşılaştırmalı ülke araştırmalarında görüldüğü gibi (bkz. s. 102 vd.), temel ihtiyaçların güvence altına alınmasından ve herkesin devlete karşı hak taleplerinin yerine getirilmesinden söz etmek mümkün. Yine de, sistemler arasında yapılan karşılaştırma, pozitif ve negatif özgürlük haklarının başarıyla uygulanmasında az da olsa fark olduğunu ortaya koyuyor.

Ancak, devletin özgürlük haklarından doğan etkinlik yükümlülüğü (kimisinde daha fazla, kimisinde daha az olmak üzere) her iki örgütlenme tarzında da yerine getiriliyor.

Özgürlük haklarının ne ölçüde temin edildiği, sadece somut araçlarla ilgili bir konu değildir, her ne kadar bu araçların incelenmesi mümkün ve gerekli olsa da.

Sosyal demokrasi kapsamlı bir düşünce modelidir ve insan haklarının formel geçerliliğiyle yetinmez. Aynı şekilde, ayakları havada bir felsefi yapı da değildir. Açık bir model olarak insanları ikna etmek zorundadır, bunu da, siyasal eylemin pusulasını ayarlayarak ve bu pusula sayesinde, somut özgürlük haklarının farklı araçlarla mümkün olan en geniş ölçüde uygulanmasını sağlayarak yapar. Böylece, özgürlük, eşitlik / adalet ve dayanışmadan oluşan temel değerler uygulamaya geçirilebilir.

Sosyal demokrasi, kuramsal bir lüks değil, uygulamaya yönelik ortak bir görevdir.

5. ÜLKE MODELLERİ

Bu bölümde

- ABD, İngiltere, Almanya, Japonya ve İsveç sosyal demokrasinin uygulanması açısından incelenecek;
- bu amaçla, *sosyal demokrasi kuramı* temel alınarak, liberter devletlerle sosyal demokrasiyi düşük, orta ve yüksek düzeyde içeren devletler arasında ayırım yapılacaktır.

Yükümlülükler ve bunları yerine getirmenin farklı yöntemleri

Devletler, temel haklardan doğan etkinlik yükümlülüklerini, çeşitli araçlarla yerine getirebilirler.

Bu nedenle, sosyal demokrasi, hazır bir şablon olarak tanımlanamaz; izlenen yola göre, ülkeler arasında farklılık gösterebilir. Ancak sosyal demokrasi, özgürlük haklarının formal geçerliliğiyle yetinmediği için, her bir ülke, gelişmesinin sosyal demokrasi yönünde mi seyrettiği, yani sosyal demokrasiyi gerçekleştirmiş olup olmadığı ya da amaçlayıp amaçlamadığı konusunda incelenmelidir.

Thomas Meyer ve çalışma arkadaşları, bu amaçla, çeşitli ülkelerden edinilen ampirik verileri birbiriyle karşılaştırdı. Birçok demokrasi kuramı bu ampirik karşılaştırmalara başvurmuyor.

Beş örnek

Burada, sosyal demokrasinin farklı uygulanma derecelerini temsil eden beş örnek kısaca tanıtılacaktır:

- temel özellikleri açısından neredeyse liberter ve sosyal demokrasinin çok az ögesine sahip olan bir ülke olarak ABD
- sosyal demokrasiyi düşük düzeyde içeren bir ülke olarak İngiltere
- sosyal demokrasiyi orta düzeyde içeren bir ülke olarak Almanya
- birçok açıdan Batı dünyasının ülkeleriyle karşılaştırılması mümkün olmasa da, sosyal demokrasiyi orta düzeyde içeren ülkeler arasında görülmesi mümkün olan Japonya
- sosyal demokrasiyi yüksek düzeyde içeren bir ülke olarak İsveç

Ülke araştırmaları burada zorunlu olarak asgari düzeyde aktarılıyor. Farklı ülkeler arasındaki karşılaştırmalar konusunda daha fazla bilgi edinmek isteyenlerin, Meyer kuramının ikinci cildine başvurmasını öneririz (Meyer 2006).

5.1. ABD

Julia Bläsius

ABD birçok insan için fırsatlar ve özgürlükler ülkesi. Ancak aynı zamanda, Avrupa'yla karşılaştırıldığında, daha fazla toplumsal eşitsizliğe sahip olma özelliğiyle bilinen bir ülke. Peki bu algılamanın ardında ne yatıyor ve bu algılama nereden kaynaklanıyor? ABD halkı için bireysel özgürlüğün birçok alanda öncelikli olduğu, dolayısıyla toplumun, güçlü bir devlete kuşkuyla bakma geleneğine sahip olduğu, bir gerçek. Erken bir demokratikleşme süreci ve bununla bağlantılı olarak gelişmiş bir siyasal kültür, bunun nedenlerini oluşturuyor. Bu, toplumsal aktörleri, siyasal sistemi, temel haklara yaklaşımı ve refah devletinin karakterini etkiliyor.

ABD ilk modern kitle demokrasilerinden biriydi ve bu, toplumda güçlü bir cumhuriyetçi ahlak oluşturdu. Daha 1789 anayasasında, genel seçim hakkı yer alıyordu. Avrupa'da demokrasiler genellikle monarşilerin yerini alırken ve dolayısıyla, karşılarında, uzun zaman içinde gelişip yerleşmiş merkezi devlet yapıları bulurken, Amerika'da demokrasi, bağımsızlık savaşının ardından kurulan Amerikan devletiyle adeta eşzamanlı oluştu. Bu oluşum, ABD'deki devlet anlayışını ve siyasal kültürü günümüze kadar belirledi. Toplum, bireysel özgürlüğe büyük değer veriyor ve edilgen bir devlet istiyor. Bu ise, toplumsal eşitsizliklerin, insanların birlikte yaşamasının doğurduğu doğal bir sonuç olarak kabul edilmesine yol açıyor.

Ayrıca siyasal kültür, bireysel özgürlüğü ön plana yerleştiren liberalizm tarafından büyük ölçüde belirleniyor. Avrupa'dan farklı olarak ABD'de liberalizm hiçbir zaman muhafazakârlık ya da sosyalizm gibi başka akımlarca sorgulanmadı ve böylece, seçeneği olmayan hâkim ilke olarak yerleşti. Bugün de özgürlük, Amerikan toplumu için halen en değerli varlık.

Bundan dolayı, bir gelenek olarak, hükümetin, ekonomiyi etkileme imkânı neredeyse yok ve etkileme isteği de sınırlı. ABD'den kaynaklanan ve bu ülkede önemli etkiler yaratan uluslararası mali ve iktisadi kriz, bu ilkeyi olsa olsa biraz zayıflatabilir.

Amerikan hükümetinin çalışanlarla ve işverenlerle işbirliği, görece zayıf. Sendikaların örgütlenme derecesi düşük ve etkileri çok az, dolayısıyla çalışma sözleşmeleri ve ücretler bağımsız ve bireysel pazarlık konusu. Bu açıdan ABD, çoğulcu demokrasinin tipik bir sorunuyla karşı karşıya. Kısmi çıkarlar büyük bir etkiye

ABD: özgürlük ve toplumsal eşitsizlik

En temel ilke olarak özgürlük

sahip, ancak bu, sadece iyi örgütlenmiş ve mali güçle desteklenen çıkarlar için geçerli. Geniş kesimleri ilgilendiren, ama zayıf bir örgütlenmeye sahip olan taleplerin etkisi sınırlı kalıyor. Bunu, bazı lobi gruplarının ve ekonomi örgütlerinin güçlü etkisinde ve etnik azınlıkların ihmal edilebilir derecede düşük etkileme gücünde görebiliyoruz.

Peki bunun somut anlamı ne?

Peki bu olgular, siyasal sistemde ve Amerikan refah devletinin mimarisinde kendilerini nasıl dışa vuruyor? Ve bunun temelinde, temel haklarla ilgili hangi anlayış yatıyor?

Siyasal sistem

ABD’de yürütme ve yasamadan oluşan ikili bir yapıya sahip bir başkanlık sisteminin söze dilir. Yürütme görevi aynı zamanda devletin de en üst düzeyde yöneticisi olan devlet başkanı tarafından üstlenilir. Yasama, temsilciler meclisinden ve senatodan oluşur ve bu iki meclis birlikte kongreyi meydana getirir. Yasama ve yürütme birbirinden hem ayrı, hem de içiçedir. Bu „checks and balances“ ilkesi, Montesquieu’nun ve John Locke’un devlet felsefesine dayanır ve iktidarın kötüye kullanımını engellemeyi amaçlar. Sistemin hedefi, yurttaşların bireysel özgürlüklerini, iktidarın haksız müdahalelerinden korumaktır.

Seçim mücadelesi örgütleyicileri olarak partiler

Siyasal partiler ABD’de geleneksel olarak fazla güçlü değil, dolayısıyla partiler arasındaki rekabet de belirleyici bir rol oynamıyor. Partiler, asıl olarak, adaylar için kampanyalar örgütleyen ve uygulayan seçim mücadelesi örgütleri işlevi görüyor. Seçime belli bir hükümet programıyla girmiyorlar ve yönlerini programlarla çizme özelliğine fazla sahip değiller. Kongrede de önemli bir rol oynamıyorlar, çünkü, birincisi, bir hükümeti desteklemeleri gerekmiyor, ikincisi, milletvekilleri, ideolojik tutumlardan ziyade kişisel tutum ve çıkarları yönünde oy kullanıyor.

Anayasa ve temel haklar sistemi

1789 tarihli Amerikan anayasasının girişinde „Life, liberty and the pursuit of happiness“ (hayat, özgürlük ve mutluluk arayışı) formülü yer alır. Bu anayasa, başkanlık sistemine sahip bir federal devletin temelini oluşturur. Halen yürürlükte olan en eski cumhuriyet anayasalarından biridir. Daha o zamandan, genel seçim hakkı tanıdığı – her ne kadar bu hak sadece toprak sahibi beyaz erkekler tarafından kullanılabilir idiyse de.

“Life, liberty and the pursuit of happiness”

Anayasaya yapılan ilk on eki kapsayan „Bill of Rights“, bunun ötesinde Amerikan yurttaşlarına bazı dokunulmaz haklar verir. Bunlar genellikle temel haklar olarak tanımlanır. Bu hakların herbiri, bireyleri, devletin müdahalelerinden korumaya yöneliktir. Yürürlükteki anayasal denetim, tüm bireylere bu haklar için mahkeme yolunu açmaktadır.

Siyasal temel haklar olarak adlandırılan bu köklü gelenek, halen Amerikan toplumunun temel haklar anlayışını belirlemektedir. Temel yurttaş hakları olarak da tanımlanan bu haklar, başka bir deyişle negatif özgürlük hakları, 11 Eylül 2001 sonrasında teröre karşı alınan önlemlerle sınırlanmış olsa da, ABD’de belirleyici bir role sahiptirler. Buna karşılık, ekonomik ve sosyal haklarda, dolayısıyla pozitif özgürlük haklarında büyük eksiklikler vardır. Bunlardan ne Amerikan anayasasında söz edilir, ne de ABD bu hakların verilmesini zorunlu kılan herhangi bir uluslararası anlaşmaya imza atmıştır. Amerikan anayasasında sosyal devlet de kurumsallaştırılmamıştır. Dolayısıyla, yurttaşlar, ancak bir sigortaya prim ödemeleri ya da muhtaç durumda olmaları halinde parasal sosyal hizmetlerden yararlanabilirler. Ancak bu haklar, muhtaç durumda olanlar için de güvenceye alınmamış olduğu için, kongre, her an, transfer ödemelerini durdurmaya karar verebilir.

Siyasal ekonomi

ABD liberal ya da – başka bir ifadeyle – eşgüdümlü olmayan piyasa ekonomisi türüne dahildir. Yani, şirketler birbirleriyle serbest rekabet içindedir ve hükümetle ya da sosyal partnerlerle işbirliği ya da eşgüdüm hemen hemen hiç gerçekleşmez. ABD’de iktisadi faaliyet temel olarak kâra ve refah artışına yöneliktir. (Ancak bazı alanlar, örneğin tarım ve savunma sanayii bu saf rekabet mekanizmasının dışında tutulmuştur.)

ABD’de sendikalar ve işveren örgütleri son yıllarda giderek daha fazla üye kaybetti ve iş sözleşmelerini ve çalışma koşullarını etkileme imkânları tamamen kayboldu. Ücret pazarlıkları sadece işyeri düzeyinde gerçekleşiyor ve işten çıkarmalara karşı koruma son derece sınırlı. Bu, ekonomiye, özellikle işveren tarafına, büyük bir esneklik imkânı tanıyor, dolayısıyla insanlar kolaylıkla işe alınıyor ve aynı kolaylıkla işten çıkarılabilir. Buna uyarlı olarak, hizmet ve meslek içi eğitim de, çalışanlara mümkün olduğunca genel yetenek ve becerileri kazandırmaya yönelik.

Pozitif özgürlük haklarından yoksun negatif özgürlük hakları

Eşgüdümlü olmayan piyasa ekonomisi

ABD’de mali sistem de tamamıyla esneklik üzerine kurulu. Şirketler, finansmanlarını genellikle sermaye piyasası üzerinden sağlıyor. Bundan dolayı hissedar değeri artışı, yani kısa vadeli şirket kârları birincil önceliğe sahip. Şirketler ve bankalar arasında iç içe geçişler neredeyse hiç yok. Şirketler arasındaki ilişkiler, piyasa ilişkilerine ya da mahkeme yolu açık sözleşmelere dayanıyor. ABD’nin neredeyse hiçbir düzenlemeye tabi olmayan mali sistemi ve salt kısa vadeli hissedar değeri artışlarına yönelik olma özelliği, ABD’den kaynaklanan mali krizin ardından yoğun eleştirilere neden oldu.

Sosyal devlet

ABD 20. yüzyıla kadar son derece az gelişmiş sosyal güvenlik sistemlerine sahipti. İlk olarak 1937 tarihli „Social Security Act“ ulusal düzeyde bir sosyal güvenlik sistemi getirdi. Bu sistem, primlere dayalı bir emeklilik sistemini, muhtaç durumdaki ailelere, çocuklara ve yaşlılara sosyal yardımı ve federal bir işsizlik sigortası programını kapsıyor. Yine de bugün ABD’de liberal refah devletinden söz ediliyor, çünkü, devlet tarafından sunulan destekler düşük kapsamlı ve yeniden dağıtım etkileri az. Parasal sosyal yardımların üçte biri, özel kuruluşlarca sunuluyor. Bunun nedenleri arasında, Amerikan toplumunun siyasal kültürü ve bununla bağlantılı olarak, ABD’nin çoğunlukla, sosyal devlete fazla öncelik tanımayan Cumhuriyetçiler ya da sağ kanat Demokratlar tarafından yönetilmiş olması yer alıyor. Dolayısıyla, sosyal devletin çoğu alanı da, çalışıp haketme ilkesine göre düzenlenmiş ve sadece, acil ihtiyaç hallerinde, yoksulluğu önlemek için bir asgari hayat standardı sağlıyor. Bunun önümüzdeki yıllarda değişip değişmeyeceği, cevabı henüz bilinmeyen bir soru. Barack Obama, seçim kampanyasında, sosyal alanda reformlar vaat etmişti. Ancak liberal düşüncelerin hâkim olduğu Amerika’da bu reformları uygulamanın ne kadar zor olduğu, sağlık reformuyla ilgili tartışmalarda görülüyor.

İşsizlik sigortası: Her ne kadar federe devletler, ödenecek paraların düzeyini belirliyor ve programların idaresini üstleniyor olsa da, ABD’de işsizlik sigortası merkezi olarak finanse ediliyor. İşsizler altı ay boyunca sigortadan para alma hakkına sahip; bu süre, istisnai durumlarda birkaç hafta uzatılabilir. İşsizlik sigortasından alınan para, son alınan ücretin yüzde 30’u ile yüzde 40’ı arasında değişiyor.

Sosyal yardım: ABD’de sosyal yardım, yoksulluğa karşı bir önlemdir, sadece en yoksul durumda olanlara yöneliktir ve birçok durumda, yardım alanların damgalanmasına yolaçar. Bunun dışında, örneğin bağımlı çocuklar ve muhtaç durumdaki

aileler gibi belli gruplara yönelik programlar vardır. Bu gruplar, parasal yardımın yanında, yemek kuponları türünden, kullanım amacı belirlenmiş destekler de alır.

Emeklilik: ABD’de emeklilik, prim üzerinden finansman ilkesine dayanır. Yurttaşlar, emeklilik haklarını güvence altına alan ve gelir vergisi olarak adlandırılan bir vergi öderler. Sadece, daha önce ücret karşılığı çalışmış ve buna karşılık gelen ücret vergisini ödemiş olanlar emeklilik hakkına sahiptir, diğerleri sosyal yardıma muhtaçtır. Ayrıca, ücret vergisinin bir üst sınırı vardır. Bundan dolayı, en üst kazanç grubuna dahil olanlar üzerindeki mali yük görece düşüktür.

Sağlık sistemi: ABD’de devlet tarafından finanse edilen genel bir sağlık sistemi mevcut değildir. Sadece üç grup kamusal sağlık hizmetlerinden yararlanır: ordu mensupları, 65 yaşının üzerinde olanlar ve muhtaç durumda olanlar. Özellikle üçüncü grup giderek daha büyük bir hızla büyümektedir.

Toplumun geniş kesimleri uzun süre ya her türlü sağlık sigortasından yoksundu, ya da düşük düzeyde sigortalıydılar. Başkan Obama’nın planladığı ve her Amerikalıya sağlık sigortası imk”anı sağlamayı amaçlayan sağlık reformunun uygulamaya gir. mesi, Amerikan sağlık sisteminin temelden yenilenmesini beraberinde getirecektir.

Eğitim sistemi

Okullar, kiliselere ait ve kamusal okullar olarak ikiye ayrılır. Kamusal okullar yerel düzeyde örgütlenmekte ve finanse edilmektedir. Bu durum, özyönetim ve katılım açısından avantajlı olmakla beraber, büyük kalite farklarına yolaçar. Okullar gelir vergisinden elde edilen meblağ üzerinden finanse edildikleri için, gelir düzeyi yüksek olan belediyeler eğitim sistemine daha fazla yatırım yaparken, yoksul belediyelerin eğitime harcayacak kaynakları daha sınırlı kalmaktadır. Bu yüzden, insanların yetiştikleri yer ve çevre, çoğunlukla eğitim kalitesini belirler. Yine de, genel olarak bakıldığında, Amerikan eğitim sistemi, üst seviyede eğitim diplomalarına sahip insanların oranı açısından en önde gelmektedir.

Sonuç

ABD’de siyasal sistem ve sosyal devlet güçsüz ve edilgen bir devletin özelliklerine sahiptir. Devletin amacı, bireylere, mümkün olan en üst düzeyde (negatif) özgürlük sunmaktır. Siyasal temel haklar önceliklidir, sosyal ve ekonomik haklar ise, önem taşımaz. Bunun sonucu olarak, devlet, düzenleyici olarak piyasaya ve topluma çok az müdahalede bulunur ya da hiç müdahale etmez.

Emeklilik

Sağlık sistemi

Eğitim sistemi

Bu, parçalanmış, federal bir siyasal sistemin ve liberal, dindar ve cumhuriyetçi bir kültürün ürünüdür. Bunun sonucu olarak ABD iktisadi büyüme gibi ekonomik göstergeler açısından oldukça iyi durumda olsa da, sosyal katılım düzeyini ortaya koyan rakamlar açısından görece zayıf kalır.

Örneğin, ABD, diğer sanayi ülkeleriyle karşılaştırıldığında, en yüksek yoksulluk oranlarından birine sahiptir. Eşitsizliğin ölçüsünü ortaya koyan Gini Katsayısı da oldukça yüksektir. Hem pozitif, hem de negatif özgürlük haklarının tanınmasını öngören sosyal demokrasi kıstaslarına göre değerlendirildiğinde de ABD kötü puan alır. Temel haklara, siyasal sisteme ve sosyal devlete bakıldığında, her alanda birçok liberter öğenin varlığı saptanır. ABD'nin, sosyal demokrasiyi düşük düzeyde içeren bir ülke olarak mı, liberter bir ülke olarak mı tanımlanması gerektiği, yoruma bağlıdır.

İkincisi, saf haliyle sadece kuramsal olarak mevcuttur, çünkü ABD bile – çok sınırlı da olsa – bir sosyal güvenlik sistemine sahiptir. Obama'nın bu sosyal güvenlik sistemini geliştirme planlarının başarılı olup olamayacağı henüz belli değil. ABD'den kaynaklanan ve reel ekonomi üzerinde çok sert etkilerde bulunmuş olan mali krizin sonuçları, bu ülkede de bir süreliğine farklı bir düşünce tarzının gelişmesini sağladı. Bunun ne ölçüde sürekli olacağını ve kurumsal reformlara dönüştürüleceğini bekleyip görmek gerek.

Daha fazla

bilgi için:

Lew Hinchman

(2006), USA:

Residual Welfare

Society and

Libertarian

Democracy,

[ABD: *Asgari*

refah toplumu ve

liberter demokrasi],

Thomas Meyer

(yay.), Praxis der

Sozialen Demokratie

içinde, Wiesbaden,

s. 327–373.

Winand Gellner

ve Martin Kleiber

(2007), Das

Regierungssystem

der USA. Eine

Einführung [ABD

hükümet sistemine

giriş], Baden-Baden.

ABD

2008 istihdam oranı	% 70,9 (% 65,5)	15–64 yaş arası çalışan kişilerin (kadınların) toplam nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
Erkeklerin gelirine oranla kadınların geliri	% 62	Kadınların, erkeklere oranla elde ettiği gelirin yüzdesi (kaynak: Human Development Index 2009, s. 186)
2008 işsizlik oranı	% 5,8	İşsizlerin çalışabilir nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
2008 uzun süreli işsizlik oranı	% 0,6	Uzun süredir (12 ay ve üstü) işsiz olanların çalışabilir nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
Gelir eşitsizliği / 2009 Gini Katsayısı	% 40,8	Gelirin eşitsiz paylaşımını belirten gösterge, sayı ne kadar büyükse, eşitsizlik o kadar fazladır (kaynak: Human Development Report 2009, s. 195)
2009 yoksulluk endeksi	% 15,2	Yoksulluk endeksi çeşitli göstergelerden oluşur (ortalama yaşam süresi, okuma yazma oranı, sağlık hizmetlerinden yararlanabilme ...), 0 = asgari yoksulluk, 100 = azami yoksulluk (kaynak: Human Development Report 2009, s. 180)
Eğitim: 2006 yılı için, eğitimde başarının sosyoekonomik koşullara bağlılığı	% 17,9	Öğrenciler arasındaki başarı farkının sosyoekonomik koşullarla açıklanabilme oranı (kaynak: OECD 2007)
2007 sendikal örgütlülük oranı	% 11,6	Sendikalarda örgütlü çalışanların oranı (kaynak: OECD)

5.2. İNGİLTERE

Christian Krell

Giriş

*Sosyal demokrasiyi
düşük düzeyde
içeren bir ülke*

İngiltere, Sosyal Demokrasi Kuramı çerçevesinde „sosyal demokrasiyi düşük düzeyde içeren“ bir ülke olarak tanımlanır. Bunun anlamı, yurttaş haklarına ve siyasal haklara ek olarak, sosyal ve ekonomik temel hakların da geçerli olduğudur. Temel haklara dayanan bir refah devleti de, asli öğeleriyle mevcuttur. Ancak, refah devletinin hizmetleri düşük düzeyde gerçekleştirilir. Temel haklar formel açıdan tanınmış olmakla birlikte, uygulamada genellikle etkisiz kalır. Bu yüzden, sosyal ve liberter demokrasi kategorilerinde ele alındığında, İngiltere, sosyal demokrasinin dış sınırını çizer.

*Sosyal devletin
erken gelişimi*

Sosyal devletin İngiltere’de oldukça az gelişmiş olması şaşırtıcı, çünkü bu ülkede refah devletinin öğeleri, diğer Avrupa ülkelerine oranla daha erken oluştu. 18. yüzyıldan itibaren, ticaretin ve teknik yeniliklerin yaygınlaşmasına refah artışı eşlik ederken, sanayileşmeyle bağıntılı toplumsal sorunlar da arttı: yoksulluk, kötü beslenme ve sağlık koşulları, çocuk işçiliği ve sosyal güvence yetersizliği.

Bu toplumsal sorunlara cevap verebilmek için, İngiltere’de sosyal devletin ilk öğeleri oldukça erken bir dönemde doğdu. Ancak, başlangıçta, kapsamlı bir sosyal devlet oluşmadı. Bunun nedenlerini özellikle İngiltere’nin derin siyasal-toplumsal yapılarında aramak gerek. Liberalizm İngiliz siyasal kültüründe eskiden olduğu gibi halen önemli bir role sahip. Bu kültür serbest ticaretin ve iktisadi refahın gelişmesini sağladı ve siyasal haklar da sınırlı bir ölçüde genişletildi. Ancak devletin sosyal konulardaki müdahalesi reddedildi. 18. ve 19. yüzyıllarda liberal *laissez-faire* ilkesi „Government shall not interfere“ sosyal ve iktisadi politikanın oluşumunda belirleyici oldu.

*Yine de az gelişmiş
bir sosyal devlet*

Kamusal sosyal hizmetlerin geliştirilmesindeki sınırlılık, kısmen hayırsever ve insancıl çabalarla dengelendi. Çok sayıda „charities“ ve özel bağışlar, Birleşik Krallık için tipik olan ve bugün de önemini koruyan, devletten ayrı bir refah sistemi oluşturdu. Ancak halen varlığını sürdüren sorun, yoksullara sunulan bu destekten, muhtaç durumda olan herkesin yararlanamaması.

„Charities“ yanında, 19. yüzyıl İngiltere’sinde, bir kısmı görece güçlü olan birçok sendika kuruldu. Ancak bunlar, Almanya’dan farklı olarak, tüm çalışanları

kapsayan sendikalar değildi, dolayısıyla İngiliz sendikacılığı halen parçalanmış bir yapıya sahip.

1900 yılında sendikal hareketten Labour Party, yani İngiliz sosyal demokrasisi doğdu. Labour Party Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'de ikinci büyük siyasal güç haline geldi ve 1945'te ilk defa hükümeti kurdu. Savaş sonrası dönemde, bu partinin yönetiminde, İngiltere refah devletini büyük ölçüde geliştirmek mümkün olabildi.

Muhafazakâr Parti ve Labour Party bu refah devletini temel özellikleri açısından aynı ölçüde savundu. Bu yüzden, sıklıkla, savaş sonrası İngiliz uzlaşımından, ya da toplumun tüm kesimleri arasında bir „social contract'tan“ söz edilir.

1970'lerin sonunda muhafazakâr başbakan Margaret Thatcher, „social contract'ın“ sonunu ilan etti ve „frontiers of the state'in“ geriletilmesini talep etti. Savaş sonrası dönemin siyasal anlayışlarına ters düşerek, devletin tam istihdamdan sorumlu olmadığını vurguladı. Thatcher'a göre, iktisadi güçler arasındaki özgür ilişkilere yönelik her türlü devlet müdahalesi reddedilmeliydi. Devletin faaliyeti, her şeyden önce, iktisadi etkinliğin koşullarını – özellikle para hacmini – istikrara kavuşturmaya yönelik olmalıydı. Dolayısıyla, muhafazakârların, Thatcher'ın damgasını taşıyan hükümet dönemine (1979–1997), İngiliz ekonomisinin birçok sektöründe özelleştirmeler ve deregülasyon tedbirleri eşlik etti.

Thatcher politikasının sonuçları, yoksulluk oranlarında belirgin bir yükselme ve toplumsal eşitsizliklerin artması oldu. Bu ve benzeri göstergeler, Thatcher döneminin son yıllarında İngiltere'nin sosyal demokrasi olarak tanımlanmasının ancak çok sınırlı ölçüde mümkün olduğunu ortaya koyuyor.

Ancak 1997'de Tony Blair'in ve Labour Party'nin seçilmesiyle İngiltere yeniden sosyal demokrasi yönünde gelişmeler göstermeye başladı. Labour Party'nin ilan ettiği, herkes için sosyal katılımı sağlama hedefi, birçok tedbirle desteklendi: kamusal hizmetlerin, özellikle sağlık ve eğitim sektörünün yoğun olarak geliştirilmesi, yoksullukla kararlı bir mücadele ve asgari ücretin kabulü, İngiltere'nin yeniden sosyal demokrasi yönünde gelişme yoluna girdiğine dair işaretlerden sadece birkaçı. Blair hükümeti döneminde işsizlik oranının düşük kalması ve yoksulluk oranının, birçok OECD ülkesinde belirgin olarak artarken, bu ülkede biraz düşmesi, modelin başarısını kanıtıyor.

Savaş sonrası uzlaşımı ve „social contract“

Thatcher dönemi

Tony Blair ve Labour Party

Ancak Thatcher döneminin son derece liberal çalışma piyasasının ve liberal ekonomik düzeninin sürdürülmesi, Blair'in otoriter devlet anlayışı ve yine önemli bir unsur olmak üzere, ABD'nin yakın müttefiki olarak uyguladığı Irak politikası, İngiltere tarzı „üçüncü yolu“ tartışmalı hale getirdi.

Tony Blair'in ardından başbakanlık görevini devralan Gordon Brown, Labour siyasetine temel özellikleriyle sadık kaldı, ancak yenilikler de getirdi. Dış politikada ve güvenlik politikasında ABD'ye olan yakın bağlılık, yerini daha dengeli bir tutuma bıraktı. Kamusal hizmet sektöründeki yatırımlar sürdürüldü ve bu yatırımların sosyal boyutlarına daha fazla önem verilmeye başlandı.

Siyasal sistem

İngiltere haklı olarak Avrupa'nın en eski demokrasilerinden biri olarak tanımlanır. Ancak aynı zamanda İngiliz siyasal sistemi „elective dictatorship“, yani seçilmiş diktatörlük olarak adlandırılır. Bu ikisi nasıl uyuşabiliyor birbirleriyle?

İngiliz tarihine kısaca göz atıldığında, böyle bir çelişkinin aslında mevcut olmadığı görülüyor. „Glorious Revolution“ (1688/89) döneminden beri, İngiliz parlamentosunun önemi giderek arttı. Yüzyıllar boyunca, daha önce tahta ait olan haklar, birer birer, Avam Kamarası ve Lordlar Kamarası'ndan oluşan İngiliz parlamentosuna aktarıldı. Birçok Avrupa devletinde kuvvetler ayrımıyla sonuçlanan derinlemesine bir devrimci dönüşüm İngiltere'de yaşanmadı. Yani, başlangıçta tahta ait olan yetkiler, bugün büyük ölçüde parlamentonun elinde.

Bu yüzden parlamento, neredeyse mutlak bir bağımsızlığa sahip ve ne bir üst mahkeme, ne de anayasa tarafından sınırlanıyor. Bu büyük bağımsızlık, günümüzde, özellikle Avam Kamarası'ndaki çoğunluk grubunun liderinde, yani İngiltere başbakanında yoğunlaşıyor.

Hükümetin gücünü daha da artıran iki etken var: Birincisi, İngiltere'nin merkezi devlet yapısı, merkezi hükümetin yasama faaliyetinin, güçlü bölgelerce ya da eyaletlerce etkilenmesini engelliyor.

İkincisi, seçimlerde basit çoğunluk sistemi, her zaman bir partinin belirgin bir zafer elde etmesine katkıda bulunuyor. Koalisyon hükümetleri, ulusal kriz dönemleri bir tarafa bırakılırsa, İngiltere'de ne alışılmış, ne de gerekli bir olgu: Conservatives ve Labour Party dönüşümlü olarak hükümeti kuruyor. Bu iki hâkim partinin

yanında „Liberals“ İngiliz partiler sistemindeki üçüncü önemli güç olarak anılabılır. Çoğunluk sistemi, diğer partilerin ulusal düzeyde yerleşik siyasal güçler haline gelmelerini zorlaştırıyor. Son dönemlerde, seçmen davranışında ve dolayısıyla partiler coğrafyasında bazı değişimler görülüyor. Green Party ya da aşırı sağcı British National Party gibi küçük partilere verilen destek artarken, yerleşik kitle partilerinin desteği azalıyor. Ancak seçim sistemi yine de ulusal düzeyde istikrarlı ve belirgin seçim sonuçlarının elde edilmesini sağlıyor. Merkezizetçi devlet yapısı, belirgin çoğunluklar ve parlamentonun bağımsızlığı, hükümetin büyük bir yönlendirme potansiyeline sahip olmasını beraberinde getiriyor. Bundan dolayı, siyasette tayin edici yön değiştirmeler, hızla ve kapsamlı olarak yapılabiliyor. Bu yüzden İngiltere’de sosyal demokrasinin gelişmesi, başka birçok ülkeye kıyasla, daha zor öngörülebilir bir süreç.

Temel haklar sistemi

Temel haklar konusunda da İngiltere’de ilk bakışta bir çelişki görülüyor: Bir yandan, Magna Charta (1215) ve „Petition of Rights“ (1628) ile, çok erken bir dönemde ilk temel haklar – en azından küçük bir azınlık için – güvenceye alındı. Bu haklar, birinci planda keyfiyete karşıydı, yani negatif özgürlük haklarıydı. Öte yandan İngiltere’de herhangi bir anayasa belgesi mevcut değil. Dolayısıyla, anayasada güvence altına alınmış bir temel haklar kataloğu yok.

Fakat İngiltere 1976’da hem yurттаş hakları ve siyasal haklar, hem de iktisadi, sosyal ve kültürel haklar konusundaki BM sözleşmelerini onayladı. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de 1998’de İngiliz hukukunun bir parçası olarak benimsendi.

Bu formel geçerliliğe rağmen, İngiltere’de temel hakların bütün alanlarda uygulamada etkili olduğu söylenemez. Örneğin İngiltere’de geleneksel olarak yüksek seyredelen yoksulluk oranları, uygun yaşam standardı hakkının varlığını sorgulanabilir kılıyor.

Hükümetin Labour tarafından üstlenilmesinden bu yana, bazı temel haklar, eskisine oranla daha kapsamlı uygulanıyor. Buna örnek olarak 1999’dan beri geçerli olan ulusal asgari ücret ve işverenlere getirilen, yarım gün çalışanlara da tamgün çalışanlarla aynı ücreti ödeme ve aynı çalışma koşullarını sunma zorunluluğu verilebilir.

*Erken tanınan
temel haklar*

*Temel haklar uygulama
lamada da etkili mi?*

Siyasal ekonomi

İngiltere klasik liberal piyasa ekonomisi türüne dahil bir ülke. Eşgüdümlü piyasa ekonomilerine kıyasla burada daha rekabet yoğunluklu piyasalar ön planda geliyor.

Piyasanın büyük önemi

Piyasanın sahip olduğu bu önem, örneğin işverenlerle çalışanlar arasındaki ücret pazarlıklarında görülüyor. Gerek işçileri, gerekse işverenleri temsil eden örgütler zayıf ve parçalanmış durumda oldukları için, ücret genellikle çalışanla şirket arasında bireysel olarak belirleniyor. Bu yüzden, dolaysız olarak, çalışanın piyasada elde edebileceği gelire göre saptanıyor. Örneğin Almanya'daki madencilik ve demir-çelik sektörlerinde yönetime katılma yasası türünden bir yönetime katılma hakkı, İngiltere'nin oldukça yabancısı olduğu bir şey.

Esnek istihdam piyasası

İngiltere'de işten çıkarma, buna karşı koruma önlemlerinin çok sınırlı olmasından dolayı, rahatlıkla uygulanabiliyor, ancak kalifiye elemanlar, esnek istihdam piyasasında genellikle kolayca yeni bir iş buluyor. Ekonomik ve mali piyasa krizinde, eşgüdümlü olmayan İngiliz ekonomisinin, çalışma piyasasındaki dalgalanmalardan ne kadar kolay etkilenebildiği, açıkça görüldü. İşsizlik rakamları, Almanya gibi eşgüdümlü piyasa ekonomilerine oranla daha hızlı yükseldi.

Genel olarak çalışanların bir şirkette kalma süreleri görece kısa. Bundan dolayı, şirkete ya da işkoluna yönelik vasıflar kazanma çabası fazla değil. İngiltere'nin uluslararası karşılaştırmada sahip olduğu düşük üretkenlik, bu olguyla bağlantılı.

Bu düşük üretkenlik yüzünden, İngiliz ekonomisinde sanayinin rolü zayıf. Buna karşılık, hizmet sektörü son derece güçlü. Londra şehir merkezi, dünyanın en önemli finans merkezlerinden biri. Mali hizmetler ve sigortalar burada gayet yoğun temsil ediliyor. İngilizlerin yaklaşık yüzde 76'sı da hizmet sektöründe çalışıyor.

Liberal piyasa ekonomilerinde şirketler, yatırım sermayelerini asıl olarak mali piyasalardan temin ediyor ve bu yüzden hızlı rant elde etme ihtiyacı içinde çalışıyor. Sürekli çalıştıkları bankalar üzerinden uzun vadeli finansman modelleri neredeyse bilinmeyen birşey. Bu yüzden İngiliz ekonomisi daha ziyade kısa vadeli hedefler güdüyor ve kârı kısa zamanda azamileştirme çabasının ege-menliği altında işliyor.

Sosyal devlet

Karşılaştırmalı sosyal devlet araştırmalarında İngiliz sosyal devletine genellikle „karma bir özellik“ atfedilir. Bunun anlamı, İngiltere’de sosyal devleti, aynı anda aynı sistem içinde temsil edilmelerine alışık olunmayan farklı mantıkların biçimlendirdiğidir. Sosyal devletin bazı hizmetleri – örneğın sağlık sisteminde – evrenselci bir mantıkla sunulur, yani İngiltere’nin bütün yurttaşlarının hizmetindedir. Bazı hizmetlerle, ancak – kısmen aşağılayıcı olarak algılanan – bir ihtiyaç inceleme-sinden sonra verilir. Bu farklı özelliklere rağmen İngiltere liberal bir refah devleti olarak tanımlanır. Temel risklere karşı sosyal devlet güvencesi sağlanmıştı, bu asgari desteğın ötesine geçen refah ihtiyaçlarınına, serbest piyasa üzerinden giderilmesi gerekir.

Sağlık sistemi: National Health Service (NHS) İngiliz sosyal devletinın çekirdeğidir. Vergi gelirleriyle finanse edilir ve İngiltere nüfusunun ücretsiz tıp hizmetlerinden ve gereken yardımcı malzemeden ve ilaçtan yararlanmasını sağlar. NHS’nin avantajı, evrenselci özelliğinin yanında, büyük şeffaflığdır. NHS onyıllar boyunca kronik finansman yetersizliğinin sıkıntılarını yaşadı. Bu yüzden hizmette darboğazlar doğdu ve bunlar kendilerini örneğın belli ameliyatlar için bekleme sürelerinin uzunluğunda açığa vurdu. Bu yüzden 2000 yılından beri büyük miktarda ek kamusal kaynak NHS’ye yatırılıyor.

Sosyal sigorta: National Insurance yaşlılık, işsizlik, iş kazaları, maluliyet gibi birçok riske karşı güvence sağlıyor. National Insurance gelirle orantılı ödenen primlerle finanse ediliyor. Desteklerse, genellikle gelirden bağımsız olarak sağlanıyor ve ancak temel ihtiyaçların karşılanmasına yetiyor. Bunun ötesinde sigortalanan isteyenlerin, serbest piyasada sunulan hizmetlerden yararlanması gerekiyor.

Sosyal yardım: National Assistance, prime dayalı hizmetleri talep etme hakkını elde edememiş olanlar ve özel sigorta hizmetlerinden yararlanabilecek durumda olmayanlar tarafından kullanılabilir bir dizi hizmet sunuyor. Bu hizmetler vergilerle finanse ediliyor ve genellikle sıkı sıkıya ihtiyaca yönelik olarak veriliyor, yani, bunlardan yararlanmak isteyenlerin, gerçekten muhtaç durumda olduklarını ve kendilerine yardım edebilmenin başka hiçbir olanağına sahip olmadıklarını kanıtlamaları gerekiyor.

*Sosyal devletin
karma özelliğı*

Sağlık sistemi

Sosyal sigorta

Sosyal yardım

**Daha fazla
bilgi için:**

Christian Krell (2006), Laggard or Leader – der britische Sozialtaut im Spiegel der Sozialen Demokratie, [Ön safta mı, son sırada mı? – Sosyal demokrasi aynasında İngiltere sosyal devleti], Thomas Meyer (yay.), Praxis der Sozialen Demokratie [Uygulamada Sosyal Demokrasi] içinde, Wiesbaden, s. 130–241.

Alexander Petring (2006), Großbritannien [Büyük Britanya], Wolfgang Merkel (yay.) ve diğer yazarlar, Die Reformfähigkeit der Sozialen Demokratie [Sosyal Demokrasi-nin Reforma Yatkinliğı] içinde, Wiesbaden, s. 119–153.

Eğitim sistemi

İngiltere Birleşik Krallığı'nda okullar, kamusal ve – ücretli – özel okullar olarak ikiye ayrılıyor. İngiliz eğitim sistemindeki bu ikili yapı, bir yandan, son derece vasıflı küçük bir seçkinler grubu yetiştirilirken, aynı zamanda, örgün eğitimde ve meslek eğitiminde eksikliklerin görülmesinin nedenlerinden biri. Toplumsal statüyle eğitimdeki başarı arasında güçlü bir bağıntı mevcut. Bu yüzden, Labour hükümetinin en önemli görevlerinden biri, eğitim sisteminin reformu ve geliştirilmesiydi ve halen de öyle. Brown hükümetinin bu alanda aldığı en önemli tedbirlerden biri, zorunlu genel eğitim ve meslek eğitimi yaşını 16'dan 18'e kademe kademe yükseltmek oldu. Böylece, İngiltere'nin, işi olmayan ve eğitim görmeyen 16-18 yaş arası gençlerin sayısının en yüksek olduğu ülke konumundan çıkarılması amaçlanıyor. Bu arada, eğitim sektörüne önemli yatırımlar da yapıldı, ancak, üniversite harçları gibi, tartışmalara yol açan tedbirler de alındı.

Sonuç

1990'ların sonundan beri İngiltere yeniden sosyal demokrasi yönünde gelişmeye başladı. Labour Party'nin hedefi, herkesin toplumsal hayata katılımını sağlamak. Bunun, özellikle, çalışma hayatına katılım üzerinden gerçekleşmesi öngörülüyor. Sosyal güvenliğin, mümkün olan en fazla sayıda insan için yüksek düzeyde gerçekleştirilmesi değil, gerçekten ihtiyacı olanlara yöneltilmesi amaçlanıyor. Aynı zamanda sosyal hizmetlerin verilmesi, her zaman, bu hizmetlerden yararlananların, kendi durumlarını düzeltmek için çaba göstermesi talebiyle bağlantılı. İstikrarlı bir ekonomik büyüme ve etkin olmaya teşvik eden bir istihdam politikası 2009'a kadar yüksek istihdam oranlarını ve bununla birlikte bir yandan yoksulluğun azalmasını, öten yandan, toplumsal hayata katılımın artmasını sağladı.

Yoksulluk oranlarının halen yüksek olmasından, sosyal hizmetlerin derecesinin düşüklüğünden ve eğitim fırsatlarının eşitsiz dağılımından dolayı İngiltere bugün de, sosyal demokrasiyi düşük derecede içeren bir ülke konumunda ve sosyal demokrasinin dış sınırında yer alıyor.

İngiltere

2008 istihdam oranı	% 71,5 (% 65,8)	15–64 yaş arası çalışan kişilerin (kadınların) toplam nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
Erkeklerin gelirine oranla kadınların geliri	% 67	Kadınların, erkeklere oranla elde ettiği gelirin yüzdesi (kaynak: Human Development Index 2009, s. 186)
2008 işsizlik oranı	% 5,6	İşsizlerin çalışabilir nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
2008 uzun süreli işsizlik oranı	% 1,4	Uzun süredir (12 ay ve üstü) işsiz olanların çalışabilir nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
Gelir eşitsizliği / 2009 Gini Katsayısı	% 36	Gelirin eşitsiz paylaşımını belirten gösterge, sayı ne kadar büyükse, eşitsizlik o kadar fazladır (kaynak: Human Development Report 2009, s. 195)
2009 yoksulluk endeksi	% 14,6	Yoksulluk endeksi çeşitli göstergelerden oluşur (ortalama yaşam süresi, okuma yazma oranı, sağlık hizmetlerinden yararlanabilme ...), 0 = asgari yoksulluk, 100 = azami yoksulluk (kaynak: Human Development Report 2009, s. 180)
Eğitim: 2006 yılı için, eğitimde başarının sosyoekonomik koşullara bağımlılığı	% 13,9	Öğrenciler arasındaki başarı farkının sosyoekonomik koşullarla açıklanabilme oranı (kaynak: OECD 2007)
2007 sendikal örgütlülük oranı	% 28	Sendikalarda örgütlü çalışanların oranı (kaynak: OECD)

5.3. ALMANYA

Christoph Egle

Sosyal demokrasi için bir başarı öyküsü mü?

Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki siyasal ve iktisadi konumu göz önünde bulundurulduğunda, Almanya Federal Cumhuriyeti²⁴ sosyal demokrasi için bir „başarı öyküsü“ sayılabilir. Nazi egemenliğinin ardından, Almanya'nın (yeniden) barışçı ve demokratik bir ülke olabileceği konusunda endişeler varken, federal demokrasinin istikrarı ve canlı bir sivil toplum tarafından benimsenmesi konusundaki kuşkular bugün büyük ölçüde ortadan kalktı. Devletin ve toplumun demokratikleştirilmesi, doğal olarak, bir süreç içinde gerçekleşti ve bu süreç ancak 1960'ların sonunda etkisini tam olarak gösterdi. Nazi döneminin utancı ve Weimar Cumhuriyeti'nin başarısızlığı, günümüze kadar Almanya'nın siyasal kültürünü belirlemeye devam etti. Bu kültürün en önemli özellikleri arasında, milliyetçi retorikten kaçınma ve her tür aşırılığa karşı derin bir güvensizlik yer alıyor. Buna karşılık, uzlaşma arayışları ve „ortanın“ bulunması, önemli federal cumhuriyet erdemleri olarak görülüyor.

„Almanya modeli“

1945 sonrasında başarılan (yeniden) demokratikleşmenin yanında „ekonomik mucize“ de, Almanya'nın, iktisadi verimliliği, siyasal istikrarı ve dengeli bir sosyal yapıyı neredeyse benzersiz bir bileşimle biraraya getirerek, uzun süre diğer batılı sanayi ülkeleri için örnek olarak görülmesine katkıda bulundu. Alman sosyal demokrasisi de, Almanya Federal Cumhuriyeti'nin sosyal ve ekonomik düzeyiyle kendisini özdeşleştirdi ve bu düzen içinde kendi siyasal değerler yargılarının gereklerinin yerine getirildiğini saptadı. 1976 federal seçimlerinde SPD „Almanya modelini“ savundu. Ancak Almanya'nın birleşmesinin ardından, ülkenin, iktisadi büyüme ve istihdam yaratma konusunda gerilemesinden dolayı, örnek ülke rolüne artık layık olmadığının göstergeleri çoğaldı. Burada dikkati çeken konu, 1980'lere kadar „Almanya modelini“ tanımlamakta ve başarısını savunmakta kullanılmış olan öğelerin bir kısmının, 1990'larda Almanya'nın „inişe geçmesinin“ nedenleri olarak görülmesidir. Bu özellikle, değişen iktisadi koşullara (küreselleşmeye) uyumu geciktiren yönetim sistemi ve sosyal devletin, bazı alanlarda istihdamı (özellikle düşük vasıflı kişilerin ve kadınların istihdamını) güçleştiren kimi yapıları için geçerlidir. Buna karşılık, başlangıçta geçici bir süreliğine hazırlanmış olan anayasanın tarihi bir şans olduğu ortaya çıktı.

²⁴ Demokratik Alman Cumhuriyeti'ndeki gelişmeleri yer darlığından ötürü ne yazık ki ele alamıyoruz.

Anayasada temel haklar sistemi

Weimar Cumhuriyeti'nin başarısızlığından alınan derslerden hareketle, anayasa, bir tür genel hukuk olarak, ilk 20 maddede temel siyasal özgürlüklere ve insan haklarına yer verilmiştir; bu haklar, özleri açısından parlamento tarafından değiştirilemez. Bunlar arasında hem devletin özel hayat alanına müdahalelerine karşı geçerli olan ve liberal savunma hakları olarak adlandırılan haklar („negatif özgürlük“), hem de demokratik katılım hakları („pozitif özgürlük“) yer alır. İş, konut, eğitim ya da asgari gelir gibi sosyal haklar federal anayasada belirtilmemiştir, ancak bazı eyaletlerin anayasalarında anılır. Anayasa somut olarak bir iktisadi sistemi emretmez, ancak gerek düzenlenmemiş piyasa kapitalizmine, gerekse sosyalist plan ekonomisine karşı bazı engeller içerir. Örneğin 14. maddede mülkiyet ve miras hakkı tanınmıştır, ancak, mülkiyetin kullanımının „aynı zamanda toplumun yararına hizmet etmesi“ gerektiği vazedilir. Bu talep, „sosyal piyasa ekonomisi“ modelinde reel politik bir uygulama alanı bulmuştur.

Siyasal sistem

Yönetim sistemi de, demokrasinin bir kez daha başarısızlığa uğramasına imkan vermeyecek şekilde oluşturulmuştur. Bu amaçla, kuvvetlerin birbirinden ayrımı ve iç içe geçişi, yürütmenin yetkilerini dünyanın diğer demokrasilerinde kolay kolay rastlanamayacak ölçüde kısıtlayacak şekilde düzenlenmiştir. Federalizm ve eyaletlerin federal yasama sürecine (Federal Konsey üzerinden) katılımı, Federal Anayasa Mahkemesi'nin güçlü konumu, Federal Banka'nın (daha sonra Avrupa Merkez Bankası'nın) bağımsızlığı, devletin yönlendirici görevlerinin toplumsal örgütlenmelere devredilmesi ve nihayet, sosyal partnerlerin sosyal sigorta sistemlerinin idaresine dahil edilmesi, bunun örnekleridir. Devlet gücünün bu şekilde „zincire vurulması“ yüzünden, Amerikalı siyaset bilimci Peter Katzenstein Almanya Federal Cumhuriyeti'ni „yarı bağımsız“ bir devlet olarak tanımlamıştı ki, bu noktada, Almanya'nın 1990'a kadar dış politikada da tamamen bağımsız olmadığını hatırlamak gerekir.

Farklı çıkarların dengelenmesinin kurumsal olarak zorunlu kılınmış olması, Almanya Federal Cumhuriyeti'ne zarar vermedi, zira yönetim sistemi büyük bir etkinliğe ve temsil özelliğine sahip. Parlamenterizm, toplumsal gelişmelere yeterince açık olduğunu (örneğin, yeni partilerin oluşumuyla) kanıtladı ve aynı zamanda, istikrarlı hükümetlerin kurulmasına olanak verdi. Yasaların hazırlanmasında, dışarıdan da bilgi alınıyor, çünkü yasadaki etkilenecek grupların temsilcileriyle düzenli olarak bir araya geliyor. Ancak irade oluşumundaki belirleyici rol, kamusal makamlara

Anayasada negatif ve pozitif özgürlük hakları

Kuvvetlerin birbirinden ayrımı ve iç içe geçişi

Siyasal partilerin belirleyici rolü

yapılan atamalarda da olduğu gibi, siyasal partilere ait. Partiler böylece toplumla devlet arasında önemli bir aracılık işlevi görüyor. Partiler, federal hükümetin yanında, toplam 16 eyaletin hükümetlerinde de yer alabildikleri için, neredeyse hiçbir zaman, sadece hükümet ya da muhalefet partisi olmuyorlar. Bu özellikle iki büyük kitle partisi için geçerli (SPD ve CDU / CSU), dolayısıyla Almanya'nın üzerine her zaman, resmi ya da gayri resmi bir „büyük koalisyonun“ gölgesi vuruyor. Bu işbirliği zorunluluğu, özellikle iktisadi ve sosyal politikada bir „orta yol siyasetinin“ (Manfred G. Schmidt) uygulanmasına neden oldu ve bu siyaset, yukarıda belirtilen siyasal kültürün kesintisiz bir parçası haline geldi.

*İstikrara yöne-
lik Alman siyasal
sistemine güçlü
ve zayıf yanları*

Ancak partilerarası rekabet ve federatif hükümet sistemi, parti politikalarından ve taktiğinden kaynaklanan nedenlerle, önemli kararların bloke edilmesine ya da kötünün iyisi uzlaşmalara varılmasına yol açabiliyor. Bunun örnekleri, 1990 sonrasında, Almanya'nın birleşmesiyle birlikte federatif aktörlerin sayısının arttığı ve hızlanan küreselleşmenin gerektirdiği uyumun gereken hızla sağlanamadığı dönemde yoğunlaştı. Siyasal sistemin istikrara yönelik oluşu uzun bir süre bir başarı etkeniyken, bu kez aynı sistem, mevcudu koruma eğilimleri yüzünden sorun haline geldi. Birkaç yıldır, federalizm reformuyla, sistem yeniden biraz daha „karar almaya hevesli“ kılınmaya çalışılıyor.

Siyasal ekonomi

Almanya eşgüdümlü piyasa ekonomisinin tipik bir temsilcisi olarak görülmektedir. Burada şirketler, liberal piyasa ekonomilerinde olduğu gibi sermaye piyasası üzerinden değil, birlikte çalıştıkları bankalardan aldıkları uzun vadeli kredilerle finanse edilir. Sanayi ile bankacılık sektörü arasında bu şekilde oluşan iç içelik, „Ren kapitalizminin“ temel bir özelliğidir. Bu modelde şirketlerin „sabırlı sermaye temelinde“, uzunca bir zaman dilimini kapsayan stratejik kararlar vermesi, kısa vadelere yönelik hissedar değeri sistemine göre daha fazla mümkün olur. Ayrıca „Almanya şirketinin“ tipik bir özelliği, çalışanların şirketin yönetimine başka ülkelere oranla yoğun katılımıdır; gerek işyerinde yönetime katılma anlamında (çalışma koşullarının ve süreçlerinin belirlenmesi, personelle ilgili konular), gerekse şirketin yönetimine katılma anlamında (anonim şirketlerin ve diğer büyük sermaye şirketlerinin denetim kurulunda çalışanların temsilcilerinin bulunması yoluyla). Buna uygun olarak, çalışanlarla işverenler arasındaki ilişkiler de, genel olarak işbirliğine dayanır. Ücret, çoğunluğu ulusal çapta üst kurumlarda örgütlenmiş olan işverenlerle çalışanlar arasında serbest pazarlıkla belirlenir (sözleşme özgürlüğü). Diğer ülkelere kıyasla grevler enderdir ve genellikle kısa sürelidir.

*„Ren kapitalizmi
modeli“*

*Yönetime katılma ve
sözleşme özgürlüğü*

Ancak bu eşgüdümlü piyasa ekonomisi modeli, birkaç yıldır çözülme belirtileri gösteriyor. Bunun nedenleri kısmen küreselleşmeden, ya da Alman şirketlerinin, bu koşullar altında, uluslararası mali piyasalara daha fazla dahil olma çabasından, kısmen de, hem sendikaların, hem de işveren örgütlerinin örgütleyici güçlerinin, dolayısıyla eşgüdüm sağlama yeteneklerinin zayıflamış olmasından dolayı, çalışanlarla işverenler arasındaki sözleşmelerin ve ilişkilerin erozyona uğramasından kaynaklanıyor.

Sosyal devlet

Almanya Federal Cumhuriyeti, muhafazakâr korporatist sosyal devlet olarak adlandırılan türün tipik bir örneğidir ve „Hıristiyan demokrat“ ya da „Bismarck tipi“ olarak da adlandırılır. Bu terminoloji, Almanya’da sosyal devletin ilk planda sosyal demokratlar tarafından oluşturulmuş olmayıp, tarihsel gelişimi içinde özellikle muhafazakârlara ve Hıristiyan demokratlara dayandığını belirgin kılar. İkinci Dünya Savaşı sonrasında sosyal devletin kapsamı iki sosyal devlet partisi tarafından (CDU / CSU ve SPD) genişletilmiştir.

Almanya’da sosyal devlet, büyük mali kapsamına rağmen, sınırlı bir yeniden dağıtım sağlamaktadır, çünkü genellikle, mevcut olan toplumsal farklılıklar daimi kılınır. Farklı meslek grupları için değişik sosyal sigorta ve sosyal hizmet sistemlerinin geçerli olması, buna bir örnektir. Genel sosyal sigorta yükümlülüğü, sadece işçi statüsünde çalışanlara yöneliktir; serbest meslek sahipleri ve memurlarsa, sosyal risklere karşı özel sigorta yaptırabilirler ya da özel bir sosyal hizmet sistemine tabidirler (örn. memurların emeklilik hakkı).

Almanya’daki sosyal devletin merkezinde, kurumsal olarak bağımsız sosyal sigorta sistemleri bulunur. Bu sistemler, işverenlerin ve çalışanların zorunlu olarak ödedikleri primlerle, bir masraf paylaşımı usulüne göre finanse edilir. İlaveten, ihtiyaç halinde ya da sürekli olarak (emeklilik sigortasında olduğu gibi) federal bütçeden ek sübvansiyon sağlanır. Sosyal devletin masraflarının özellikle ücretler üzerinde yük oluşturmasından ve böylece üretimde emek etkenini pahalılaştırmasından dolayı, bu finansman tarzı, özellikle personel yoğunluklu hizmet sektöründe, istihdam yaratmayı zorlaştırmaktadır. Sigortaların ödediği meblağlar, temel olarak eşdeğerlilik ilkesine göre belirlenir, yani, bir çalışan ne kadar uzun süre prim ödemişse, ya da geliri ne kadar yüksekse, o kadar fazla para alır. Sosyal devletin bu şekilde gelir merkezli olması, özellikle istikrarlı olmayan gelir biyografilerine sahip kişiler için sorun yaratır, çünkü bu insanlar sınırlı bir sosyal güvenlikle yetinmek zorunda kalırlar.

Muhafazakâr korporatist sosyal devlet

Ücrete eklenen yüksek maliyet

Emeklilik: Kamusal emeklilik sigortası tarafından ödenen standart meblağ (işyerinin ek hizmeti hariç) ortalama net ücretin yaklaşık yüzde 70'i düzeyindedir. Bu miktar, son emeklilik reformlarından sonra, uzun vadede yaklaşık yüzde 50'ye inecek. Bu gerilemeyi dengelemek üzere, sermayeyle karşılanan bir ek emeklilik, devlet ödenekleri ve vergi kolaylıklarıyla teşvik ediliyor. Eğer, hak kazanılmış olan emeklilik parası sosyal yardım düzeyinin altında kalırsa, yaşlılıkta temel ihtiyaçların karşılanma güvencesi devreye giriyor.

İşsizlik sigortası: İşsizlik sigortası tarafından ödenen İşsizlik Parası I, medeni duruma göre, bir önceki ücretin yüzde 60'ı ile 67'si tutarındadır. Bu parayı alanın prim ödediği süreye ve yaşına bağlı olmak üzere, 6 ile 24 ay boyunca ödenir. Bu sürenin dolmasından sonra, sosyal yardım seviyesinde olan ve vergilerle finanse edilen İşsizlik Parası II alınabilir. İşsizlik Parası II'nin ya da (çalışamayacak durumda olanlar için) sosyal yardımın alınabilmesi, ancak ihtiyaç halinde mümkündür. Çalışabilecek durumda olanların ayrıca bir işe girmeye istekli olmaları talep edilir ve denetlenir. Bu yardımlardan yararlanmak, hukuki bir hak olduğundan, herkes için bir sosyokültürel asgari yaşam standardı güvenceye alınmıştır.

Sağlık sistemi: Kamusal sağlık sigortasının sunduğu hizmetler, başka ülkelerle karşılaştırıldığında iyi durumdadır, ancak sistem görece pahalıdır. Çocuklar ve çalışamayacak durumda olan eşler ebeveynleri ya da çalışabilen eşleri üzerinden sigortalanır, sosyal desteklerden yararlananlar otomatik olarak kamusal sağlık sigortasının üyesidir. Serbest çalışanlar, devlet memurları ve yüksek gelirli çalışanlar, sigorta yükümlülüğünden muaftır ve (genellikle daha uygun koşullarda) özel sigorta yaptırabilirler.

Eğitim sistemi

Eğitim sistemi neredeyse tamamıyla eyaletlerin yetkisinde ve yapısı ve kalitesi açısından büyük bölgesel farklılıklar gösteriyor. Bazı eyaletler uluslararası planda zirveyi yakalayabilmişken, bazılarında, öğrencilerin sahip olduğu yetkinlik, OECD ortalamasının altında. Ayrıca uluslararası karşılaştırmada, neredeyse başka hiçbir ülkede öğrencilerin toplumsal kökeninin, eğitimdeki başarıyı bu kadar fazla belirlemediği, yani Almanya'da fırsat eşitliğinin gereklerinin neredeyse hiç yerine getirilmediği belirgin olarak ortaya çıktı. İkili meslek eğitimi sistemiyse, uygulamalı eğitim imkânlarında sık sık darboğazların doğmasına rağmen, işyerinin gereklerine uygun bir mesleki vasıflandırmaya imkan tanıdığı ve bunu genel eğitim veren okul eğitimiyle bir araya getirdiği için, uluslararası karşılaştırmalarda halen örnek olarak gösterilmektedir.

Almanya

2008 istihdam oranı	% 70,7 (% 65,4)	15–64 yaş arası çalışan kişilerin (kadınların) toplam nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
Erkeklerin gelirine oranla kadınların geliri	% 59	Kadınların, erkeklere oranla elde ettiği gelirin yüzdesi (kaynak: Human Development Index 2009, s. 186)
2008 işsizlik oranı	% 7,3	İşsizlerin çalışabilir nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
2008 uzun süreli işsizlik oranı	% 3,8	Uzun süredir (12 ay ve üstü) işsiz olanların çalışabilir nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
Gelir eşitsizliği / 2009 Gini Katsayısı	% 28,3	Gelirin eşitsiz paylaşımını belirten gösterge, sayı ne kadar büyükse, eşitsizlik o kadar fazladır (kaynak: Human Development Report 2009, s. 195)
2009 yoksulluk endeksi	% 10,1	Yoksulluk endeksi çeşitli göstergelerden oluşur (ortalama yaşam süresi, okuma yazma oranı, sağlık hizmetlerinden yararlanabilme ...), 0 = asgari yoksulluk, 100 = azami yoksulluk (kaynak: Human Development Report 2009, s. 180)
Eğitim: 2006 yılı için, eğitimde başarının sosyoekonomik koşullara bağımlılığı	% 19	Öğrenciler arasındaki başarı farkının sosyoekonomik koşullarla açıklanabilme oranı (kaynak: OECD 2007)
2007 sendikal örgütlülük oranı	% 19,9	Sendikalarda örgütlü çalışanların oranı (kaynak: OECD)

**Daha fazla
bilgi için:**

*Christoph Egle
(2006), Deutsch-
land: der blockier-
te Musterknabe
[Almanya: engellen-
miş örnek çocuk],
Thomas Meyer
(yay.), Praxis der
Sozialen Demok-
ratie [Uygulamada
Sosyal Demokrasi]
içinde, Wiesba-
den, s. 273–326.*

*Peter J. Katzen-
stein (1987): Policy
and Politics in West
Germany. The
Growth of a Semi-
sovereign State
[Batı Almanya'da
policy ve politics.
Bir yarı bağımsız
devletin gelişimi],
Philadelphia.*

*Manfred G. Schmidt
(2007), Das poli-
tische System
Deutschlands
[Almanya'nın siyasal
sistemi], München.*

Sonuç

„Almanya modeli“ uzun süre boyunca örnek bir model olarak görüldü ve 1970'li yıllara kadar sosyal demokrasiyi yüksek derecede içermekteydi. Almanya'nın birleşmesinin ve küreselleşmenin doğurduğu sonuçlara uyum sağlama sürecinde bu konumunu kaybetti. O zamandan bu yana Almanya daha ziyade sosyal demokrasiyi orta derecede içeren bir ülke olarak adlandırılabilir. Bunun önemli nedenleri arasında, sosyal devletin finansmanının uluslararası rekabet içinde bir dezavantaj olarak ortaya çıkması ve istikrara yönelik siyasal sistem yüzünden, gerekli reformların zamanında yapılamamış olması yer almaktadır. 1990'ların ortalarından itibaren, önce Kohl, ardından, bir miktar tereddüt ettikten sonra Schröder hükümeti, sosyal devletin yeniden yapılandırılması ve geriletilmesi yoluyla, Alman ekonomisinin rekabet gücünü artırmaya ve sosyal güvenlik sistemini, toplumun yaşlanması ve aile yapılarının değişmesi olgularına uyumlu hale getirmeye çalıştı. Bu reformlar, zaman zaman halkın yoğun direnişine rağmen uygulandı, ancak muhtemelen, istihdam düzeyinin yeniden yükseltilmesinin önkoşulunu oluşturdu ve oluşturmakta. Almanya'nın gelecekte yeniden sosyal demokrasiyi yüksek derece içeren bir ülke yönünde gelişip gelişemeyeceğini zaman gösterecek.

5.4. Japonya²⁵

Eun-Jeung Lee

Akademik tartışmalarda, Japonya kadar farklı tanımlara konu olan başka bir ülke bulmak neredeyse imkânsız. Özellikle refah devleti ya da refah toplumu açısından, Japonya'ya yönelik değerlendirmeler geniş bir yelpaze çiziyor – güçlü „sosyal demokrat“ özellikler taşıyan muhafazakâr liberal refah rejiminden „Marksist anlamda sınıfsız topluma“ kadar uzanan bir yelpaze.

Japonya'daki koşulları alışılmış ortak paydalarla biraraya getirmek hiç de kolay değil. Bu ülkede muhafazakâr LDP (Liberal Demokratik Parti), 1993–1994 yıllarını kapsayan kısa bir dönem istisna teşkil etmek üzere, 1955'ten beri başbakanı seçti. 2009'da ise ilk kez orta/sol olarak nitelenebilecek JDP (Japonya Demokratik Partisi) çoğunluğu elde etti.

Japonya, kamusal sosyal hizmetlerde, gelişmiş sanayi ülkelerine kıyasla kötü not alıyor. Bu ülke 2005 yılında yüzde 22,9'luk bir sosyal devlet oranıyla, OECD ortalamasının altındaydı (yüzde 24,4) ve örneğin Almanya'nın (yüzde 31,1) ve İsveç'in (33,6 %) çok gerisindeydi. Sosyal devlet oranı, sosyal harcamalarının, gayri safi yurtiçi hasılaya oranını ifade eder.

Ama Japonya aynı zamanda, dünyanın en yüksek ortalama yaşam süresine (özellikle kadınlarda), istatistiki olarak son derece düşük bebek ölüm oranlarına ve dikkati çekecek kadar dengeli bir gelir dağılımına sahiptir. Bütün bunlar, Japonya'daki sosyal güvenlik sistemlerinin ne kadar etkili olduğunu gösterir. Ayrıca, kamuoyu araştırmalarına göre Japonların yaklaşık yüzde 90'ı kendisini orta sınıf üyesi olarak görmektedir.

Bu karmaşık manzara, Japonya konusundaki değerlendirmelerde büyük bir hassasiyet gerektirir. Japonya hakkındaki tartışmalar, sık sık birbirini dışılayan seçeneklere indirgenir: Japonya kendine özgü bir ülke midir, değil midir? Bu sorunun cevabı ancak „hem evet, hem hayır“ olabilir. Japonya'da da, tüm diğer toplumlarda olduğu gibi, hem kendine özgü, hem de karşılaştırılabilir öğelere rastlanır. Burada birbirini dışılayan seçenekler değil, yanyanalık sözkonusudur.

25 Bu metnin temeli: Eun-Jeung Lee (2006), Soziale Demokratie in Japan. Elemente Sozialer Demokratie im japanischen System [Japonya'da sosyal demokrasi. Japon sisteminde sosyal demokrasinin öğeleri], Thomas Meyer (yay.), Praxis der Sozialen Demokratie [Uygulamada sosyal demokrasi] içinde, Wiesbaden, s. 374–444. Metin birkaç yerde değiştirilmiştir.

Japonya bir özel durum

Düşük sosyal devlet oranı

Etkili sosyal güvenlik sistemleri

Siyasal sistem

Japonya'nın siyasal sistemi, temel özelliği açısından parlamenter demokrasidir. Birincisi, 1947 anayasasıyla yurttaşların temel hakları güvenceye alınmıştır, ikincisi, siyasal iktidar rekabeti ve karar süreçleri, siyasal partiler temelinde gerçekleşir.

Siyasal sistemin savaş sonrası gelişimi, genel olarak üç evreye ayrılır. Birinci evre (1945–1955) savaştan sonraki inşa dönemi olarak nitelenir. İkinci evre (1955–1993) genellikle, „55'ler sistemi“ olarak, üçüncü evreyse (1993 sonrası) siyasal reformlar dönemi olarak görülür.

„55'ler sistemi“ adlandırması, bu sistemin iki temel taşıyıcısı olan LDP ve JSP'nin (Japonya Sosyalist Partisi) 1955'te kurulmuş olmasından kaynaklanır. Zira 1955'te Jiyutô ve Minshutô birleşerek muhafazakar LDP'yi, Japon sosyalistlerinin sağ ve sol kanatları da biraraya gelerek JSP'yi oluşturdu. Önceleri, bunun İngiltere tarzı bir iki partili sisteme yol açacağı düşünülürdü. Ancak 1960'lı yıllarda, tek bir partinin egemen olduğu bir sistemin olduğu saptandı. İsveç'te Sosyal Demokrat Parti'nin, İtalya'da Hıristiyan Demokrat Parti'nin ve Hindistan'da Ulusal Kongre Partisi'nin hegemonyasıyla karşılaştırılabilecek bir sistemdi bu. 1993 Ağustosunda 1994 Haziranı arasındaki on aylık ara dışında LDP 1995'ten sonra parlamentoda kesintisiz bir hakimiyet kurdu ve başbakanı çıkardı. JDP'nin 2009'daki seçim zaferinin ardından ne gibi değişimlerin olacağını zaman gösterecek.²⁶

Anayasa ve temel haklar sistemi

General Douglas MacArthur yönetiminde Amerikan işgal idaresince hazırlanan 1947 anayasası, 3 Mayıs 1947'de yürürlüğe girdi. Anayasanın kendisi son derece ilerici. Japonya'nın yeniden militerleşmesini yasaklayan 9. maddenin yanında, 25. madde de şu düzenlemeyi getiriyor:

„Her yurttaşın asgari düzeyde sağlıklı ve uygar bir hayat sürmeye hakkı vardır. Devlet, hayatın her alanında, toplumsal refahın, sosyal güvenliğin ve genel sağlığın geliştirilmesi ve artırılması için çaba göstermekle yükümlüdür.“

²⁶ Ayrıca bkz. Andrew DeWit (2009), „Change“ Comes to Japan? [„Değişim“ Japonya'ya geliyor mu?], Friedrich Ebert Vakfı (yay.), Berlin.

Ayrıca, anayasanın 27. maddesinde şöyle denmektedir: „Her yurttaş çalışma hakkına ve yükümlülüğüne sahip olmalıdır.“

Japonya’daki en üst hukuk mercii olan Yüksek Mahkeme, farklı vesilelerle, bu 25. maddenin hukuken talep edilebilecek bir hak içermeyip, bir ilke olarak görülmesi gerektiğine karar verdi. Dolayısıyla, bu sosyal devlet yükümlülüğü devlet ve yasama için zemin oluşturuyor.

Çalışma hakkının ve temel sosyal hakların anayasada belirtilmesiyle, Japonya devleti, istihdam politikasını ve sosyal devleti biçimlendirmekle yükümlü kılınmış oluyor. Bu yüzden, istihdam olanaklarının yaratılması ve güvenceye alınması, Japon refah devletinde önemli bir yer tutarken, sosyal güvenlik sistemlerinin – emeklilik, sağlık, bakım ve işsizlik sigortasının – devlet tarafından sağlam bir mali temele oturtulması zorunluluğu doğuyor.

Siyasal ekonomi

Japonya, eşgüdümlü piyasa ekonomisi olarak anılan ekonomiler arasında yer alır. Ancak, Japonya’da bu eşgüdüm, şirketlerin oluşturduğu şebekeler içinde gerçekleşir. Bu şebekeler, birçok durumda, sektörlerarası gruplardan ya da şirket gruplarından oluşur. Bu şirket grupları „keiretsu“ olarak adlandırılır.

Meslek eğitimi sistemleri ve teknoloji transferi yöntemleri de „keiretsu“ yapıları etrafında örgütlenir. Çalışanlar, şirket grubuna özgü beceriler edinmeye teşvik edilir ve bunun karşılığında, hayat boyu istihdam beklentisine sahip olabilirler. Sendikalar da şirketlere yönelik olarak örgütlenmiştir ve bu özellikleri, çalışanlara, şirketle ilgili konularda söz hakkı verir.

Japon şirketleri uzun vadeli banka kredileriyle finanse edilir. Bu sayede, epeyce yüksek planlama güvenliği ve şirketin uzun vadeli gelişimine yoğunlaşma imkânı elde ederler.

Devlet açısından, İkinci Dünya Savaşı’nın hemen sonrasında ve 1960’lı yıllara kadar istihdam piyasası ve istihdam politikası ön planda yer aldı. 1960’ların sonunda ve 1970’lerin başlarında „ilerici“, yani komünist ya da sosyal demokrat belediye başkanlarının baskısı altında kalan LDP hükümeti, sosyal güvenlik sistemlerini de kapsamlı olarak geliştirmeye başladı. Petrol krizleriyle birlikte, 1970’lerin ortalarından itibaren, o güne kadar büyük bir genişleme eğilimi gösteren sos-

*Sosyal devlet
yükümlülüğü*

*Şirketlerin oluş-
turduğu şebe-
keler temelinde
eşgüdümlü piyasa
ekonomisi*

yal politika frenlendi, ancak tersine çevrilmedi. Çalışanlar, işverenler ve devletin aktörleri, dünya ekonomisinde iç içe geçişin giderek artması ve bunun doğurduğu tehlikeler karşısında devletin aktif istihdam politikasının geliştirilmesi gerektiği konusunda görüş birliği içindeydi.

Aktif istihdam politikası

Aktif istihdam politikası çerçevesinde, ücret sübvansiyonları, hızlı krediler, meslek içi eğitime yönelik mali yardımlar gibi çeşitli tedbirler uygulandı. İstihdamın 1990'ların ortalarına kadar artmaya devam etmesi ve işsizlik oranlarının çok düşük olması, bu siyasetin başarısını kanıtıyor.

Sosyal devlet

Japon anayasası 25. maddeyle sosyal devlete dair bir düzenleme getirmiş ve bu maddeden dolayı daha 1947 yılında birçok alanda yasal reformlar yapılmış ya da yeni yasalar çıkarılmış olsa da, Japonya, uzun süre, ekonomik dinamizminin tersine sosyal alanda geç gelişmiş bir ülke olarak görüldü. Ayrıca, devletin sosyal hizmetlerinin gayri safi milli hasıla içindeki payı açısından, diğer OECD ülkeleriyle karşılaştırıldığında, hep listenin sonunda geldi.

Fakat, sadece devletin sosyal hizmetleri göz önünde bulundurulursa, Japonya'nın sosyal devlet olma özelliğinin ancak bir kısmı kavranabilir, çünkü Japonya'da işletmelerin sosyal hizmetleri çok kapsamlıdır. Bunlar, gayri safi milli hasılanın en az yüzde 10'unu oluşturur. Şirketler, çalışan eleman başına ayda ortalama 570 avroya denk düşen bir meblağı, kamusal sosyal sigortalara ve yaklaşık 1.000 avroyu işletmenin sosyal hizmetlerine harcamışlardır.

Ayrıca Japon refah sistemi, kişilere sosyal devlet transferleri yapmak yoluyla ikincil olarak değil, istihdam piyasası ve istihdam politikası tedbirleri aracılığıyla birincil olarak, sosyal dengelemeyi, dolayısıyla sosyal entegrasyonu sağlamaya çalışıyor.

Emeklilik

Emeklilik: 1973 reformuyla, standart emekli olarak adlandırılan işçi sigortası emeklilerine ödenen emekli maaşları, ortalama ücretin yüzde 45'ine yükseltildi ve geçişme endeksine bağlandı. Ancak 1985 tarihli reformla, Japon toplumunun hızlı yaşlanma sürecinin etkilerini 2025'e kadar dengeleyebilmek amacıyla, primler adım adım artırılırken, emeklilik maaşları düşürüldü. Halk emeklilik sigortası olarak adlandırılan sigorta, tüm yurttaşlar için, prime dayalı bir zorunlu sigorta haline getirildi. Bu sigortayla, asgari bir güvence sağlanması öngörülmüyor.

Halk emeklilik sigortası sisteminde ortalama emekli maaşı 2007 yılında ayda yaklaşık 405 avroydu. 2007’de 60 yaşının üzerindeki yurttaşların yüzde 96’sı halk emeklilik maaşı aldı. Birçok durumda buna, 2004 yılında ortalama olarak yaklaşık 1.300 avro tutarında olan ve ortalama ücretin yüzde 53,4’üne denk düşen bir şirket emeklilik maaşı ya da şirket emeklilik sınırına ulaşıldığı hallerde, 64 aylık ücrete kadar çıkabilen bir tazminat ekleniyor.

Sağlık sistemi: Sağlık sistemi evrensellik ilkesine dayanıyor ve devlet, hastalara bakım programı yoluyla, sigortalı olmayan muhtaç durumdaki kişilere de hastalık durumunda destek sağlanmasını güvence altına alıyor. İşçi sağlık sigortalarında 1984 reformuyla birlikte yüzde 10’luk bir masraf katkısı devreye girdi ve bu oran bu arada yüzde 20 ila 30’a yükseltildi. Böylece 1984 yılında Ulusal Sağlık Sigortası’yla denklik sağlandı. Bu sigorta, herhangi bir işçi sağlık sigortası üyesi olmayan ya da üyeliği sona eren kişileri, örneğin serbest çalışanları, çiftçileri, küçük şirketlerin elemanlarını ve bütün bu insanların aile fertlerini kapsıyor. Ulusal Sağlık Sigortası’nda masraf katkısı uzun süredir yüzde 30.

Eğitim sistemi

Eğitim, Japonya’nın refah sistemi içinde büyük bir öneme sahip. 2007’de Japon nüfusunun yüzde 93’ü dokuz yıllık zorunlu eğitimin tamamlanmasının ardından üç yıllık orta dereceli okula devam etti. Uzaktan eğitim ve akşam okulları da ilave edildiğinde, bu oran yüzde 97,3’e yükseliyor. Yine de devletin eğitime yaptığı harcama, uluslararası karşılaştırmada çok düşük. 2006’da eğitim harcamalarının gayri safi yurtiçi hasılaya oranı yüzde 3,5’ten ibaretti. Japon eğitim bakanlığı bunu, özel eğitim kuruluşlarının payının görece yüksek olmasıyla açıklıyor. Örneğin Japon üniversitelerinin 77,5’i özel statüde.

Sonuç

Japonya’da sosyal demokrasinin tüm öğeleri mevcut. Ancak bu sosyal demokrasi, incelenen diğer ülkelerden farklı olarak, güçlü bir sosyal demokrat parti ve sosyal demokrat bir ideolojik temel olmaksızın oluştu. Japonya’nın bürokratik, akademik ve siyasal seçkinleri, ideolojiden ve bilimsel dogmatizmden bağımsız olarak, uygulanabilir çözümler arama ve dünyanın her yerinden bilgi, fikir ve yöntem derleme ve bunları değerlendirme yeteneğiyle dikkati çekiyor.

Japon sisteminin bir zayıf noktası, büyük ölçüde Japonya vatandaşlığına bağlı kalması. Ülke, bugüne kadar, yabancı azınlıkların entegrasyonuna yönelik neredeyse

hiçbir fikir ve uygulama geliştirmiş değil. Oysa işçi göçü çoktan başladı ve gelecekte muhtemelen daha da artacak. Aynı şekilde, kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasında da düzeltilmesi gereken birçok şey var.

Bu çözülmemiş sorunlar, Japonya'nın, kapsamlı ve iyi işleyen sosyal güvenlik sistemlerine sahip sosyal demokrasisine gölge düşürüyor. 1980'lerin sosyal politika reformlarından sonra bu sosyal güvenlik sistemleri, siyasal söylemde, Japon ekonomisinin uluslararasılaşmasının ve küreselleşmesinin önünde engel olarak anılmamaya başlandı. İşveren kuruluşları 1990'lı yıllarda, ekonominin deregülasyonunu, istihdam yapılarının esnekleştirilmesini ve sabit eleman sayısının azaltılmasını talep ederek, durgunluk ve artan küresel rekabet döneminde ancak bu şekilde ayakta kalabileceklerini savundular. Ancak, çalışma piyasasına yönelik taleplerini siyasal söylemde hâkim kılmayı başaramadılar. Bugün işveren kuruluşları bile bu tür taleplerden vazgeçmiş durumda ve bünyelerinde barındırdıkları şirketlerden ve devletten, istihdama ve meslek eğitime yönelik daha fazla gayret göstermelerini talep ediyorlar. Japonya, bir yandan, kapsamlı ve etkili sosyal güvenlik sistemleri, öte yandan bu sisteme düşen gölgeler ve sistemin sorunları yüzünden, sosyal demokrasiyi orta düzeyde içeren bir ülke olarak tanımlanabilir. Burada dikkati çeken husus, devletin ve refah ve ekonomi modelinin örgütlenmesinin, yine sosyal demokrasiyi orta düzeyde içeren Almanya'dan temel olarak farklılık göstermesi.

**Daha fazla
bilgi için:**

Eun-Jeung Lee (2006), Soziale Demokratie in Japan. Elemente Sozialer Demokratie im japanischen System [Japonya'da sosyal demokrasi. Japon sisteminde sosyal demokrasinin öğeleri], Thomas Meyer (yay.), Praxis der Sozialen Demokratie [Uygulamada sosyal demokrasi] içinde, Wiesbaden, s. 374–444.

Japonya

2008 istihdam oranı	% 70,7 (% 59,7)	15-64 yaş arası çalışan kişilerin (kadınların) toplam nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
Erkeklerin gelirine oranla kadınların geliri	% 45	Kadınların, erkeklere oranla elde ettiği gelirin yüzdesi (kaynak: Human Development Index 2009, s. 186)
2008 işsizlik oranı	% 4,0	İşsizlerin çalışabilir nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
2008 uzun süreli işsizlik oranı	% 1,3	Uzun süredir (12 ay ve üstü) işsiz olanların çalışabilir nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
Gelir eşitsizliği / 2009 Gini Katsayısı	% 24,5	Gelirin eşitsiz paylaşımını belirten gösterge, sayı ne kadar büyükse, eşitsizlik o kadar fazladır (kaynak: Human Development Report 2009, s. 195)
2009 yoksulluk endeksi	% 11,6	Yoksulluk endeksi çeşitli göstergelerden oluşur (ortalama yaşam süresi, okuma yazma oranı, sağlık hizmetlerinden yararlanabilme ...), 0 = asgari yoksulluk, 100 = azami yoksulluk (kaynak: Human Development Report 2009, s. 180)
Eğitim: 2006 yılı için, eğitime başarının sosyoekonomik koşullara bağlılığı	% 7,4	Öğrenciler arasındaki başarı farkının sosyoekonomik koşullarla açıklanabilme oranı (kaynak: OECD 2007)
2007 sendikal örgütlülük oranı	% 18,3	Sendikalarda örgütlü çalışanların oranı (kaynak: OECD)

5.5. İsveç

Erik Gurgsdies

Geleneksel refah devleti korunuyor

İsveç, geniş kapsamlı kamusal sosyal güvenlik hizmet ve (parasal) desteklerini, ayrıca gelişkin bir kamusal hizmet sektörünü kapsayan geleneksel refah devletini, küreselleşme çağında da korumayı bugüne kadar başarabildi. İsveç'te eğitim, anaokulundan üniversiteye kadar ücretsizdir, kamusal sağlık sektörü, (üyelik için ödenen) küçük bir ücret bir tarafa bırakılırsa tüm İsveçliler için parasız hizmet sunar, işsizlik durumunda, son alınan ücretin yüzde 80'i, en üst sınıra kadar ödenir ve gelir temelinden hareket eden kamusal bir emeklilik sistemi ve yeterli geliri olmayan insanlara yönelik, vergilerle finanse edilen bir garanti emeklilik, yaşlılıkta yoksullaşmaya karşı güvence oluşturur.

Ayrıca, İsveç'in kamu sektöründe, ülkede çalışanların üçte birinin istihdam edilmekte olduğu, bunun da vergi oranını uluslararası planda zirveye çıkardığı ve İsveç'in 1990'ların başında, Büyük Bunalım'dan bu yana en ağır iktisadi bunalımını yaşadığı düşünülürse, neredeyse tüm diğer ülkelerden farklı olarak, küreselleşme çağında İsveç'te refah devletinin nasıl korunabildiği sorusunu sormak gerekir.

Sosyokültürel homojenlik siyasal kültürü belirliyor

Burada, İsveçlilerin, çok eskilerden beri toplumsal eşitlik tahayyüllerince belirlenen siyasal kültürü ve zihniyeti önem kazanır. Bu fikirler, bu bölgedeki zayıf feodalizmin yok edemediği eski Cermen hayat tarzlarından kaynaklanıyor olsa gerekir. Bir süre öncesine kadar dikkati çekecek kadar belirgin olan sosyokültürel homojenlik de muhtemel bir açıklama olabilir. Oldukça bağımsız çalışan belediyelerse, kendi bölgelerindeki hayat üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Geniş coğrafyaların her zaman dış dünyadan yalıtıcı bir özelliği de barındırdığı bir ülkede, yerel özyönetim, halkın bilincine derinlemesine yerleşir. Ancak, merkezi devletin, genel çerçeveyi belirleyen yasaları ve merkezden sağlanan, kullanım amacı belirlenmiş mali teşvikler de, farklı bölgelerdeki yaşam koşullarının birbirine çok benzer olmasını sağlar.

Siyasal sistem

Siyasal sistemi uzlaşma ve entegrasyon belirliyor

İsveç'in siyasal sisteminde uzlaşma, müzakere ve entegrasyon önemli bir rol oynar. Bundan dolayı, sivil toplumun kurumsallaşmış yoğun katılımı, yasama sürecine damgasını vurur.

Sürecin başında, düzenlenecek konuyu incelemek üzere bir komite oluşturulmasına dair hükümet kararı yer alır. Bu konuda girişim genellikle hükümetten kaynaklanmakla birlikte, meclis, devlet kurumları ya da toplumsal gruplar da (!) girişimde bulunabilir. Komite, hazırlanacak yasaya göre değişmek üzere, siyasetçilerden, uzmanlardan ve yasadan etkilenecek toplumsal grupların temsilcilerinden meydana gelir ve tartışmanın temelini oluşturacak bir görüş belirler. Remiss yöntemi olarak adlandırılan bu yöntemin temelinde, uzlaşmaya ve fikir birliğine dayalı bir toplum düşüncesi yatar.

İsveç'in siyasal partiler coğrafyasında sosyal demokrasi 1930'ların ilk yıllarından itibaren belirleyici bir konuma sahip. Büyük Bunalım döneminde, sosyal demokrasi, ekonomideki hâkim akıntının tersine, altyapının geliştirilmesi ve çok çocuklu ailelerin konut sorununun hafifletilmesi amacıyla kredilerle finanse edilen bir kamusal istihdam programı hazırlamıştı. „Orta Avrupa'da sokaklarda barikatlar kuruldu. İsveç'te, engelsiz kavşaklar üzerinden ilerlemeye çalışıldı“, diye özetliyordu uzun yıllar başbakanlık yapan Tage Erlander istihdam programının siyasal yönelimini. Programın başarısı, sadece İsveç Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin (SAP) oylarını değil, gerek sosyal demokrat partinin, gerekse onunla yakın ideolojik bağlantı içinde bulunan işçi sendikası LO'nun (Landsorganisationen) üye sayılarını da artırdı. Ayrıca, sosyal demokrasinin hâkim konumu, sağ muhalefetin parçalanmasıyla perçinlendi. Bugün, sosyal demokratlardan, yeşillerden ve eski Avrupa komünistlerinin devamı olan solculardan oluşan sosyalist bloğun karşısında, muhafazakârlardan, liberallerden, köylü merkezden ve Hıristiyan demokratlardan oluşan ve 2006'dan beri birlikte hükümette bulunan muhafazakâr blok yer alıyor. Ancak muhafazakâr bloğun 2006 seçim zaferinden sonra da, partilerin güvenilir bir çoğunluğu, refah devletinden yana tutumunu sürdürdü.

Anayasa ve temel haklar sistemi

İsveç anayasasında sadece negatif değil, kapsamlı pozitif özgürlük hakları da anılır. Sosyal, ekonomik ve kültürel temel haklar, yani pozitif özgürlük hakları, siyasal temel haklar gibi hukuken bağlayıcı olmamakla birlikte, toplumsal politika izlenmesi gereken hedefleri belirler. Anayasada şöyle denmektedir: „Bireyin kişisel, iktisadi ve kültürel refahı, kamusal etkinliklerin ana hedefi olmalıdır. Kamunun görevi, her şeyden önce, çalışma, konut ve eğitim hakkını güvenceye almak ve iyi yaşam koşullarında sosyal güvenliği sağlamaktır.“ İster hukuken bağlayıcı olsun ister olmasın, bu toplumsal politika hedeflerinin anayasada böylesine ayrıcalıklı bir yere sahip olması bile, onlara kamuoyunun bilincinde büyük

Sosyal demokrasinin hâkim konumu

Anayasada negatif ve pozitif özgürlük hakları

bir itibar kazandırır. Bu, İsveç refah devletinin yapısında ve piyasa ekonomisinde / siyasal ekonomisinde yansımaları bulmaktadır.

Siyasal ekonomi

İsveç ekonomi politikası Rehn-Meidner Modeli olarak adlandırılan bir modele dayanır. Model, ismini, sendika ekonomistleri Gösta Rehn ve Rudolf Meidner'den alır. Bu iki iktisatçı 1951'de tam istihdamı „dayanışmacı ücret politikasıyla“ uyumlu tutacak ve bu arada enflasyon süreçlerine yol açmayacak bir bütünsel iktisadi model geliştirmişti.

Temel düşünce, sürekli tam istihdamın, ekonominin tamamında oluşan yüksek taleple (bu talep ister dünya ekonomisindeki uygun gelişmelerden kaynaklansın, isterse ulusal konjonktür programlarıyla oluşturulmuş olsun) sağlanamayacağıydı. Ekonominin farklı dalları her zaman farklı hızlarda büyüdükleri için, ekonominin tamamında sürekli bir yüksek talebin varlığı, kısa zaman içinde, darboğaz sektörlerinin oluşmasına yol açar. Bu sektörler, büyümeyi yine de sürdürebilmek için, diğer branşlardan eleman çalmaya çalışırlar.

Bu, tam istihdam ortamında ancak ücret artışlarıyla gerçekleşebilir ve söz konusu sektörlerde fiyatları tırmandırır. Bu ise – satın alma gücündeki kayıpları dengelemek üzere – diğer branşlarda da ücret artışlarını peşinden sürükler ki, sonuç olarak genel fiyat artışları ve dolayısıyla ekonominin tamamında enflasyonier gelişmeler ortaya çıkar.

Dayanışmacı ücret politikası

İsveç işçi sendikası, İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden itibaren, „dayanışmacı ücret politikası“ olarak adlandırılan bir politika uyguladı. Bu politikanın iki temel hedefi var. Birincisi, „eşit işe eşit ücret“ ilkesini hayata geçirmeyi amaçlıyor ve bunu yaparken, ortalama emek verimliliğindeki gelişmeyi ölçü alıyor. İkincisi, çeşitli işler arasındaki ücret farkının genel olarak azaltılmasını öngörüyor. Bu hedeflere ulaşmanın önkoşulu, merkezi ücret müzakerelerinin, daha alt düzeydekilere göre öncelik taşıması. „Dayanışmacı ücret politikasıyla“ elde edilen sonuçların zamanla enflasyon yüzünden etkisizleşmesini önlemek için, Rehn-Meidner modelinde, bütçe fazlaları yoluyla ekonomideki toplam talebi dizginleyen sıkı bir kamu mali politikası önerilmiştir.

Bu tür bir iktisadi politika, üretkenliği düşük işletmeleri iki açıdan zor duruma düşürür: Birincisi, maliyet ve fiyat yapılarının kötü olmasından dolayı, sınırlı bir

talep durumunda satış sorunlarıyla karşı karşıya kalırlar. Ayrıca, „dayanışmacı ücret politikası“ zaten sorunlu olan maliyet, dolayısıyla rekabet konumunu, bütün sektörlerdeki ve tüm işletmelerdeki ücret taleplerini ortalama emek verimliliğindeki gelişmelerin ritmine uygun olarak belirleyerek, daha da vahimleştirir. Bunun izdüşümü olarak, çok verimli çalışan işletmeler, çift anlamda avantajlı kılınır: Birincisi, uygun maliyetlerle üretim yapabildikleri, dolayısıyla fiyatları da uygun belirleyebildikleri için, yeterli bir taleple karşı karşıyadırlar. İkincisi, ortalama üretkenlik esas alınarak yapılmış olan toplu sözleşmeler, yüksek üretkenlikleri sayesinde oluşturdukları ve kendi tercihlerine göre kullanabilecekleri maddi kaynaklara bilerek dokunmaz. Böylece bu şirketler, yeni üretken istihdam yaratabilmek için ek bir sermaye girişine sahip olur.

Demek ki, sıkı para politikası ve „dayanışmacı ücret politikası“ ikilisinde kaybedenler, üretkenliği düşük olan işletmeler ve buralarda çalışan elemanlar oluyor. Buradan kaynaklanan işsizlik ise, savunmacı bir bakış açısıyla, toplumsal bir sorun olarak görülmeyip, girişken bir yaklaşımla, kapsamlı ve aktif bir istihdam politikasıyla yerine getirilmesi gereken, kamusal bir uyum görevi olarak yorumlanıyor. Meslek eğitimi etkinliklerini ve seyyaliyet desteklerini içeren geniş bir sistemle, işsiz insanlara, üretken, dolayısıyla iyi ücret alabilecekleri işleri yapabilecek vasıflar kazandırılmaya çalışılıyor. Bu açıdan, sıkı para politikası, „dayanışmacı ücret politikası“ ve aktif istihdam politikası, İsveç ekonomisinin sürekli yenilenmesi ve dünya piyasası gereklerine yapısal olarak uyum sağlaması yönünde bir etkiye sahip.

Bu, aynı zamanda, İsveç’in, 1990 bunalımından ihracat yoluyla hızla çıkmasının önemli bir nedeni. Gelişkin bir istihdam politikası uygulandığı ve gerek işverenler, gerekse çalışanlar, üretkenliği yüksek işleri, o kadar üretken olmayan mevcut işlere tercih etme geleneğine sahip olduğu için, istihdamı artıran yenilikler, hızla hayata geçirilebildi. Böylece İsveç, uluslararası konjonktürün de uygun olması sayesinde, beş yıl içinde ihracat oranını yüzde 33’ten 45’e, yani üçte bir oranında yükseltti.

Sosyal devlet

İsveç, savaş sonrası iktisadi büyüme sürecinde, yoksul bir işçi köylü toplumundan, özel refahın arttığı bir hizmetliler toplumuna doğru hızlı bir dönüşüm yaşadı. Toplumdaki bu yapısal dönüşümler sayesinde, asgari ihtiyaçların karşılanmasına yönelik tedbirler (örn. kral ve dilenci için eşit halk emekliliği), hayat standardı güvencesiyle (örn. gelir düzeyine göre belirlenen ek emeklilik maaşı) stratejik olarak pekiştirilebildi ve siyasal iktidarı güvence altına alan seçmen desteği sağlandı.

Kamusal bir uyum görevi olarak işsizlik

Yapısal toplumsal dönüşümler sosyal politikanın yeniden yönlendirilmesini gerekli kıldı

İsveç refah devleti, yurttaşlarına, hayati riskler ortaya çıktığı zaman kamusal yardımlar sunmakla yetinmiyor. Bu harcamalara, gelişmiş bir hizmet sektörü eşlik ediyor ve çocukların ve yaşlıların bakımını, sağlık ve eğitim hizmetlerini ve istihdam piyasasına yönelik vasıf kazandırıcı destekleri neredeyse ya da tamamen parasız olarak üstleniyor. „Herkes gelirin göre vergisini ödüyor ve toplumun sunduğu refah, kişinin bizzat ödediği primlerden ziyade, içinde bulunduğu hayat koşullarından kaynaklanıyor. Sunulan hizmetler, piyasada verilen kararların sonuçları olmayıp, siyasal süreç içinde belirleniyor.“ (Meidner/Hedborg 1984:56)

Kamusal hizmet sektörünün büyümesi

Kamusal hizmet sektörünün hızlı büyümesi, tam istihdam durumunda, ancak kadınların etkinleştirilmesiyle sağlanabilirdi. 1960-1990 yılları arasında gelir getiren bir işte çalışabilir durumda olan İsveçli kadınların oranı, Avrupa ortalaması olan yüzde 50'den, dünya rekoru olan yüzde 83'e yükseldi.

Refah devletinin taşıyıcı sütunları şöyle örgütlenmiştir:

Emeklilik

Emeklilik: Eski emeklilik sistemi (herkes için halk emekliliği, artı, gelire bağlı işten emeklilik) 1990'lı yıllarda reforma tabi tutularak „demografiden bağımsız“ kılındı. Artık emeklilik hakkından 61 ila 67 yaşından başlamak üzere yararlanılabiliyor. Vergilerle finanse edilen garanti emeklilik ise, geliri olmayan ya da yetersiz olan kişilere ödeniyor ve bu uygulamada, kişisel servet göz önünde bulundurulmuyor. Çalışanlar, işten emeklilikleri için yüzde 16'lık sabit bir prim ödüyorlar ve ayrıca yüzde 2,5 oranında ek bir miktarı, bireysel olarak varlık fonlarına yatırıyorlar. Bu fonlardan daha sonra kendilerine özel sermaye prim emekliliği ödeniyor.

İşsizlik sigortası

İşsizlik sigortası: İşsizlik sigortası halen gönüllülük esasına bağlı. Sigortaların idaresi sendikalarca üstleniliyor ve bu, sendikalarda örgütlenme oranlarının son derece yüksek olmasının önemli bir nedeni olarak değerlendiriliyor. Bugüne kadar primler düşüktü ve parasal destekler büyük oranda vergi gelirleriyle finanse ediliyordu. 2006'dan beri hükümette olan muhafazakâr koalisyon, primlerde o kadar belirgin bir kötüleşmeye yol açtı ki, birçok insan sigortaları ve sendikaları terketti. Sendikal örgütlülük oranı, son 100 yıl içinde görülmedik ölçüde düştü. Sigorta üyeleri için işsizlik parası, şu anda, bir tavanla sınırlı olmak üzere, gelirin yüzde 80'i oranında. Bu yüzde 80, işsizliğin sekizinci gününden başlayarak 200 gün boyunca ödeniyor, ardından, süresiz olarak yüzde 70'e düşüyor. Sigortaya üye olmayanlar için daha düşük düzeyde bir kamusal ödeme mevcut.

Sosyal yardım: İsveç'te sosyal yardım Sağlık ve Sosyal İşler Bakanlığı'nın yetkinde, ancak, belediyeler tarafından yerel düzeyde örgütleniyor ve esas olarak belediye vergileriyle finanse ediliyor. Sosyal yardımın miktarı, Ulusal Refah Dairesi tarafından, savunulabilir kabul edilen bir yaşam standardı temelinde belirleniyor.

Sağlık sistemi: İsveç'te yaşayan herkes, tıbbi hizmet masraflarının tazmini hakkına sahip. Bu ödemeler, il meclisleri tarafından organize ediliyor ve büyük ölçüde, doğrudan gelir vergileri üzerinden karşılanıyor. Bazı durumlarda hastalardan ek bir harç alınıyor ve bunun miktarı ilden ile değişebiliyor. Bunun ötesinde, yıllık kazancı 6.000 kronun üzerinde olan herkes, çalışmadığı için kaybettiği gelirin tazmin edilmesi hakkına sahip. Bu sağlık sigortası, işverenin zorunlu olarak ödediği bir pay ve vergilerle birlikte ödenmesi gereken sigorta primleri üzerinden finanse ediliyor.

İsveç bugün tüm OECD ülkeleri içinde en yüksek vergi oranlarına sahip olmakla birlikte, bu, refah devletinin fazla masraflı olduğu anlamına gelmiyor. Çünkü hayatın temel risklerinden (işsizlik, hastalık, yaşlılık) korunmak için Amerikalıların bireysel olarak harcadıkları para, İsveçlilerin vergiler ve sosyal kesintiler yoluyla ödemek zorunda olduğundan az değil. Ancak temel fark, İsveç'te nüfusun tamamının sigortalı olması, ABD'de ise, ödeme gücü olmayanların özel sigorta sistemlerinin dışında kalması.

Küreselleşme süreciyle birlikte ekonomik sınırlar açıldığında, ithalatın doğurduğu rekabet, yurtiçinde üretkenliği düşük işlerde çalışanlar üzerinde baskı yaratır. Kapsamlı bir gelir güvencesi ve mesleki vasıfların geliştirilmesine yönelik eğitimler yoluyla, çalışanların, işlerini ve toplumsal konumlarını yitirme korkuları azaltılabilirse, iktisadi politikanın hareket alanı genişler ve ekonomik açılımın siyasal maliyeti düşer. Bu yüzden, küreselleşen iktisadi ilişkiler karşısında, mesleki vasıfları geliştirmeye ve toplumsal konum güvencesi sağlamaya yönelik bir refah politikası, ekonominin mağdurlarının korunmasıyla yetinen bir sosyal politikaya nazaran daha üstün bir iktisat politikası aracıdır.

Eğitim sistemi

Modern sanayi ve hizmet toplumlarının asıl „hammaddesi“, bilgi birikiminden ve bu birikimin yaratıcı kullanımından oluştuğu için, eğitim sistemi, küreselleşen dünya ekonomisinde toplumsal gelişmenin sürdürülmesi açısından stratejik

bir önem taşır. İsveç bugün, ücretsiz olmasa da, gelişkin bir anaokulu sistemine sahip. Ardından, üniversiteye kadar, eğitim kurumlarından ücretsiz olarak yararlanılabiliyor.

Entegre bütünsel okullarda „kimse dışarıda kalmayacak“ ilkesi uygulanıyor. Bu okulların neredeyse tüm mezunları, daha sonra gönüllü olarak liseye devam ediyor. Yüksek öğretim 1970'lerin sonunda herkese açıldı. İstedığı dalda eğitim görmenin koşullarına sahip olan herkes, üniversitenin kapasitesi uygunsa eğitime başlayabiliyor, değilse, farklı kıstaslarca belirlenen bir bekleme listesine alınıyor. Bunun yanında, kapsamlı bir yetişkinler eğitimi sistemi de mevcut.

Son olarak: orta sınıfın stratejik önemi

Bu İskandinav refah devleti, orta sınıf tarafından benimsendiği müddetçe varlığını sürdürecektir. Orta sınıf, kamunun aldığı vergilerin aslan payını ödüyor ve karşılığında, yüksek kalitede hizmet bekliyor. Kamusal sosyal güvenlik hizmetleri, orta sınıfın beklentilerinin gerisine düşerse, bu sınıf, özel piyasanın sunduğu seçenekleri tercih edecektir. Ancak hiç kimse çift ödeme yapmaktan hoşlanmayacağı için, bu durum orta vadede, yüksek vergilere dayanan refah devletine karşı verilecek oylarda yansımaları bulacaktır. Burada söz konusu olan, yoksullara ve mağdur durumda olanlara, asgari yaşam seviyesinde kamusal güvence sağlanması değil (örneğin Almanya'da İşsizlik Parası II'de olduğu gibi), yüksek kalitede hizmetlerle nüfusun tamamının güvenceye kavuşturulması. İskandinav ülkeleri, refah devletini böyle kavriyor.

Pozitif ve negatif özgürlük haklarının anayasa hukukunda anılması sayesinde, İsveç'te temel hakların sadece formel geçerliliği değil, uygulamadaki etkisi de büyük ölçüde sağlanmış durumda. İsveç'in bu yüzden sosyal demokrasiyi yüksek düzeyde içeren bir ülke olarak tanımlanması gerekir.

Daha fazla bilgi için:

Erik Gurgsdies (2006), Schweden: Zivilgesellschaft im universalistischen Sozialstaat [İsveç: evrenselci sosyal devlette sivil toplum], Thomas Meyer (yay.), Praxis der Sozialen Demokratie [Uygulamada sosyal demokrasi] içinde, Wiesbaden, s. 47–129.

İsveç

2008 istihdam oranı	% 74,3 (% 71,8)	15–64 yaş arası çalışan kişilerin (kadınların) toplam nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
Erkeklerin gelirine oranla kadınların geliri	% 67	Kadınların, erkeklere oranla elde ettiği gelirin yüzdesi (kaynak: Human Development Index 2009, s. 186)
2008 işsizlik oranı	% 6,2	İşsizlerin çalışabilir nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
2008 uzun süreli işsizlik oranı	% 0,8	Uzun süredir (12 ay ve üstü) işsiz olanların çalışabilir nüfusa oranı (kaynak: Eurostat)
Gelir eşitsizliği / 2009 Gini Katsayısı	% 25	Gelirin eşitsiz paylaşımını belirten gösterge, sayı ne kadar büyükse, eşitsizlik o kadar fazladır (kaynak: Human Development Report 2009, s. 195)
2009 yoksulluk endeksi	% 6,0	Yoksulluk endeksi çeşitli göstergelerden oluşur (ortalama yaşam süresi, okuma yazma oranı, sağlık hizmetlerinden yararlanabilme ...), 0 = asgari yoksulluk, 100 = azami yoksulluk (kaynak: Human Development Report 2009, s. 180)
Eğitim: 2006 yılı için, eğitimde başarının sosyoekonomik koşullara bağımlılığı	% 10,6	Öğrenciler arasındaki başarı farkının sosyoekonomik koşullarla açıklanabilme oranı (kaynak: OECD 2007)
2007 sendikal örgütlülük oranı	% 70,8	Sendikalarda örgütlü çalışanların oranı (kaynak: OECD)

6. SON OLARAK YENİ BİR BAŞLANGIÇ

*Sosyal demok-
rasi, bitirilip rafa
kaldırılmaz*

Sosyal demokrasinin temelleri hakkında bir el kitabı nasıl bitirilebilir? Seçeneklerden biri, sonuçları özetlemek, bunların anlamını belirtmek ve kitabı böylece sona ulaştırmak olabilir. Ama bu aynı zamanda aldatıcı bir bitiş olacaktır, çünkü bu kitap, sosyal demokrasinin, hem bir düşünce modeli olarak hem de bir siyasal görev olarak kolay kolay sona erdirilemeyeceğini gösterdi. Tam tersine: sosyal demokrasinin – bir fikir ve siyasal eylem olarak – yolu, eğer bu yolda başarıyla yürünmek isteniyorsa, yeniden ve yeniden gözden geçirilmek, koşullara uyumlu kılınmak ve yeniden tasarlanmak zorunda.

Sosyal demokrasi tartışmalarının belirleyici özelliği, olduğu yerde kalmamak, toplumsal gelişmeleri izlemek, fırsatları ve riskleri kavramak ve bunları, siyasal rotayı belirlemede kullanmaktır. Bu, sosyal demokrasiyi diğer siyasal modellerden de farklı kılar: Sosyal demokrasi, ne geleneksel olana sıkı sıkıya bağlıdır, ne de değişen gerçeklere ve yeni görevlere karşı kördür.

*Zorlu bir görev:
küreselleşme*

Önümüzdeki yılların ve onyılların en temel görevlerinden biri, küreselleşmenin yönlendirilmesi olacak. Küreselleşme hem fırsatlar hem de riskler içeriyor. Almanya'nın sosyal demokrat partisi, „Hamburg Programı'nda“ bu görevi kabul ediyor. Parti, bu programda, küreselleşmenin en önemli konularını sosyal demokrasi açısından tanımladı:

Refah, adalet ve demokrasi

„21. yüzyıl ilk gerçek küresel yüzyıldır. Şimdiye kadar hiçbir zaman, insanlar dünya çapında birbirlerine bu kadar bağımlı olmadı. [...] Bu yüzyıl, ya, bütün insanlara daha fazla refah, adalet ve demokrasi yolunu açan, toplumsal, ekolojik ve iktisadi gelişmenin, ya da, acımasız paylaşım savaşlarının ve dizginlenmemiş şiddetin yüzyılı olacaktır. Sanayi toplumlarımızın bugünkü hayat tarzı, dünyanın ekolojik kapasitesini zorluyor [...]. İnsan onuruna yaraşır bir hayat, dünya barışı ve gezegenimizde hayatın sürdürülebilirliği tehdit altında.“

(Hamburg Programı 2007: 6)

İyi işleyen sermaye ve finans piyasaları

„Modern ve küresel bağlantıları olan bir ekonominin, iyi işleyen bir sermaye ve finans piyasasına ihtiyacı vardır. Biz, sermaye piyasalarının potansiyellerini, nitel büyüme için değerlendirmek istiyoruz. [...] Mali piyasalar sadece kısa vadeli rantlar peşinde koştuğlarında, şirketlerin uzun vadeli büyüme stratejilerini tehdit eder ve istihdama zarar verirler. Biz, vergi ve hisse senedi hukukunun da yardımıyla, hızlı rantlar yerine uzun vadeli bir angajmanı hedefleyen yatırımcıları güçlendirmek istiyoruz. [...] Mal ve finans piyasalarının uluslararası planda giderek daha fazla iç içe geçmesi, uluslararası çapta düzenlenmelerini gittikçe daha önemli kılıyor.“
(Hamburg Programı 2007: 47)

İyi çalışma koşulları

„Ancak hayatında güvenilir perspektiflere sahip olan bir insan, yeteneklerini ve verimliliğini sonuna kadar geliştirebilir. İyi çalışma koşulları, esneklikle güvenceyi biraraya getirir. Bilimsel gelişmelerin hızı, çalışma hayatında yaşanan giderek daha hızlı gelişmeler ve artan rekabet, daha fazla esnekliği gerekli kılıyor. Esneklik, aynı zamanda, bireysel hayat tarzı tercihlerine daha fazla olanak sunuyor. [...] Güvenceyle esnekliği biraraya getirebilmek ve dönüşüm içinde güvenceyi sağlayabilmek için, modern bir çalışma süreleri politikası geliştirmeyi ve işsizlik sigortasını bir çalışma sigortasına dönüştürmeyi amaçlıyoruz.

Esneklik ne kadar gerekli ve istenir olsa da, istismarının önlenmesi aynı derecede önemlidir. Biz süresiz ve sosyal güvence altındaki iş ilişkilerini güçlendirmek istiyoruz. Çalışanların korunmasız kalmaması için, güvencesiz çalışmayı aşmayı amaçlıyoruz.“

(Hamburg Programı 2007: 54 vd.)

Bu noktalar, sosyal demokrasinin sürekli olarak gelişmeye devam etmek ve yeni görevler üstlenmek zorunda olduğunu gösteriyor. Bunu yaparken de, temellerinin bilincinde olması ve gerçekliği açıkça görebilmesi gerekiyor.

KAYNAKÇA

Max Adler (1926), Neue Menschen. Gedanken über sozialistische Erziehung [Yeni insanlar. Sosyalist eğitim üzerine düşünceler], 2. geliştirilmiş baskı, Berlin.

Michel Aglietta (2000), Ein neues Akkumulationsregime. Die Regulationstheorie auf dem Prüfstand [Yeni bir birikim rejimi. Regülasyon kuramının sınanması], Marion Fisch'in çevirisiyle, Hamburg.

Detlev Albers ve Andrea Nahles (2007), Linke Programm- bausteine. Denkanstöße zum Hamburger Programm der SPD [Sol programın yapı taşları. SPD Hamburg Programı için fikirler], Berlin.

Elmar Altvater (2006), Das Ende des Kapitalismus, wie wir ihn kennen. Eine radikale Kapitalismuskritik [Bildiğimiz kapitalizmin sonu. Radikal bir kapitalizm eleştirisi], 4. baskı, Münster.

17. BAföG Raporu (2007), Siebzehnter Bericht nach § 35 des Bundesausbildungsförderungsgesetzes zur Überprüfung der Bedarfssätze, Freibeträge sowie Vomhundertsätze und Höchstbeträge nach § 21 Abs. 2, Drucksache 16/4123, Berlin.

Kurt Beck ve Hubertus Heil (yay.) (2007), Soziale Demokratie im 21. Jahrhundert. Lesebuch zur Programmdebatte der SPD [21. yüzyılda sosyal demokrasi. SPD program tartışmalarına dair el kitabı], Berlin.

Dietrich Benner ve Friedhelm Brügggen (1996), Das Konzept der Perfectibilité bei Jean-Jacques Rousseau. Ein Versuch, Rousseaus Programm theoretischer und praktischer Urteilsbildung problemgeschichtlich und systematisch zu lesen [Jean-Jacques Rousseau'da Perfectibilité kavramı. Rousseau'nun kuramsal ve pratik muhakeme programını sorunlar tarihi açısından ve sistematik olarak okuma denemesi], Otto Hansmann (yay.), Seminar: Der pädagogische Rousseau, Bd. II: Kommentare, Interpretationen, Wirkungsgeschichte [Seminer: pedagojik Rousseau, II. cilt: Yorumlar, yaklaşımlar, etkileri] içinde, Weinheim, s. 12–48.

Isaiah Berlin (1958), Two Concepts of Liberty [iki özgürlük kavramı], Oxford (vd.).

Eduard Bernstein (1899), Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie [Sosyalizmin koşulları ve sosyal demokrasinin görevleri], Stuttgart.

Hans-Jürgen Bieling, Klaus Dörre ve diğer yazarlar (2001), Flexibler Kapitalismus. Analysen, Kritik, politische Praxis [Esnek kapitalizm. Analizler, eleştiri, siyasal pratik], Hamburg.

Pierre Bourdieu ve diğer yazarlar (1997), Das Elend der Welt. Zeugnisse und Diagnosen alltäglichen Leidens an der Gesellschaft [Dünyanın sefaleti. Toplumun gündelik acısının tanıklık ve teşhisleri], Konstanz.

Ulrich Brinkmann, Karoline Krenn ve Sebastian Schief (yay.) (2006), Endspiel des Kooperativen Kapitalismus. Institutioneller Wandel unter den Bedingungen des marktzentrierten Paradigmas [İşbirliği kapitalizminin son perdesi. Piyasa merkezli paradigma koşullarında kurumsal dönüşüm], Wiesbaden.

Ulrich Brinkmann, Klaus Dörre ve diğer yazarlar. (2006), Prekäre Arbeit. Ursachen, Ausmaß, soziale Folgen und subjektive Verarbeitungsformen unsicherer Beschäftigungsverhältnisse [Güvencesiz çalışma. Nedenleri, kapsamı, toplumsal sonuçları ve öznel algılanışı]. Friedrich Ebert Vakfı yayını, Bonn.

Hubertus Buchstein, Michael Hein ve Dirk Jörke (2007), Politische Theorien, Wochenschau für politische Erziehung, Sozial- und Gemeinschaftskunde [Siyasal kuramlar, siyasal eğitim, sosyal bilgiler ve toplum bilgisi alanlarında haftaya bakış], Frankfurt am Main.

Erwin Carigiet (2001), Gesellschaftliche Solidarität. Prinzipien, Perspektiven und Weiterentwicklung der sozialen Sicherheit [Toplumsal dayanışma. İlkeler, perspektifler ve sosyal güvenliğin geliştirilmesi], Basel / Genf / München.

Robert Castel (2000), Die Metamorphose der sozialen Frage. Eine Chronik der Lohnarbeit [Toplumsal sorunun dönüşümü. Ücretli işin tarihçesi], Fransızca'dan çeviren: Andreas Pfeuffer, Konstanz.

Manuel Castells (2003), Das Informationszeitalter [Bilgi çağı], 1. cilt: Der Aufstieg der Netzwerkgesellschaft [Şebekeler toplumunun yükselişi]; 2. cilt: Die Macht der Identität [Kimliğin gücü]; 3. cilt: Jahrtausendwende [Binyıl dönümü], Wiesbaden.

Robert A. Dahl (2000), Polyarchy: Participation and Opposition [Poliarşi: Katılım ve muhalefet], New Haven.

Alex Demirovic (2007), Demokratie in der Wirtschaft. Positionen, Probleme, Perspektiven [Ekonomide demokrasi. Görüşler, Sorunlar, Perspektifler], Münster.

Andrew DeWit (2009), „Change“ Comes to Japan? [„Değişim“ Japonya'ya geliyor mu?], Friedrich Ebert Vakfı (yay.), Berlin.

Die Linke (2007), Programmatische Eckpunkte der Partei Die Linke [Sol partisinin program ilkeleri], kaynak: www.die-linke.de, güncelleme: 14.10.2007.

Klaus Dörre (2005), Prekarität – eine arbeitspolitische Herausforderung [Prekarite – istihdam politikası için zorlu bir görev], WSI-Mitteilungen 5 / 2005 içinde, s. 250–258.

Dieter Dowe ve Kurt Klotzbach (yay.) (2004), Programatische Dokumente der Deutschen Sozialdemokratie [Alman sosyal demokrasininin programatik belgeleri], düzeltilmiş ve güncellenmiş 4. baskı, Bonn.

Hermann Duncker (1931), Einleitung [Giriş], Max Beer, Allgemeine Geschichte des Sozialismus und der sozialen Kämpfe [Sosyalizmin ve toplumsal mücadelelerin genel tarihi] içinde, Dr. Hermann Duncker'in ilaveleriyle, 7. baskı, Berlin, s. 9.

Fritz Erler (1947), Sozialismus als Gegenwartsaufgabe [Günümüzün görevi olarak sosyalizm], Schweningen.

Walter Euchner, Helga Grebing ve diğer yazarlar (2005), Geschichte der sozialen Ideen in Deutschland. Sozialismus – Katholische Soziallehre – Protestantische Sozialethik [Almanya'da sosyal fikirler tarihi. Sosyalizm – Katolik toplum öğretisi – Protestan toplum ahlakı]. Ein Handbuch, 2. baskı, Wiesbaden.

Nancy Fraser ve Axel Honneth (2003), Umverteilung oder Anerkennung? Eine politisch-philosophische Kontroverse [Yeniden dağıtım mı, tanıma mı? Siyasal-felsefi bir tartışma], Frankfurt am Main.

Eurostat, Statistische Datenbank der Europäischen Kommission [Avrupa Komisyonu istatistik veri bankası], http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

Helga Grebing (2007), Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung. Von der Revolution 1848 bis ins 21. Jahrhundert [Alman işçi hareketinin tarihi. 1848 devriminden 21. yüzyıla kadar], Berlin.

Görg Haverkate (1992), Verfassungslehre. Verfassung als Gegenseitigkeitsordnung [Anayasa öğretisi. Karşılıklık düzeni olarak anayasa], München.

Hamburger Programm [Hamburg Programı] (2007), Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin 28 Ekim 2007 Hamburg Genel Kurulu'nda kabul edilen temel ilkeler programı.

Wolfgang Heidelmeyer (yay.) (1997), Die Menschenrechte. Erklärungen, Verfassungsartikel, internationale Abkommen [İnsan hakları. Açıklamalar, anayasa maddeleri, uluslararası anlaşmalar], Güncellenmiş ve genişletilmiş 4. baskı, Paderborn / München / Wien / Zürich.

Christoph Heine / Heiko Quast (2009), Studien- und Ausbildungswahl ein halbes Jahr nach Schulabgang. Ergebnisse einer Vorabauswertung [Orta öğretimden altı ay sonra üniversite ve meslek eğitimi tercihi. Ön değerlendirme sonuçları] (geçici rapor). HIS: Proje raporu, Kasım 2009. Hannover.

Thomas Heinrichs (2002), Freiheit und Gerechtigkeit. Philosophieren für eine neue linke Politik [Özgürlük ve adalet. Yeni bir sol politika için felsefi düşünceler], 1. baskı, Münster.

Karl Otto Hondrich ve Claudia Koch-Arzberger (1994), Solidarität in der modernen Gesellschaft [Modern toplumda dayanışma], Frankfurt am Main.

Wolfgang Isserstedt (2007), Die wirtschaftliche und soziale Lage der Studierenden in der Bundesrepublik Deutschland 2006. 18. Sozialerhebung des Deutschen Studentenwerks, durchgeführt durch HIS Hochschul-Informationssystem [2006 yılında Almanya Federal Cumhuriyeti'nde yüksek öğrenim görenlerin iktisadi ve sosyal konumuna dair. Alman Öğrenciler Birliği tarafından yapılmış 18. sosyal araştırma], yay.: Bundesministerium für Bildung und Forschung [Fed. Eğitim ve Araştırma Bakanlığı], Bonn/Berlin 2007.

Immanuel Kant (1963), Grundlegung zur Metaphysik der Sitten [Ahlak metafiziğinin temellendirilmesi], Kants Werke in sechs Bänden [6 ciltte Kant eserleri] içinde, yayınlayan: W. Weischedel, IV. cilt, Darmstadt.

Wolfgang Kersting (yay.) (2000), Politische Philosophie des Sozialstaats [Sosyal devletin siyasal felsefesi], Weilerswist.

Jürgen Kocka (1995) (yay.), Bürgertum im 19. Jahrhundert [19. yüzyılda burjuvazi], 1. cilt: Einheit und Vielfalt Europas [Avrupa'nın birliği ve çeşitliliği], Göttingen.

Ferdinand Lassalle (1987), Reden und Schriften [Konuşmalar ve yazılar], yayınlayan: Jürgen Friederici, 1. baskı, Leipzig.

Detlef Lehnert (1983), Sozialdemokratie zwischen Protestbewegung und Regierungspartei 1848–1983 [Protesto hareketi ve hükümet partisi arasında sosyal demokrasi, 1848–1983], 1. baskı, Frankfurt am Main

John Locke (1977), Zwei Abhandlungen über die Regierung [Hükümet üzerine iki inceleme], yay.: Walter Euchner, 1. baskı, Frankfurt am Main.

Rosa Luxemburg (1899), Sozialreform oder Revolution? [Sosyal reform mü, devrim mi?] Milis ve militarizm üzerine bir sözcük ilavesiyle, Rosa Luxemburg, Gesammelte

Online Akademisi'nin „Sosyal Demo- krasi“ modülü

Sosyal demokrasinin kökleri ve değerleri nelerdir?

Sosyal demokrasinin belirleyici özellikleri nelerdir ve nelerdir?

Sosyal demokrasi, küreselleşme ve demografik değişim gibi yeni zorlu görevler karşısında başarıyla uygulayabilmek için nasıl bir siyaset izlenebilir?

Friedrich Ebert Vakfı Online Akademisi'nin „sosyal demokrasi“ modülü bu konulara eğiliyor. Burada, sosyal demokrasinin temellerine, etkinlik alanlarına ve aktörlerine yönelik birçok makalenin yanında, kapsamlı bir kaynakça ve eğitim malzemesi de bulabilirsiniz.

► www.fes-online-akademie.de

Werke [Toplu eserleri] içinde, 1. cilt: 1893–1905, Erster Halbband, 7. baskı, Berlin 1990, s. 367–466.

Karl Marx (1998), Kritik der politischen Ökonomie [Ekonomi politigin eleştirisi] (= MEW 23), Berlin.

Rudolf Meidner ve Anna Hedborg (1984), Modell Schweden. Erfahrungen einer Wohlfahrtsgesellschaft [İsveç modeli. Bir refah toplumunun deneyimleri], Frankfurt/New York.

Charles de Secondat Montesquieu (1992), Vom Geist der Gesetze [Yasaların ruhu], yayınlayan: Ernst Forsthoff, 1. cilt, Tübingen.

Wolfgang Merkel ve diğer yazarlar (2006), Die Reformfähigkeit der Sozialdemokratie. Herausforderungen und Bilanz der Regierungspolitik in Westeuropa [Sosyal demokrasinin reforma yatkınlığı. Batı Avrupa hükümet politikalarının zorlu görevleri ve bilançosu], 1. baskı, Wiesbaden.

Thomas Meyer ve Nicole Breyer (katkı) (2005), Die Zukunft der Sozialen Demokratie [Sosyal demokrasinin geleceği], Bonn.

Thomas Meyer (2005) (yay.), Theorie der Sozialen Demokratie [Sosyal demokrasi kuramı], 1. baskı, Wiesbaden.

Thomas Meyer (2006), Praxis der Sozialen Demokratie [Uygulamada sosyal demokrasi], 1. baskı, Wiesbaden.

Gero Neugebauer (2007), Politische Milieus in Deutschland. Die Studie der Friedrich-Ebert-Stiftung [Almanya'da siyasal kesimler. Friedrich Ebert Vakfı araştırması], Bonn.

Matthias Platzeck, Frank-Walter Steinmeier ve Peer Steinbrück (yay.) (2007), Auf der Höhe der Zeit. Soziale Demokratie und Fortschritt im 21. Jahrhundert [Zamanı yakalamak. 21. yüzyılda sosyal demokrasi ve ilerleme], Berlin.

Julian Nida-Rümelin ve Wolfgang Thierse (yay.) (1997), Philosophie und Politik [Felsefe ve siyaset], 1. baskı, Essen.

OECD (2007), PISA 2006 veri bankası, Tablo 4.4c, Relationship between student performance in science and the PISA index of economic, social and cultural status (ESCS) for PISA 2000, PISA 2003 and PISA 2006, <http://www.oecd.org/dataoecd/30/62/39704344.xls> (son güncelleme: 20 Aralık 2009).

OCED, Organisation für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung [OECD Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü], OECD.Stat Extracts, <http://stats.oecd.org>.

Dieter Plehwe ve Bernhard Walpen (2001), Gedanken zu einer Soziologie der Intellektuellen des Neoliberalismus [Neoliberalizm entelektüellerinin sosyolojisine dair düşünceler], Hans-Jürgen Bieling, Klaus Dörre ve diğer yazarlar (2001), Flexibler Kapitalismus. Analysen, Kritik, politische Praxis [Esnek kapitalizm. Analizler, eleştiri, siyasal pratik] içinde, Hamburg, s. 225–239.

John Rawls (1979), Eine Theorie der Gerechtigkeit [Bir adalet kuramı], Frankfurt am Main.

Jürgen Ritsert (1997), Gerechtigkeit und Gleichheit [Adalet ve eşitlik], 1. baskı, Münster.

Jean-Jacques Rousseau (1997), Diskurs über die Ungleichheit [Eşitsizlik üzerine söylev]. Eleştirel basım, çeviren ve yorumlayan: Heinrich Meier, 4. baskı, Paderborn / München / Wien / Zürich.

Franz Schultheis ve Kristina Schulz (yay.) (2005), Gesellschaft mit begrenzter Haftung. Zumutungen und Leiden im deutschen Alltag [Sınırlı sorumlu toplum. Alman günlük hayatının kabul edilmez zorluk ve eziyetleri], Konstanz.

Amartya Sen (1985), Commodities and Capabilities [Malvar ve kapasiteler], Amsterdam.

Michael Walzer (1997), Pluralismus und Demokratie [Çoğulculuk ve demokrasi], Julian Nida-Rümelin ve Wolfgang Thierse (1997), Philosophie und Politik [Felsefe ve siyaset] içinde, 1. baskı, Essen, s. 24–40.

20 önemli kavram:

1. İşçi hareketi

(S. 69–76)

2. Berlin, İsaiah

(S. 97)

3. Demokratik sosyalizm

(S. 69–81)

4. Fraser, Nancy

(S. 27–30)

5. Özgürlük

(S. 9; S. 11–17; S. 38–39; S. 80)

6. Özgürlük hakları

(S. 97–101)

7. Adalet

(S. 9; S. 18–35; S. 38–39)

8. Eşitlik

(S. 9; S. 18–28; S. 33–35; S. 38–39)

9. Kant, İmmanuel

(S. 16)

10. Kapitalizm

(S. 59–64; S. 69–79; S. 85–88)

11. Muhafazakârlık

(S. 67–68)

12. Liberal demokrasi

(S. 89–91; S. 97–99)

13. Liberalizm

(S. 12; S. 21–24; S. 64–66; S. 90)

14. Liberter demokrasi

(S. 80–81; S. 89–91; S. 97–99)

15. Locke, John

(S. 11–15)

16. Rawls, John

(S. 21–26)

17. Rousseau, Jean-Jacques

(S. 13–14)

18. Dayanışma

(S. 9; S. 36–37; S. 38–39)

19. Sosyal demokrasi

(S. 6–8; S. 69–81; S. 82–102;
S. 103)

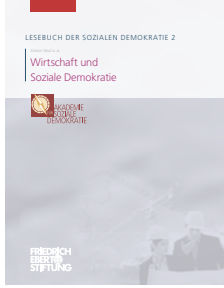
20. Sosyal demokrasi kuramı (Thomas Meyer)

(S. 82–102)

ÖNERİLEN KİTAPLAR

Aşağıdaki kitapları, elinizdeki kitabın ötesinde, sosyal demokrasinin temelleriyle ilgilenmek isteyen herkese öneriyoruz:

Sosyal demokrasi el kitapları

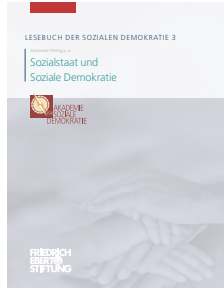
Vaut, Simon ve diğer yazarlar:

Lesebuch 2: Wirtschaft und Soziale Demokratie
[2. el kitabı: ekonomi ve sosyal demokrasi], 2009.

Politische Akademie der Friedrich-Ebert-Stiftung.

(ISBN: 978-3-86872-154-6)

Modern, değerlere bağlı bir sosyal demokrat ekonomi politikası nasıl başarıya ulaştırılabilir? Özgürlük, adalet ve dayanışma değerleri üzerine kurulu bir ekonomi politikası, hangi kuramlardan hareket edebilir? Temelinde hangi ilkeler yatar? En önemlisi: Pratiğe nasıl geçirilebilir? „Ekonomi ve sosyal demokrasi“ el kitabı, bu soruların izini sürüyor. İngiliz iktisatçısı John Maynard Keynes’in öğretisi burada önemli bir role sahip. Ekonominin ufkunun sislerle kaplı olduğu ve direksiyonların sınırlı görüş şartlarına göre idare edildiği dönemlerde, (ekonomik) politik rotanın belirlenmesi her zamankinden daha fazla önem taşıyor.

Petring, Alexander ve diğer yazarlar:

Lesebuch 3: Sozialstaat und Soziale Demokratie
[3. el kitabı: sosyal devlet ve sosyal demokrasi], 2009.

Politische Akademie der Friedrich-Ebert-Stiftung.

(ISBN: 978-3-86872-128-7)

Demokrasi ve sosyal devlet arasındaki bağıntı, çeşitli ülkelerin sosyal devlet modelleri, partilerin sosyal siyaset programları, yaygın eleştiriler ve gerçek büyük görevler: „Sosyal devlet ve sosyal demokrasi“ el kitabı, bu konuları ele alıyor. Temel soru şu: Sosyal demokrasi vergiler, işsizlik sigortası, emeklilik, sağlık ve eğitim alanlarını hangi pusulayla düzenlemelidir? Kuramlardan ve uygulamalardan hareketle, berrak ve kolay anlaşılır bir dilde, konular, birbirleriyle bağlantıları içinde açıklanıyor.

Siyasal düşünceler tarihi

Euchner, Walter / Grebing, Helga ve diğer yazarlar:

Geschichte der sozialen Ideen in Deutschland. Sozialismus – Katholische Soziallehre – Protestantische Sozialethik. [Almanya’da sosyal fikirler tarihi. Sosyalizm – Katolik toplum öğretisi – Protestan toplum ahlakı] Ein Handbuch, 2005.

VS Verlag für Sozialwissenschaften. (ISBN: 978-3-531-14752-9)

Bu kapsamlı el kitabı, toplumsal hareketler ve düşünce tarihindeki gelişmeler arasındaki bağlantıları topluca görmemizi sağlıyor. İncelemenin merkezinde sosyalizm, Katolik toplum öğretisi ve Protestan toplum ahlakı yer alıyor.

Langewiesche, Dieter:

Liberalismus und Sozialismus. Ausgewählte Beiträge [Liberalizm ve sosyalizm. Seçilmiş yazılar], 2003.

Verlag J. H. W. Dietz Nachf. (ISBN: 978-3-8012-4132-2)

Tanınmış Tübingen’li tarihçi Dieter Langewiesche 17 makalede, 19. ve 20. yüzyılın büyük toplumsal ideolojileri olan liberalizm ve sosyalizmin, gerilimler içeren ve birbirlerini karşılıklı olarak etkileyen tarihlerini, kültürel, toplumsal ve siyasi açıdan aydınlatıyor.

Temeller

Meyer, Thomas:

Theorie der Sozialen Demokratie [Sosyal demokrasi kuramı], 2005.

VS Verlag für Sozialwissenschaften. (ISBN: 978-3-5311-4612-6)

Günümüzün küresel dünyasında iki güç, hâkimiyet mücadelesinde: liberter demokrasi ve sosyal demokrasi. Thomas Meyer bu kitabında, temel yurttaş hakları ve siyasi hakların yanında, her insanın toplumsal ve iktisadi temel haklarının da önemsendiği bir sosyal demokrasi siyasetinin kuramsal temellerini geliştiriyor.

Meyer, Thomas (Katkı: Nicole Breyer):

Die Zukunft der Sozialen Demokratie. [Sosyal demokrasinin geleceği], 2005.

Politische Akademie der Friedrich-Ebert-Stiftung. (ISBN: 3-89892-315-0)

Bu yayında, *Theorie der Sozialen Demokratie [Sosyal demokrasi kuramı]* ve *Praxis der Sozialen Demokratie [Uygulamada sosyal demokrasi]* içinde yer alan en önemli ifadeler özetlenerek derleniyor.

Almanya'da sosyal demokrasi

Eppler, Erhard:

Eine Partei für das zweite Jahrzehnt: die SPD?

[SPD ikinci onyılın partisi mi?], 2008.

vorwärts buch Verlag. (ISBN: 978-3-86602-175-4)

SPD'nin fikir öncüsü Erhard Eppler, partisiyle, bu partinin görevleri ve fırsatlarıyla ilgili bir kitap yayınladı. Eppler, radikal serbest piyasa düşüncesinin, Avrupa'yı ve Almanya'yı çeyrek yüzyıl boyunca nasıl değiştirdiğini etkileyici bir dille anlatıyor. Sonuç, adalet duygusu derinden zedelenmiş ve zenginle yoksul arasındaki uçurumun, toplumun parçalanması tehlikesine yol açacak denli derinleşmiş olduğu bir Alman toplumu.

Gabriel, Sigmar:

Links neu denken. Politik für die Mehrheit.

[Solu yeniden düşünmek. Çoğunluk için siyaset], 2008.

(ISBN: 978-3-492-05212-2)

Sigmar Gabriel „solda olmayı“ yeniden tasarlayan ve vahim bir tuzaktan kurtaran bir siyaset tasarımı sunuyor. Bu tuzak, ya tanınmayacak ölçüde yumuşamak, ya da zamanını doldurmuş eski solcu kalıplara dönmek seçeneklerinde yatıyor. Gabriel, çoğunlukların, salt iktidar aritmetiğiyle ve sonu gelmeyen koalisyon tartışmalarıyla değil, siyasal içeriklerle oluştuğunu söylüyor ve siyasete geri dönüş çağrısında bulunuyor.

Beck, Kurt/Heil, Hubertus (yay.):

Soziale Demokratie im 21. Jahrhundert. Lesebuch zur Programmdebatte der SPD. [21. yüzyılda sosyal demokrasi. SPD program tartışmalarına dair el kitabı.], 2007.

vorwärts buch Verlag. (ISBN: 978-3-86602-525-7)

Program tartışmalarına katkıda bulunan diğer yazarlar gibi, bu kitabın yayıncıları da, geleceğin önemli görevlerine eğiliyor: Küreselleşmeyi nasıl ve kimlerle biçimlendireceğiz? Avrupa nereye gidiyor? Demokrasiyi nasıl canlandırabiliriz? Ekonomimiz bir yandan büyürken, aynı zamanda, geleceğin toplumsal ve ekolojik sorunlarını nasıl çözebilir? Yeni istihdam nerelerde oluyor ve koruyucu bir sosyal devlet neler yapabilir? Enerji dönüşümünü başarabilecek miyiz? Günümüzün siyasetinde, sosyal demokrasi ittifakı hangi özellikleri taşıyabilir?

Uluslararası alanda sosyal demokrasi

Meyer, Thomas (yay.):

Praxis der Sozialen Demokratie. [Uygulamada Sosyal Demokrasi], 2005.

VS Verlag für Sozialwissenschaften. (ISBN: 978-3-531-15179-3)

Bu kitapta, Thomas Meyer'in *sosyal demokrasi kuramı* ışığında, önde gelen uzmanlar tarafından yapılmış olan güncel nitel ülke araştırmaları yer alıyor. İncelenen ülkeler, İsveç, Japonya, Almanya, İngiltere, Hollanda ve ABD. Ayrıca, sosyal demokrasinin ölçülmesinde kullanılacak yeni bir endeks tanıtılıyor.

Krell, Christian:

Sozialdemokratie und Europa. Die Europapolitik von SPD, Labour Party und Parti Socialiste. [Avrupa'da sosyal demokrasi. SPD, Labour Party ve Parti Socialiste'nin Avrupa politikası], 2009.

VS Verlag für Sozialwissenschaften. (ISBN: 978-3-531-16498-4)

Bir partinin Avrupa politikasını kim ya da ne belirler? Christian Krell bu soruya eğiliyor. Bu amaçla, 1979 ile 2002 yılları arasında üç ulusal partinin Avrupa politikasını karşılaştırıyor: Almanya'dan SPD, İngiltere'den Labour Party ve Fransa'dan Parti Socialiste. Üç parti arasındaki benzerlikleri ve özellikle Avrupa'ya yönelik entegrasyon stratejileri arasındaki belirgin farklılıkları ortaya koyuyor.

Merkel, Wolfgang / Egle, Christoph / Henkes, Christian / Ostheim, Tobias /

Petring, Alexander:

Die Reformfähigkeit der Sozialdemokratie. Herausforderungen und Bilanz der Regierungspolitik in Westeuropa [Sosyal demokrasinin reforma yatkınlığı. Batı Avrupa hükümet politikalarının zorlu görevleri ve bilançosu], 2005.

VS Verlag für Sozialwissenschaften. (ISBN: 978-3-531-14750-5)

1990'ların sonunda, Avrupa Birliği'nin birçok ülkesinde sosyal demokrat partiler hükümetlerde yer alıyordu. Bu partiler, reform politikalarında ne ölçüde başarılı oldular? Bir örnek bir „üçüncü yolu“ mu izlediler? Almanya, Fransa, İngiltere, Hollanda, İsveç ve Danimarka'da uygulanan sosyal demokrat politikalar, ayrıntılı ülke araştırmaları temelinde çözümleniyor ve değerlendiriliyor.

Tarih

Dowe, Dieter:

Von der Arbeiter- zur Volkspartei. Programmentwicklung der deutschen Sozialdemokratie seit dem 19. Jahrhundert. [İşçi partisinden kitle partisine. Alman sosyal demokrasisi programlarının 19. yüzyıldan bugüne kadar oluşumu]. Reihe Gesprächskreis Geschichte, 2007, Heft 71 (<http://library.fes.de/pdf-files/historiker/04803.pdf>).

Dieter Dowe, devletin ve toplumun özgür, demokratik ve adil bir düzene kavuşması için uzun zamandır sürdürülen ve hiç bitmeyen tartışmaların önemli bir parçası olan sosyal demokrasinin tarihini, programı ve uygulamasıyla, 1848 devriminden başlayarak anlatıyor.

Grebing, Helga:

Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung.

Von der Revolution 1848 bis ins 21. Jahrhundert.

[1848'den 21. yüzyıla kadar Alman işçi hareketinin tarihi], 2002.

vorwärts Verlag. ISBN: 978-3-86602-288-1

Yıllardır, partilerin siyasal başarısı, istihdam piyasası programlarının ne ölçüde ikna edici olduğuna bağlı. Klasik ücretli emeğin ötesinde, geleceğin toplumuna uygulanabilecek bir model, halen mevcut değil. Çünkü insan, insan onuruna yaraşır bir hayat sürebilmek için „faal“ olmak zorunda. O halde, herkese yeterli iş sunabilen sanayi dönemi sonrası bir Almanya, hangi özelliklere sahip olabilir? Ve bu konuda, işçi hareketine ve bu hareketin partisi olan SPD'ye hangi görevler düşmektedir?

Miller, Susanne/Potthoff, Heinrich:

Kleine Geschichte der SPD 1848–2002.

[Kısaca SPD tarihi, 1848-2002], 2002.

Verlag J. H. W. Dietz Nachf. (ISBN: 978-3-8012-0320-7)

Temel başvuru kitabı haline gelmiş olan *Kısaca SPD tarihi*, Almanya'nın en eski partisinin tarihini, başlangıcından Gerhard Schröder hükümetine kadar ele alıyor. Bir zaman çizelgesi sayesinde, aranan bilgi kolaylıkla bulunabiliyor.

Schneider, Michael:

Kleine Geschichte der Gewerkschaften. Ihre Entwicklung in Deutschland von den Anfängen bis heute. [Kısaca sendikalar tarihi. Almanya'da başlangıçtan günümüze kadar gelişmeleri], 2000.

Verlag J. H. W. Dietz Nachf. (ISBN: 978-3-8012-0294-1)

Michael Schneider sendikaların tarihini, sanayileşmeyle birlikte ilk kuruldukları dönemden, sendikal faaliyetin küreselleşme çağında yüzleşmek zorunda kaldığı sorunlara dek, ayrıntılarıyla ve zengin bilgilerle aktarıyor.

Sizi, sosyal demokrasi tartışmasına katılmaya davet ediyoruz. Friedrich Ebert Vakfı'nın Sosyal Demokrasi Akademisi, bu tartışmaya bir mekân sunuyor. Sekiz seminer modülü, sosyal demokrasinin temel değerlerini ve uygulama alanlarını ele alıyor:

Sosyal demokrasinin temelleri

Ekonomi ve sosyal demokrasi

Sosyal devlet ve sosyal demokrasi

Küreselleşme ve sosyal demokrasi

Avrupa ve sosyal demokrasi

Entegrasyon, göç ve sosyal demokrasi

Devlet, sivil toplum ve sosyal demokrasi

Bariş ve sosyal demokrasi

DİZİYLE İLGİLİ YORUMLAR

„Sosyal demokrasi el kitapları, karmaşık konuları, kısa ve öz bir dille anlaşılır kılıyor. Kim, ne, nasıl ve en önemlisi, neden? Telaşlı gündelik siyasi hayat içinde altın değerinde bir genel bakış.“

Dianne Köster, sendika sekreteri

„Sosyal demokrasinin temelleri el kitabı, insanı cesaretlendiriyor. Siyasal farklılıkların silinmekte olduğu izlenimini uyandıran dönemlerde, girilen siyasal eylemin temellerinden emin olabilmek, cesaret verici. Kitap, basit çözümler sunmuyor. Okurdan, sosyal demokrasinin farklı boyutları, kuramı ve uygulaması konusunda kafa yorması bekleniyor. Bu, siyasal muhakame gücünü teşvik ediyor. Kitabın zengin içeriğine rağmen, okuyucu, ayrıntılar arasında kaybolmuyor. Konunun, berrak, iyi düzenlenmiş sunumu, keyifle okunmasını sağlıyor. Sonuç: Gereksiz basitleştirmelere kaçmadan yön tayini.“

Ulrike Witt, PES Activist Group Göttingen

„Özetle, kitabın yazarlarının, sosyal demokrasinin kuramsal temelleri hakkında her ayrıntının hakkını veren bir metni, bir eğitim kitabı tarzında, son derece heterojen bir hedef kitle için kaleme almak gibi hiç de kolay olmayan bir görevi başarıyla yerine getirdiklerini saptamak gerek. Bu kitap [Sosyal demokrasinin temelleri] özellikle, ele aldığı konuların uygulamaya yönelik açıklamalarıyla beğeni kazanıyor. Yararlanılan kaynakların sunumundaki şeffaflık, kapsamlı bir kaynakça, çok sayıda şema, ara adımların belirginliği, kuramcılarının biyografilerine dair bilgiler ve özellikle, günümüz tartışmalarından seçilen, uygulamaya ışık tutan program tartışmaları, hem Sosyal Demokrasi Akademisi seminerlerine destek konusunda, hem de bu seminerlerden bağımsız olarak, siyasal düşünce ve eylem için yön gösterici bir çalışma oluşturuyor.“

Michael Reschke, Kassel Üniversitesi

(„Internationale Politik und Gesellschaft“ 2/2009 içinde uzun tanıtım yazısı)

„Ekonomi ve sosyal demokrasi el kitabı, ‚ekonomik hayatlarında‘, mesleklerinde ya da tüketici olarak edindikleri tecrübelerde yaşadıkları şeylerin, gerçekten anayasanın ‚sosyal devletin hizmetleri‘ başlığı altında kastettikleriyle uyuşup uyuşmadığını anlamaya çalışan insanlara çok değerli bir destek.“

Josef Vogt, uzun yıllardır SPD, IG-Metall ve AWO üyesi

„Günümüzün dramatik iktisadi gelişmeleri karşısında, çağdaş bir sosyal demokrat ekonomi ve maliye politikasının nasıl olabileceği sorusu, mali sektördeki güncel kriz yönetiminin ötesinde de önem kazanıyor. Friedrich Ebert Vakfı Sosyal Demokrasi Akademisi'nin etkinlikleri ve seminerlerinden doğan, siyasi pratik içindeki insanlara yönelik kolay okunur eğitim ve el kitabı [Ekonomi ve sosyal demokrasi], çok başarılı bir tarzda, iktisadi konuların yabancıları olanlara da, ekonomi politikalarının fikir tarihi ve uygulaması hakkında, rahatlıkla kavrayabilecekleri bilgiler veriyor.“

Ulrich Hörning, Federal Maliye Bakanlığı'nda daire başkanı, Temmuz 2009

(„Neue Gesellschaft / Frankfurter Hefte“ sayı 7+8/2009 içinde uzun tanıtım yazısı)

„Sosyal politika, heyecanlı tartışmalara konu olur. Partilerin dünya görüşleri arasındaki en şiddetli çatışmalar, bu alanda yaşanır. 3. el kitabı Sozialstaat und Soziale Demokratie [Sosyal devlet ve sosyal demokrasi] bu tartışmalar için iyi bir donanım sunuyor. Kitapta, farklı adalet kavramları değerlendiriliyor. Kimin hangi sosyal devleti istediği gösteriliyor ve İskandinav sosyal devletlerinden neler öğrenebileceğimiz netleşiyor. Şunu iyice anlıyoruz ki, sosyal politikadan söz etmek, dağıtımdan söz etmek demektir. Çalışma hayatı, emeklilik, sağlık ve eğitim, adil olarak örgütlenmeli ve - günümüzde her zamankinden daha önemli olmak üzere - dayanışmacı bir ilkeyle finanse edilmelidir. 3. el kitabı bu konuya da eğiliyor: sağlam temellere dayanarak ve anlaşılır bir dille.“

Sascha Vogt, SPD gençlik örgütü Juso başkan yardımcısı

YAZARLAR HAKKINDA

Julia Bläsius (*1981) Friedrich Ebert Vakfı Uluslararası Diyalog bölümünde yönetici. Passau Üniversitesi'nde dil bilimleri, ekonomi ve kültür alanları dallarında eğitim gördü. Ardından, London School of Economics'de European Political Economy alanında Master of Science derecesi aldı.

Frederike Boll (*1983) Münster Üniversitesi'nde öğrenci. Siyasal bilimler, iletişim bilimleri ve psikoloji eğitimi görüyor.

Jochen Dahm (*1981) i Friedrich Ebert Vakfı Siyaset Akademisi'nde yönetici. Münster ve Málaga'da siyasal bilimler, iletişim bilimleri ve kamu hukuku eğitimi gördü.

Dr. Christoph Egle (*1974) Münih Ludwig Maximilian Üniversitesi'nde bilimsel asistan. Siyasal bilimler, sosyoloji ve felsefe eğitimi gördü ve Almanya'da ve Fransa'da ekonomi ve sosyal politika reformları konusunda doktora yaptı. 2001 ile 2004 yılları arasında, Heidelberg'de Ruprecht Karl Üniversitesi'nde, karşılaştırmalı Batı Avrupa sosyal demokrat reform politikaları konusunda gerçekleştirilen bir araştırma projesinde görev aldı.

Tobias Gombert (*1975) işyeri temsilcileri seminerlerinin örgütlenmesi alanında çalışıyor. Ayrıca iletişim ve kuram seminerleri ve atölye çalışmalarında eğitici-lik yapıyor. 2003–2005 yılları arasında SPD gençlik örgütü Juso eyalet başkan yardımcısı, 2005–2007 yılları arasında, Juso eyalet yönetim kurulu üyesiydi. Bu dönemde, Juso okulunun kuruluşunda çalıştı. 2007 yılından beri Sosyal Demokrasi Akademisi'nde eğitim veriyor. Jean-Jacques Rousseau, Marksist kuram ve ahlak felsefesi üzerine bilimsel çalışmalar yaptı.

Dr. Erik Gurgsdies (*1944) 1993 ile 2009 yılları arasında Friedrich Ebert Vakfı'nın Mecklenburg-Vorpommern eyalet bürosunu yönetti. İktisat ve sosyoloji eğitimi gördü. Ardından, Bergneustadt ve Ahrensburg halk yüksek okullarında ve Hamburg'da Ekonomi ve Politika Yüksekokulu'nda ekonomi öğretim üyeliği yaptı.

Marc Herter (*1974) Hamm'da (Westf.) belediye meclisinde SPD grup başkanı. Münster Üniversitesi'nde hukuk bilimleri eğitimi görüyor. 2002 yılından beri Kuzey Ren Vestfalya eyalet yönetim kurulu ve 2006 yılından beri eyalet partisi başkanlık kurulu üyesi.

Dr. Christian Krell (*1977) Friedrich Ebert Vakfı'nda Sosyal Demokrasi Akademisi sorumlusu olarak çalışıyor. Siegen Üniversitesi'nde ve University of York'da siyasal bilimler, tarih, iktisat ve sosyoloji eğitimi gördü. 2007 yılında SPD, Labour Party ve Parti Socialiste Avrupa politikaları konusunda siyasal bilimler doktorası yaptı.

Dr. Eun-Jeung Lee (*1963) 2008 yılından beri Berlin Hür Üniversitesi'nde Kore araştırmalarını yönetiyor. Seul Ehwa Üniversitesi'nde ve Göttingen Georg August Üniversitesi'nde yüksek öğrenim gördü ve doktorasını Göttingen'de yaptı. 2001 yılında Halle-Wittenberg'de Martin Luther Üniversitesi'nde yeterlilik tezini verdi ve özel öğretim görevlisi olarak çalıştı. Alexander von Humboldt Vakfı ve Japan Foundation araştırma bursiyeri ve Tokyo Chuo Üniversitesi araştırma konuk bursiyeri oldu.

Matthias Neis (*1976) Münster Üniversitesi'nde Alman dili ve edebiyatı, siyasal bilimler ve iletişim bilimleri eğitimi gördü. 2004 ile 2006 yılları arasında Recklinghausen'de „Çalışma – Eğitim – Katılım“ araştırma enstitüsünde bilimsel eleman olarak çalıştı. 2006 yılından beri Jena'da Friedrich Schiller Üniversitesi'nde „Bir ekonomik faktör olarak bilimin desteklenmesi“ projesinde bilimsel eleman olarak çalışıyor.

Christina Rentzsch (*1982) Münster Üniversitesi'nde iletişim bilimleri, siyasal bilimler ve psikoloji eğitimi görüyor. Üniversite eğitimi öncesinde Köln'de reklamcılık konusunda meslek eğitimini tamamladı.

Martin Timpe (*1978) Juso üniversite grupları federal genel sekreteri ve 2007 yılından beri Sosyal Demokrasi Akademisi'nde seminer yöneticisi olarak çalışıyor. Timpe, Berlin Hür Üniversitesi Otto Suhr Enstitüsü'nde siyaset bilimleri eğitimi gördü.

Siyasetin yönünü iyi belirlemek gerekir. Sadece eylemlerinin hedeflerini açıkça ifade edebilenler bu hedeflere ulaşabilir ve başkalarını da etkileyebilir. Bu nedenle elinizdeki kitapta sosyal demokrasinin 21. yüzyılda ne anlama geldiği sorusuna cevap aramak istiyoruz. Sosyal demokrasi hangi değerler üzerinde temellenmektedir? Hangi hedeflere ulaşmaya çalışmaktadır? Uygulamaya nasıl geçirilebilir?

El kitaplarının konuları, Sosyal Demokrasi Akademisi seminerleri ışığında yönlendiriliyor. Sosyal Demokrasi Akademisi, Friedrich Ebert Vakfı'nın, siyasi faaliyet içinde bulunan ve siyasete ilgi duyanlara yönelik bir vasıflandırma kurumu.

Akademiyle ilgili daha fazla bilgi için: www.fes-soziale-demokratie.de

„Sosyal demokrasinin temelleri el kitabı, insanı cesaretlendiriyor. Siyasal farklılıkların silinmekte olduğu izlenimini uyandıran dönemlerde, girilen siyasal eylemin temellerinden emin olabilmek, cesaret verici.“

Ulrike Witt, PES Activist Group Göttingen

„Hem Sosyal Demokrasi Akademisi seminerlerine destek konusunda, hem de bu seminerlerden bağımsız olarak, siyasal düşünce ve eylem için yön gösterici bir çalışma.“

Michael Reschke, Kassel Üniversitesi